

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA'DA ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ VE
YENİ BİR VARİŞ ÜLKESİ OLARAK TÜRKİYE:
MUĞLA-DALYAN ÖRNEĞİ**

Mehmet Gökay ÖZERİM

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Berna KIRKULAK

2008

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “.....
.....” adlı çalışmanın, tarafımdan,
bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını
ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf
yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Adı SOYADI

İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı :
Anabilim Dalı :
Programı :
Tez Konusu :
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	☐	OY BİRLİĞİ	☐
DÜZELTİLMESİNE	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
REDDİNE	☐		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

	Evet
Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	☐
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa’da Uluslararası Emekli Göçü ve Yeni Bir Varış Ülkesi Olarak

Türkiye: Muğla-Dalyan Örneği

Mehmet Gökay ÖZERİM

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Yüksek Lisans Programı

Uluslararası emekli göçü, 20. yüzyılda gelişmeye başlayan yeni uluslararası göç türlerine önemli bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle 1990’lar itibariyle Avrupa’da daha yoğun şekilde incelenmeye başlanan bu göç türü, Türkiye için de önemlidir. Türkiye’nin güney sahilleri ve kısmen batı sahil şehirlerinde giderek artan bir oranda bu göç şekli ve etkileri gözlemlenebilmektedir.

Bu kapsamda bu çalışmanın ana amacı, uluslararası emekli göçünün Avrupa’da 1960’lar itibariyle kuzeyden güneye doğru şekillenen resmini karşılaştırmalı bir şekilde sunarken, bir varış ülkesi olarak Türkiye’nin bu resimdeki yerini özellikle 1990’larla birlikte yaşanan ilginin sebepleri çerçevesinde tanımlamak ve geleceğe dair çıkarımlarda bulunmaya çalışmaktır.

Tez çalışmasında Avrupa ve Amerika’da emekli göçleri üzerine mevcut literatür incelenmiş, Muğla ili Dalyan Beldesinde bir alan çalışması yürütülmüş, beldede yaşayan Avrupalı emeklilere yönelik anket ve derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Tez çalışması, Türkiye’nin uluslararası emekli göçünde diğer rakip varış ülkelerine göre avantaj ve dezavantajlarını tespit etmiş, temel tercih edilme nedenlerine ulaşmıştır. Alan çalışması Avrupalı emekli göçmenlerin taşınmaz edinimi ve yerel yönetimle ilişkiler olmak üzere bazı sorunların olduğunu,

Türkiye'nin bu göç türünde gelecekte üstleneceği rolün bu sorunların çözümlüyle yakından ilgili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1) Uluslararası Emekli Göçü 2) Uluslararası Göç 3) Emeklilik
4) Türkiye 5) Avrupa 6) Dalyan

ABSTRACT

M.A. Thesis

International Retirement Migration in Europe and Turkey as a New

Destination: Evidence from Muğla-Dalyan

Mehmet Gökay Özerim

**Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of European Union
European Union Program**

International retirement migration is an important example of the new international migration types. It has been extensively studied since 1990s. International retirement migration is also an important phenomenon for Turkey where this type of migration and its effects can be observed at the southern and western coasts growingly.

In this context, the main aim of this thesis is to describe importance of Turkey as a new destination in international retirement migration and to determine basic reasons of Turkey's popularity in this migration flows after 1990s while presenting development and comparative analysis of retirement migration in Europe.

In the scope of this aim, existing literature on international retirement migration in Europe and America was examined and a field study was conducted, using questionnaires and carrying out in-depth interviews, on European retirees settled in the in Dalyan, town of Muğla province.

As a result, this thesis presented Turkey's relative advantages and disadvantages in international retirement migration in Europe and determined the basic motivations for its increasing popularity. Field study revealed that European retired migrants had some problems and a big part of these problems were related to the acquisition of real estate and relations with the local government.

Key Words: 1) International Retirement Migration (IRM) 2) international migration
3) retirement 4) Turkey 5) Dalyan 6) Europe

TEŞEKKÜR

Öncelikle, yardım ve destekleriyle bu tez çalışmasını birlikte yarattığımız hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Berna KIRKULAK'a ve beni bu konuda çalışmaya yönlendirerek çok farklı bir alana açılmamı sağlayan hocam Prof. Dr. Canan BALKIR'a çok teşekkür ederim.

Akademik çalışmaların dışında kalan saatlerde moral desteğini yüz yüze ya da uzun telefon konuşmalarıyla hiçbir zaman esirgemeyen arkadaşlarım ressam Ayten MUNGAN'a ve Ayşe KÖSE'ye; iş arkadaşlarım Güldan KALEM, M. Emin BAKAY ve koordinatörümüz Sn. Ahmet ÖNAL'a; Dalyan'da alan çalışması boyunca beni ağırlayan ve tez konusuyla ilgili birçok önemli kişiye ulaşmamı sağlayan kuzenim avukat Özlem KIZILIRMAK ve eşi Emrah KIZILIRMAK'a da ne kadar teşekkür etsem az.

Beni devam ettiğim yolda başından beri sürekli destekleyen aileme ve bu yolda birlikte yürümeye başladığımız hayat arkadaşım öğretmen-ressam Evrim ERDEN'e ise minnet borçluyum.

Tez çalışmasını, insan hayatının her dönemi gibi kazanımlar ve kayıplarla dolu geçen iki senelik bir süreç içerisinde tamamladım. Bu tezi, tez hazırlık çalışmalarım sürerken 2007 yılı Haziran ayında kaybettiğim ve yetişmemde büyük emeği olan anneannem Mualla BAYINDIR'a ithaf ediyorum.

**AVRUPA'DA ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ VE YENİ BİR
VARIŞ ÜLKESİ OLARAK TÜRKİYE: MUĞLA-DALYAN ÖRNEĞİ**

YEMİN METNİ	II
TUTANAK	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
TEŞEKKÜR	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XI
TABLO LİSTESİ	XI
ŞEKİL LİSTESİ	XII
EKLER LİSTESİ	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ

1.1. Uluslararası Göçler ve Göç Teorileri	4
1.2. Uluslararası Emekli Göçü ve Emekli Göçmen Kavramı	11
1.3. Uluslararası Emekli Göçünün Gelişimi	16
1.4. Uluslararası Emekli Göçünün Önemi	20
1.5. Emekliler İçin Göç Kararında Etkili Olan Unsurlar	26

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ

2.1. Avrupa'da Uluslararası Emekli Göçünü Hızlandıran Nedenler	33
2.1.1. Avrupa'da Ortalama Yaşam Süresinin Uzaması	35
2.1.2. Gelir Artışı ve Satın Alım Gücünün Artması	40
2.1.3. Kitle Turizminin Yaygınlaşması, Dolaşım Olanaklarının Artması	41
2.1.4. İkinci Ev Satın Alımının Uluslararasılaşması	43
2.2. Avrupa'da Emekli Göçünün Avrupa Bütünleşme Süreci ile İlişkisi	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AVRUPA'DA EMEKLİ GÖÇÜNDE YENİ BİR VARİŞ ÜLKESİ
OLARAK TÜRKİYE

3.1.	Uluslararası Göçler ve Türkiye	50
3.2.	Türkiye'ye Yönelik Avrupalı Emekli Göçü ve Gelişimi	55
3.3.	Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Edinimi ve Emekli Göçüne Etkisi	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ALAN ÇALIŞMASI:
MUĞLA-DALYAN'DA YAŞAYAN AVRUPALI EMEKLİLER

4.1.	Yöntem	67
4.2.	İnceleme Alanı: Muğla İli Dalyan Beldesi	69
4.3.	Dalyan'da Yaşayan Avrupalı Emeklilerin Demografik Özellikleri	72
4.4.	Avrupalı Emekli Göçmenlerin Mülk Edinim Durumları	77
4.5.	Avrupalı Emekli Göçmenlerin İkamet Durumları	80
4.6.	Avrupalı Emekli Göçmenlerin Göç Kararlarında Etkili Olan Unsurlar	85
4.7.	Avrupalı Emekli Göçmenlerin Dalyan'ı Tercih Etme Nedenleri	90
4.8.	Emekli Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Nedenleri ve Türkiye Algısı	93
	4.8.1. Avrupalı Emekli Göçmenlere Göre Türkiye'de Yaşamak	96
	4.8.2. Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye Algılarındaki Değişim	96
4.9.	Emekli Göçmenlerin Sorunları	97
4.10.	Avrupalı Emekli Göçmenler ve Yerel Yönetim	101
4.11.	Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyelik Sürecine Dair Görüşleri	104
	SONUÇ VE ÖNERİLER	108
	KAYNAKLAR	116
	EKLER	126

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
IOM	International Organization for Migration- Uluslararası Göç Örgütü
TKGM	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Avrupa Ülkelerinde Ortalama Yaşam Süresi	s. 36
Tablo 2: Avrupa Ülkelerinde 60 Yaş Sonrası Ortalama Yaşam Süresi	s. 37
Tablo 3:Yabancılara Satılan Taşınmaz Malların Yıllara Göre Alanı	s. 61
Tablo 4:Türkiye’de Yabancı Uyruklu Gerçek Kişilerin Taşınmaz Edinimi	s. 62
Tablo 5: Türkiye Genelinde Vatandaşları En Çok Taşınmaz Edinen 10 Ülke	s. 63
Tablo 6: Yabancıların En Çok Taşınmaz Edindiği 10 İl ve Taşınmaz Sayısı	s. 63
Tablo 7: İllere Göre Türkiye’de İkamet Eden Yabancı Sayısı	s. 70
Tablo 8: Muğla’da İkamet Eden Yabancıların Sayısı ve Milliyeti (İlk Üç Ülke)	s. 70
Tablo 9: Avrupalı Emekli Göçmen Örneklem Grubunun Eğitim Durumu	s. 73
Tablo 10: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Milliyet-Eğitim Karşılaştırması	s. 74
Tablo11: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	s. 74
Tablo 12: Avrupalı Emekli Göçmen Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	s. 75
Tablo 13: Emekli Göçmenlerin Dalyan’a Göç Yıllarına Göre Dağılımı	s. 78
Tablo 14: Avrupalı Emekli Göçmen Örneklem Grubun Ev Mülkiyet Durumları	s. 80
Tablo 15: Avrupalı Emekli Göçmenlerin İkamet Şekli-Milliyet Karşılaştırması	s. 82
Tablo 16: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Anavatanlarını Ziyaret Sıklığı	s. 84
Tablo 17: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Aylık Gelirlerine Göre Dağılımları	s. 88
Tablo 18: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Aylık Harcama Oranları	s. 89
Tablo 19: Avrupalı Emekli Göçmen Örneklem Grubunun Türkiye’nin AB Üyeliğine Yaklaşımları ve Milliyetlerine Göre Dağılım	s. 107

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Avrupa Ülkelerinde Emeklilik Yaşı	s. 39
Şekil 2: Türkiye’de İkamet İzni Almış Yabancıların İllere Dağılımı, 2005	s. 54
Şekil 3: Dalyan Beldesi Haritası	s. 71
Şekil 4: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Milliyetlerine Göre Dağılımı	s. 72
Şekil 5: Avrupalı Emekli Göçmen Örneklem Grubunun Cinsiyet Dağılımı	s. 73
Şekil 6: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Yıllara Göre Göç Dağılımı	s. 77
Şekil 7: Avrupalı Emekli Göçmenlerin İkamet Şekillerine Göre Dağılımı	s. 81
Şekil 8: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Dalyan’da Aylık İkamet Yoğunluğu	s. 83
Şekil 9: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Anavatanlarını Ziyaret Sebepleri	s. 84
Şekil 10: Avrupalı Emeklilerin Anavatanlarından Ayrılma Nedenleri	s. 86
Şekil 11: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Dalyan’ı Tercih Etme Nedenleri	s. 90
Şekil 12: Avrupalı Emeklilerin Göç Sonrası Türkiye Algılarındaki Değişim	s. 97
Şekil 13: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkçe Düzeyleri	s. 99
Şekil 14: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Yerel Yönetimden Memnuniyet Düzeyi: “Yerel Yönetim İhtiyaç ve Taleplerinizi Karşılıyor mu?”	s. 102
Şekil 15: Türkiye’nin AB Adaylık Sürecinin Yerleşik Avrupalıların Göç Kararına Etkisi	s. 104
Şekil 16: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye’nin AB Üyeliğine Bakışı	s. 105

EKLER

Ek 1: İngilizce Anket Formu	s. 126
Ek 2: Türkçe Anket Formu	s. 134

GİRİŞ

Geniş kapsamlı nüfus hareketleri olan uluslararası göçler bireyler, toplumlar, yaşam alanları ve yönetimler üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler bir bütün halinde düşünüldüğünde, uluslararası göçlerin inceleme alanı olarak dikkat çekiciliği de artmakta, böylece bu olguyu birçok yönden inceleme ihtiyacı doğmaktadır. Bu nedenle uluslararası göçler nüfus bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk ve iktisat gibi birçok farklı bilim dalının ilgi alanına girmektedir.

Günümüze uzanan süreçte hem bireylerin hem de devletlerin uğradığı değişimler, her alana olduğu gibi uluslararası göçlere de yansımıştır. Bu bağlamda 20. yüzyılda şimdiye dek üzerinde tartışılan iktisadi veya sosyal temelli uluslararası göç türlerinin yanına bilinen göç teorilerinin açıklamakta zayıf kaldığı yenileri eklenmiştir. Uluslararası emekli göçü, sözü edilen süreç içerisinde şekillenen ve halen gelişmeye devam eden bu yeni uluslararası göç çeşitlerine önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Bireylerin iş yaşamından ayrılışları sonrasında yeni bir ülkede yeni bir yaşam kurmalarıyla gerçekleşen uluslararası emekli göçü, kişilerin yaşam evrelerine bakıştaki değişikliğin doğrudan bir yansımasıdır. Bundan yirmi-otuz yıl öncesine kadar yaşlılığın ölümü beklemekle eşdeğer olduğu görüşü yaygın olarak kabul edilmekteydi (Todisco, 2006). Genel olarak bakıldığında belki de bu yargının tüm Dünya’da tamamen değiştiği söylenememektedir. Fakat yaşlılık üzerine Avrupa ve Amerika odaklı çalışmalar, bu kıtalarda yaşayan yaşlı nüfusun hayatlarının bu dönemlerine artık çok daha farklı gözle baktıklarını göstermektedir. Yaşlılık ve emeklilik sonrası dönem, günümüzde bu grubun sağlık koşulları ve mali olanakları önceki dönemlere göre çok daha kuvvetli olan kesimi için artık “ölümü bekleme dönemi” anlamına gelmemektedir. Aksine hayatlarının ailevi ve mesleki yükümlülüklerden uzak, bağımsız yeni bir evresini ve bu evreyle birlikte kendi hayatlarında yeni bir başlangıcı ifade etmektedir (Todisco, 2006; Williams ve diğerleri, 2000).

Yaşlılık dönemine bakış ve değerlendirmedeki bu değişim ve bireylerin karar süreçleri üzerindeki etkileri, uluslararası emekli göçünün doğrudan altyapısını hazırlayan sebepler arasına girmektedir. Bu değişimin yarattığı etkiler neticesinde uluslararası emekli göçü giderek artan oranda 1960'lardan bu yana Avrupa ve Amerika kıtasında ve son yıllarda Asya kıtasında da gözlemlenebilmektedir.

Bu tez çalışmasında odak noktası olarak alınan Avrupa kıtasında özellikle kuzey ülkelerinde, bahsedilen değişimi yaşayan ve sosyo-ekonomik etkilerini yaratan geniş bir yaşlı nüfus mevcuttur. Avrupa Birliği'nin Roma Anlaşması'ndan bu yana birincil hedefleri arasında yer alan üye devlet halklarının gelir ve refah seviyesini arttırma fikri ve bu çerçevede atılan adımlar, farklı derecelerde de olsa tüm Avrupa Birliği üyesi ülkelerde etkisini göstermiştir. Buna bağlı olarak bugün özellikle Kuzey Avrupa'da daha fazla gelir elde edebilen, daha fazla alım gücüne sahip, daha uzun yaşam süresine ulaşmış bir Avrupa halkı resmi görülmektedir. Bu resmin en önemli bölümlerinden birini ise yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Daha uzun bir yaşam süresine sahip olmaları ve iş yaşamından daha erken ayrılmaları, bugünün Avrupalı yaşlıları için emeklilik sonrası çok daha uzun bir dönem yaratmaktadır. Artan gelir birikimiyle birlikte ellerindeki geniş kaynaklarla bu dönemi gönüllerince değerlendirebilecek bir grup mevcuttur. Avrupa'da uluslararası emekli göçü, temelde yaşlılık döneminde meydana gelen değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan bu grubun bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Avrupa'daki rotası kuzey ülkelerinden güney ülkelere doğru şekillenen uluslararası emekli göçü, kısaca Avrupa nüfusundaki yaşlanmanın artan eğitim, dolaşım ve mali birikim ile kombinasyonunun bir sonucu olarak görülmektedir (King, 2004).

Temel motivasyonu, çalışma yaşamının ardından gelen emeklilik döneminin bir "kabağuna çekilme" evresinden ziyade daha rahat bir ortamda yeni bir yaşam kurma dönemi olarak algılanmaya başlanması kabul edilen uluslararası emeklilik göçünün Avrupa'da önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle 1990'lar itibariyle Avrupa'da daha yoğun şekilde incelenmeye başlanan bu göç türü, Türkiye için de önemlidir. Türkiye'nin güney sahilleri ve kısmen batı sahil şehirlerinde giderek artan bir oranda bu göç şekli ve etkileri gözlemlenebilmektedir.

Bu kapsamda bu çalışmanın ana amacı, diğer uluslararası göç çeşitleri içinde yeni bir göç türü olarak kabul edilen uluslararası emekli göçünün Avrupa’da 1960’lar itibariyle kuzeyden güneye doğru şekillenen resmini karşılaştırmalı bir şekilde sunarken, bir varış ülkesi olarak Türkiye’nin bu resimdeki yerini özellikle 1990’larla birlikte yaşanan ilginin sebepleri çerçevesinde tanımlamak ve geleceğe dair çıkarımlarda bulunmaya çalışmaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde uluslararası emekli göçü, kavramsal olarak incelenirken olgunun gelişimine ve önemine değinilecek; emekli göçmenlerin göç kararlarında etkili olan temel unsurlar açıklanacaktır.

İkinci bölümde uluslararası emekli göçünün Avrupa’daki gelişimi, 1990’lar itibariyle hızlanmasının ardında yatan Avrupa’ya özgü nedenler ve Avrupa’da emekli göçünde ülkelerin rol paylaşımı ile birlikte ele alınacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, Türkiye’nin uluslararası emekli göçündeki konumunu ve bir varış ülkesi olarak giderek artan ilginin sebeplerini açıklamayı hedeflemektedir.

Bu açıklamayı somut verilere dayandırmak amacıyla çalışmanın dördüncü bölümünde Türkiye’nin Avrupa’dan giderek artan oranda emekli göçü alan Muğla ilinin Ortaca ilçesine bağlı Dalyan beldesi örneğinde Avrupalı emekli göçmenler ve göç karar süreçleri üzerine bir alan çalışmasına yer verilmiştir. Böylece bir varış ülkesi olarak Türkiye’nin emekli göçmenlerin rotasına eklenme nedenleri ve Avrupa’nın diğer varış ülkeleri ile fark ve benzerliklerine ilişkin ipuçlarına ulaşılması amaçlanmıştır.

Bu tez çalışması, ayrıca Avrupa’da emekli göçü üzerine mevcut literatür içerisine Türkiye’den bir incelemeyi de dahil ederek uluslararası emekli göçü hakkında hem Türkiye’de hem de genel olarak Avrupa’da sınırlı olan literatüre bir katkıda bulunmayı ve Türkiye’nin bu konuda giderek artan önemine dikkat çekmeyi hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ

1.1. Uluslararası Göçler ve Göç Teorileri

Emekli göçleri ulusal boyutta başlayıp 1960'lı yıllar itibariyle ülkeler arası boyuta taşınmaya başlamış bir göç çeşididir. Bu kapsamda uluslararası emekli göçünün göreceli olarak kısa tarihine karşın uluslararası göç, yeni bir olgu değildir. İnsanların savaşların etkisiyle, kaynak arayışı amacıyla ve daha birçok zorlayıcı nedenle yer değiştirmelerine tarih boyunca kavim düzeninden ulus devlet düzenine uzanan süreçte ve sonrasında değişik biçimlerde rastlanmıştır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göç kavramını “uluslararası bir sınırın ötesine gerçekleşen ya da bir devletin sınırları içerisinde oluşan hareket-taşınma süreci” olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası göç ise “esas vatanlarını ya da her zaman ikamet ettikleri yerleri başka bir ülkede geçici ya da sürekli bir yaşam kurmak için terk eden kişilerin hareketi” şeklinde tanımlanmaktadır (IOM Göç Fihristi, 2004: 35).

Göçmen kavramı için ise evrensel, herkesçe kabul görmüş bir tanım bulunmadığı vurgulanmaktadır. “Göçmen” kavramı başka bir ülke ya da bölgeye maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ya da kendisi veya ailesi için imkânlarını geliştirmek amacıyla hareket eden kişilere uygun bir terim olarak tanımlanmaktadır (IOM Göç Fihristi, 2004:42).

Tarihsel perspektiften gelişimine bakıldığında uluslararası göçlerin 1970'ler sonrasında giderek artan oranda ivme kazandığı gözlemlenmektedir. Göçmen sayısı ve dağılımına ilişkin istatistiksel veri ve bilgiler de bu yargıyı destekler niteliktedir. 1960 yılında 76 milyon uluslararası göçmen olduğu tahmin edilirken bu rakam 2000 yılında 175 milyona ulaşmıştır (Birleşmiş Milletler, 2004: 63). 1960 yılında toplam nüfusu içerisinde en az %10 göçmen barındıran ülke sayısı 43 iken bu sayı 2000 yılında 70'e yükselmiştir (Birleşmiş Milletler, 2004: 64).

1970'lerle birlikte kapsamı ve etkileri genişleyen uluslararası göçlerin çok önceden başlayan modern tarihi, sosyal ve iktisadi gelişmelere koşut olarak çeşitli dönemler halinde incelenebilmektedir. Uluslararası göçleri tarihsel perspektiften ele alan Massey, uluslararası göçlerin modern tarihini dört ayrı dönemde ele almaktadır (Massey, 2003). Bu dönemler ticari dönem, endüstriyel dönem, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönem ve endüstriyelleşme sonrası dönem şeklinde sıralanmaktadır.

Bu sınıflandırma kapsamında “ticari dönem” 16. yüzyıldan 19. yüzyıla uzanan bir şekilde, ticari kapitalizme, iktisadi gelişmeye ve kolonizasyona paralel bir dönem olarak kabul edilmektedir (Massey, 2003:1). Avrupalılar bu dönemde Amerika, Afrika, Asya ve Avustralya'ya göç ederek kolonileşme hareketleri çerçevesinde yerleşmişlerdir. Özellikle Amerika kıtasında hızlanan iktisadi gelişmeler ve artan ücretler, kıtaya daha çok Avrupalıyı çekmiştir. 1820 ile 1932 yılları arasında yaklaşık 53 milyon Avrupalı, 32 milyonu Amerika kıtasına 3,5 milyonu Avustralya ve Yeni Zelanda'ya olmak üzere başka kıtalara göç etmiş, Avrupa'da işgücünün %13'ü eksilmiştir (Birleşmiş Milletler, 2004: 62).

Massey'in (2003) incelemesinde ikinci dönem olarak yer alan “endüstriyel dönem” ise, 19. yüzyıl başlarında başlamış ve Avrupa'daki endüstri devrimine paralel ilerlemiştir. İngiltere, Norveç, Portekiz, İtalya ve İspanya'nın göç kaynağı ülke olarak en büyük paya sahip olduğu 1846–1924 yılları arasındaki dönemde, yaklaşık 48 milyon kişi Avrupa kıtasından göç etmiştir (Massey 2003:2). Bu göçler kapitalizmin endüstrileşme çerçevesinde eski kolonilere yayılışıyla açıklanmaktadır. İktisadi küreselleşme çerçevesinde sermaye, hammadde ve malların kıtalararası dolaşımı hızlanmıştır.

“Birinci dünya savaşı ve sonrası”, üçüncü dönemi oluşturmaktadır. Bu dönemde Avrupa'nın dışarıya verdiği göç, düşüşe geçmiştir (Massey 2003:3). 1920'lerle birlikte Amerika ve Avrupa'da görülen iktisadi içe kapanma, malların ve sermayenin olduğu gibi bireylerin de dolaşımına yansımış, 1929'daki “büyük buhran” ile yavaşlama duraklamaya dönüşmüştür.

1940’larda da büyük göç akımlarına rastlanmıştır fakat bu göçlerin temel nedeni iktisadi olarak kabul edilmez. Bu dönem göçleri İkinci Dünya Savaşı’nın doğrudan yansıması olarak nitelenmektedir.

“Endüstriyelleşme sonrası” ise dördüncü dönemi oluşturmaktadır. 1960’larda başlayan bu dönemde göçmen kaynağını Avrupa değil, üçüncü dünyanın gelişmekte olan ülkeleri yaratmışlardır (Massey, 2003:3). Afrika, Asya ve Latin Amerika temel göç kaynağı ülkelerdir. Avusturya ve Amerika’nın yanında Avrupa’da Almanya, Fransa, Belçika, İsveç, İsviçre ve Hollanda ise en çok göç alan ülkelerdir (Massey 2003:4).

1970’li yıllarda Ortadoğu ve Afrika’dan gelen göçmenlerle İtalya, İspanya ve Portekiz de göç kaynağı ülke pozisyonundan göç alan ülke konumuna geçmiştir.

1980’lerde Japonya’nın yanında yeni endüstriyelleşen Güney Kore, Tayvan, Honkong, Singapur, Malezya ve Tayland gibi Asya Kaplanları olarak adlandırılan Asya ülkeleri de uluslararası göçte varış noktaları arasına eklenmiştir. Doğu ve Güneydoğu Asya yabancı işçiler için popüler mekânlar haline gelmiştir.

Tarihsel süreçte Sovyetlerin çöküşünün de uluslararası göçlerin hızlanmasına etkisi olduğu kabul edilmektedir. Sovyet ülkeleri kapitalist sisteme uyumlaşmaya başlayıp dışa açılırken bu ülke vatandaşları da kendi ülkelerinin sınırları dışında hayat kurma girişimlerinde bulunmuşlardır.

Üçüncü dünya ülkeleri halen göç kaynağı ülkelerin başında yer almaktadırlar. Ekonomik nedenler yüzünden göç veren ülkeler olduğu gibi Ruanda, Liberya, Lübnan gibi siyasi karışıklıklar nedeniyle yüksek oranda göç veren ülkeler de mevcuttur.

Bahsedilen tarihsel boyutundan da anlaşılacağı üzere uluslararası göçler kapsamı, boyutu ve buna bağlı olarak etkileri gittikçe değişip genişleyen bir olgudur. Bu çerçevede akademik araştırma konusu olarak da önemli bir inceleme alanı olma

özelliğini sürdürmektedir. Uluslararası göç çalışmalarının birincil konusu insanların niçin göç ettikleri sorusuna yanıt aramaktır (Faist, 2000:30). 1970'lerden bu yana gözlenen göç akımlarının temel niteliği gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olmasıdır. Bu çerçevede klasik göç teorileri, genelde güneyden kuzeye ve doğudan batıya göçü konu edinmiş, daha çok emeğin hareketine odaklanmıştır.

Göç hareketlerini nedensellik temeline oturtmak amacıyla teorileştirme yaklaşımlarından 19. yüzyıl sonlarından bu yana yararlanılmaktadır. Göç akımlarının demografik, sosyal, ekonomik ve psikolojik birçok yönü olması sebebiyle teorileştirilmesi de zordur (Bijak ve diğerleri, 2004:7). Göç teorisi üzerine ilk çalışmalar 19. yüzyıl sonlarında Ravenstein tarafından başlatılmıştır. Kırsal alandan şehre göç üzere odaklanan bu çalışmalar göçün temel nedeninin iktisadi olduğunu varsaymıştır. Göç literatürünün büyük çoğunluğu iç göçlere odaklanmış, uluslararası göçler son 20 yılda yoğun biçimde incelenmiştir. Massey (1993), Greenwood (1992), Zlotnik (1998) klasik göç teorilerini günümüze uyarlayan çalışmalar yapmışlardır (Bijak ve diğerleri, 2004:7).

Göç teorilerinin önemli bir kısmı, göç kararı ve sürecini iktisadi nedenler üzerine oturtmaktadır. Göçü iktisadi yönden ele alan yaklaşımların göçmen olarak tanımladıkları unsur, işgücüdür. Böylece aslında bir üretim faktörü olarak işgücünün uluslararası dolaşımı incelenmektedir.

Göçleri iktisadi temellerle açıklayan teorilerin başında gelen ve Adam Smith'in fikirleri temelinde yapılanan **klasik makro iktisadi göç teorisine** göre göçmenler emeğin fazla olduğu yerden az olduğu yere doğru göç ederler ve böylece iş gücü piyasalarında denge sağlanmaktadır (Bijak 2006:9).

Neoklasik iktisadi göç teorisi ise uluslararası göç akımlarına klasik makro iktisadi göç teorisinden farklı olarak emek odaklı değil ücret olarak bakmaktadır. Neoklasik iktisadi göç teorisi, mikro iktisadi ve makro iktisadi olmak üzere ikiye ayrılır. Makro iktisadi teoriye göre farklı piyasalardaki ücret farklılıkları göçe sebep olmaktadır. İşgücü, daha fazla ücret veren piyasalara hareket etmektedir. Mikro

iktisadi teori ise göçün bireylerin kâr-zarar hesaplarının sonucu olduğu varsayımı üzerine kurulmuştur (Bijak ve diğerleri, 2004:8). Bu teoriye göre göçmenin tek amacı gelirini arttırmaktır. Bunun için göçmen tarafından göç hareketine yönelik kararlarda işsizlik oranı ve göç masrafı gibi verilerin dikkate alındığı varsayılmaktadır. Bu yaklaşımlar göçün psikolojik, sosyal ve siyasi unsurlarını dikkate almazlar. Aile bağları, ülkelerin göçmenlere yönelik yaklaşımları gibi unsurlar göz ardı edilmektedir.

Göç hareketlerini iktisadi temeller üzerinde açıklayan bir diğer teori olan **İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi** (Piore,1979)'ne göre ise göçün temel nedeni varış bölgesinde işgücüne olan talep ve uygulanan istihdam politikalarıdır. Bu kapsamda varış ülkesinin iktisadi özellikleri birincil rol oynamaktadır (Bijak, 2006:10). Bu teori adından da anlaşılacağı üzere iş gücü piyasasını iki ayrı kısımda ele almaktadır. Bu kısımlar, yüksek kalifiye işler ve düşük kalifiye işlerden oluşmaktadır (Bijak ve diğerleri, 2004:9). İkinci kısımdaki işlere yerli işçiler rağbet göstermeyince bu sektörlerde yabancı işgücüne olan ihtiyaç doğmaktadır ve göç için doğal ortam ortaya çıkmaktadır.

Göç hareketlerini açıklamak üzere inşa edilmiş bir diğer teori olan **Dünya Sistemleri Teorisi** Wallerstein'in (1974) merkez-çevre ilişkileri kapsamındaki uluslararası ilişkiler sistemi teorisi temeline oturtulmuştur. Bu teoriye göre uluslararası göç, yatırım ve sermaye hareketlerinin doğal bir sonucu olarak kapitalist piyasadaki gelişmelerin doğal bir getirisi olarak kabul edilmektedir (Bijak ve diğerleri, 2004:9). Sömürgeci düzenle bağlantılar kuran bu teori, teknolojik gelişmelerin ve yapısal değişimlerin iş gücüne olan talebi azaltarak emeği farklı yerlere yönelttiği tezi çerçevesinde kurulmuştur (Bijak, 2006:10). Hammadde ve toprak arayışı içerisinde mal ve sermaye merkezden çevre ülkelere hareket ederken iş gücü de ters yönde hareket ederek merkez ülkelere yönelmektedir. Bunun öncelikli nedeni, ikiye bölünmüş emek piyasası teorisinde olduğu gibi merkez ülkelerde düşük kalifiye işlere yerli halkın rağbet etmemesidir. Öte yandan çevre ülkelere merkezden gelen sermaye ve teknolojinin, tarıma dayalı çevre ülkelerinde işgücüne olan

ihtiyacın azalmasına neden olduğu varsayılmaktadır. Böylece çevre ülkelerde oluşan işgünü fazlası, merkez ülkelerde talep edilmeyen işler için göç etmektedir.

Temel klasik iktisadi teorileri günümüze uyarlayan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Yeni iktisadi teoriler kapsamındaki bu yaklaşımlar ailenin ve ev halkının göç kararındaki etkisini de göz önüne almaktadır (örneğin; Stark ve Taylor, 1985).

Göç hareketlerini iktisadi temeller üzerinde açıklayan teorilerin yanı sıra sosyal temellere dayandıran teoriler de mevcuttur. Göçe ilişkin sosyal teoriler kapsamında olan ve sıkça yararlanılan bir yaklaşım Lee'nin (1966) **itici ve çekici unsurlar yaklaşımıdır**. Göçü teşvik eden, orijin bölgeye ait olumsuz özellikler itici unsurlar; varış bölgesine ait olumlu özellikler ise çekici unsurlar olarak nitelendirilmektedir (Bijak, 2006:6). İtici unsurlar orijin ülkenin yapısal iktisadi sorunları, nüfus yapısı ve ilişkileri gibi sabit unsurlar olabileceği gibi silahlı çatışma ve doğal felaketler gibi beklenmedik olaylar da olabilmektedir.

İlişkiler ağı teorisi, uluslararası göçte karar ve hareket sürecine göçmenler arasında kurulmuş olan ilişkiler çerçevesinde bakmaktadır. Bu kapsamda göç etmiş kişilerle kurulan bağlar, göçü teşvik edici bir rol oynayabilmektedir. İletişimi merkez alan bu teori çerçevesinde iletişim ağı, kaynak ülke ile varış ülkesi arasında kurulmaktadır. Bu teori itici ve çekici unsurlar teorisi ile birlikte ele alınabilmektedir. Çünkü bu teoriye göre daha önce göç edenlerle kurulan ilişkiler, en önemli çekici unsur olarak görev görmektedir (Bijak, 2006:7)

Kurumsal teori, uluslararası göç hareketlerinin gönüllü ya da kâr amacıyla hizmet eden bir takım sosyal kurumlar ve organizasyonlar gibi yapılanmalar aracılığıyla oluştuğunu savunmaktadır. Bu teori, ilişkiler teorisine benzer bir yapıda göçte etkin unsur olarak belirli yapılarla kurulan iletişimi göstermektedir. Fakat bu yapıların kapsamı çok daha geniştir ve kurumsal yapıları da içerir (Bijak 2006: 7). Bu yapılanmalar dernek, danışma ofisleri ve uluslararası örgütler olabileceği gibi, aile ve arkadaşlar gibi göçü kolaylaştıran sosyal birimler de olabilirler. Hatta yasa

dışı örgütler ve kaçakçılık şebekeleri de bu tarz yapılanmalar arasına girmektedir (Bijak ve diğerleri 2004:10).

Kümülatif nedensellik teorisi ise göçün başlangıcından çok, yeni katılımlarla devam etmesi sürecini açıklar niteliktedir. Daha önce bahsedilen teorilerin temel nedenlerini de kapsayan bu teori, göçün getiri olarak barınma ve yatırım olanakları sağlaması halinde yeni bireyleri de göç hareketlerine sevk ettiğini savunmaktadır. Göçün yarattığı olanaklardan sosyal etkileşimle orijin bölgede kalan bireylerin de haberdar olmasının, bu bireyleri de göç etmeye teşvik ettiği varsayılmaktadır (Bijak, 2006:7).

Bahsedilen tanımlar ve teoriler kapsamında incelendiğinde, temelde uluslararası bir hareket olsa da tek bir yer değiştirme kararının ötesinde bir süreç olarak kabul edilen uluslararası emekli göçünün bilinen göç çeşitlerinden çok farklı boyutlar içerdiği göze çarpmaktadır. Uluslararası göçlere ilişkin değinilen tanım ve teorilerle oluşturulmuş geleneksel yaklaşımların daha yeni bir göç türü olan uluslararası emekli göçünü açıklamakta zayıf kaldıkları gözlemlenmektedir. Geleneksel yaklaşımlar, emeği merkez olarak almakta, bu kapsamda genç ve sağlıklı kişilerin dolaşımına odaklanmaktadır. Emekli göçü ise temel aktörleri iş yaşamından ayrılmış bireyler olan, zorlayıcı nedenlere değil keyfi tercihlere bağlı olan, işgücü piyasası ve ücret oranlarından çok iklim, çevre ve emlak piyasasına bağlı olarak şekillenen bir göç türü olarak farklı özellikler taşımaktadır.

Uluslararası göçleri iktisadi temellerle açıklayan teoriler, emeğin dolaşımı ve ücret farklılıklarına yaptığı aşırı vurgu ile uluslararası emekli göçünü açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Yerleştikleri bölgelerde emeklilik sonrası işlerle uğraşan emekli göçmenlere rastlansa da emekli göçü, temel motivasyonu iş ve daha fazla ücret kazanımıyla ilgisi oldukça kopuk olan bir göç türüdür. Öte yandan mikro iktisadi yaklaşımda vurgulanan kâr-zarar hesabı ve gelir arttırımı güdüsü bir derece de olsa emekli göçünde etkindir. Özellikle Amerika odaklı çalışmalarda Kuzey Amerika'dan emeklilik sonrasında güneye doğru uzanan göçün en temel nedenlerinden birinin Kuzey eyaletlerindeki yüksek vergilerden ve pahalılıktan kaçmak ve bu yolla

emeklilik gelirinden kendilerine kalan payı arttırmak olduğu sıkça dile getirilmektedir (Longino, Stoller ve diğerleri, 2002). Fakat hem makro hem de mikro iktisadi teorilerin arkadaşlar, aile ve diğer ilişkileri göz ardı eden yapısı, emekli göçünü açıklamakta yetersiz kalmalarına neden olmaktadır.

Uluslararası göçleri sosyal temellerle açıklayan teoriler ise emekli göçünün karar süreci ve ilerleyişi göz önüne alındığında bütünlükten uzak kalmaktadırlar ve tek başlarına açıklayıcı olamamaktadırlar. Ama göçün nedenlerini geniş bir kapsamda ele almaya olanak tanıyan itici ve çekici etkenler yaklaşımı, emekli göçünde yararlanılabilecek uygun bir çerçeve oluşturmaktadır. Avrupa’da ve Amerika’da emekli göçlerini inceleyen birçok çalışmanın bu yaklaşım temeline oturtulduğu gözlemlenmektedir (King, Warnes ve diğerleri, 1997; Rodriguez, 2001; Longino, Stoller ve diğerleri, 2002).

Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, geleneksel yaklaşımlarla açıklanamayacak farklılıklar içeren bir göç türü olmasının uluslararası emekli göçünü bilinen göç türlerinden çok farklı yere taşıdığıdır. Bu sebeple ne uluslararası emekli göçü ne de emekli göçmen için kesin tanımların ve sınıflandırmalar oluşmamıştır. Fakat Amerika ve Avrupa odaklı ve alan araştırmaları ile desteklenen çalışmalar, hem emekli göçü hem de emekli göçmen kavramları için ortak bazı noktalara ulaşılmasını sağlamıştır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde bu ortak noktalar kapsamında emekli göçü ve emekli göçmen kavramları ele alınacaktır.

1.2. Uluslararası Emekli Göçü ve Emekli Göçmen Kavramları

Uluslararası emekli göçleri, mevcut göç çalışmaları literatüründe en az incelenmiş göç hareketleri arasında yer almaktadır. Bu göç türünün diğer göç türleri yanında geçmişinin çok kısa olması, emekli göçmen gruplarının diğer göçmenlere göre küçük ölçekte kalması, veri kaynaklarındaki kıtlık ve tanımsal engeller bu duruma neden olan başlıca unsurlardır.

Uluslararası emekli göçü ve emekli göçmen kavramları üzerine derinlemesine incelemelere ilk olarak Kuzey Amerika kaynaklı çalışmalarda rastlanmaktadır

(Dixon, Murray ve Gelatt, 2006; Longino, Perzynski ve Stoller, 2002). 1990'lar ve sonrasında yapılan Avrupa odaklı çalışmalar da Kuzey Amerika kaynaklı bu çalışmalardaki kavram ve metodolojik yöntemleri temel almıştır.

Uluslararası emekli göçü olgusu en sağlıklı biçimde bu göçün temel öznesi olan "emekli göçmen" kavramı üzerinden tanımlanabilir. Fakat emekli göçmen kavramı, Avrupa odaklı akademik incelemelerde birçok farklı anlamda kullanılabilmekte ve farklı grupları ifade edebilmektedir.

Genel olarak bakıldığında Avrupa odaklı çalışmalar, emekli göçmen kavramı çerçevesinde şu grupları ele almaktadır (King, 2004; Ackers ve Dwyer, 2004):

- Emekli göçmen kavramı Avrupa Birliği üyesi bir ülkeye çalışmak için göç eden ve göç ettikleri ülkede emekli olanları ifade edebilmektedir. Bu göçmenlerin çoğunluğu Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve diğer daha az gelişmiş ülkelerden Kuzey Avrupa şehirlerine ve endüstriyel alanlarına çalışma amacıyla göç etmektedirler. Bu kapsamda daha önceden göç eden atalarının yanlarına gidenler veya geride kalan ailelerinin durumu da Avrupa odaklı çalışmalarda emekli göçmen kavramı çerçevesinde incelenebilmektedir.

- Bir Avrupa ülkesinden diğer Avrupa ülkesine çalışmak için göç eden fakat emeklilikle birlikte anavatanlarına geri dönenler de emekli göçmen kavramı çerçevesinde incelenmektedir. Bu tarz göçlere İngiltere'den İrlanda'ya, Fransa'dan Portekiz'e, Kuzey Amerika'dan İtalya'ya, Yunanistan'a ve Malta'ya göç akımlarında rastlanmaktadır (Williams, King ve Warnes 1997: 118).

- Anavatanında emekli olduktan sonra başka bir ülkeye göç eden emekliler de emekli göçmen kavramı ile ifade edilmektedir. Bu kapsamda, emekli göçmen kavramı ağırlıklı olarak zengin Kuzey Avrupalı emeklilerin Güney Avrupa'nın sahil şeridi ve kırsal alanlarına göçünü ifade etmektedir.

Bu tez çalışmasının ana öznesi olan ve çalışma boyunca emekli göçmen kavramıyla tanımlanacak olan grup, yukarıdaki sınıflandırmalardan sonuncusunda yer alanlar, yani emeklilikleri sonrası başka bir ülkeye göç edenlerdir. Dolayısıyla bu tez çalışması kapsamı içerisinde emekli göçmen kavramı “*Anavatanında emekli olduktan sonra başka bir ülkeye göç eden göçmen grubu*”nu ifade etmektedir. Bu kişilerin dâhil oldukları göç akımları ise literatürde uluslararası emekli göçü (international retirement migration) ya da emeklilik sonrası göç (post-retirement migration) olarak geçmektedir.

Emekli göçü, belli bir toplumsal kesime hitap eden (socially selective) bir göç türüdür. Bu yüzden emekli göçmenler orta ve üzeri gelire sahip olma, erken emekli olma, buna rağmen aktif bir yaşlılık dönemi geçirme gibi ortak özellikleri paylaşmaktadırlar (Williams ve Patterson 1998:153). Bu göçmen grubunu oluşturan temel etkenler, göç kararı almalarında etkili olan unsurlar ve göç için seçtikleri alanların temel nitelikleri çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Bahsedildiği üzere uluslararası emekli göçmenlerin profil ve göç karar süreçlerine ilişkin genel bazı ortak noktalar bulunsa da, daha sağlıklı verilere ulaşabilmek için yerleşim bölgeleri bazında inceleme yöntemini seçmek gerekebilmektedir. Fakat uluslararası göçmenlere ilişkin sağlıklı verilere ulaşmak ve bu çerçevede ülkeler arası karşılaştırma yapmak, geleneksel olarak daha fazla üzerinde durulan iş gücünün uluslararası göçü gibi bilinen göç çeşitleri için bile kolay değildir. Uluslararası emekli göçü ise kapsamı diğer göç çeşitlerine göre daha dar ve geçmişi daha yeni olan bir göç türüdür. Bu yüzden konu hakkında veri elde etme ve karşılaştırma yapmak daha da zorlaşmaktadır.

Avrupa’da uluslararası emekli göçünü inceleyen çalışmaların belki de en büyük ortak noktası, veri elde etmede ve bu göçmen grubunu tanımlamada yaşanan sıkıntıdır. Avrupa ülkelerinde yabancı yerleşiklerin kayıtlarının tutulması konusunda mevcut olan farklılık, sorunun temel noktasını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, var olan kayıtlarda da emeklilik ölçütüne göre bir sınıflandırma yapılmamış olması, bir

bölgedeki emekli göçmen sayısının net olarak elde edilmesini engellemektedir (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998; Williams, King, Warnes ve Patterson, 2000). Nüfus sayımları ve ölüm kayıtları da kesin verilere ulaşabilmek için yeterli olmamaktadır (Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004).

Avrupa Birliği'nin vatandaşlarına sağladığı serbest dolaşım hakkının kayıt olma yükümlülüğünü esnekletmesi de Avrupa'da emekli göçüne dair veri eksikliğinin diğer bir önemli nedenidir (Williams, King ve Warnes, 1997:121). Bazı emeklilerse bürokratik işlemleri yorucu ve zaman kaybettirici gördükleri için, kayıt prosedürleri hakkında yeterli bilgilerinin olmaması dolayısıyla ya da gelir ve mülkiyet vergilerinden kaçmak amacıyla gizli kalmayı tercih edebilmektedirler (Williams, King ve Warnes, 1997; Rodriguez ve Williams 1997; Casado 2004; Rodriguez, 2006). Veri elde etmenin bu derece zor olduğu bir alanda emekli göçmenler hakkında bilgi elde edebilmek için hükümetlerin kendi ülkeleri dışına ödedikleri emekli maaşları, ikamet izinleri, uluslararası seyahat şirketlerinin araştırmaları, nüfus sayımları, yerel yönetimlerdeki elektrik, su vb... abonelik verileri ve dernek üyelikleri gibi kaynaklardan yararlanılarak çıkarımlarda bulunulabilmektedir (Williams, King ve Warnes 1997:121).

Emekli göçünü incelerken karşılaşılan bir diğer zorluk, sınıflandırmadır. Bu kişileri uluslararası göçün Avrupa boyutunu inceleyen bazı çalışmalar uzun dönem yerleşik turist, dönemsel göçmen, sürekli yerleşik veya ikinci ev sahibi gibi ayrı başlıklarda ele alabilmektedirler. Çoğu yerleşim bölgesinde var olan kayıtlar bu tarz bir sınıflandırma yapabilmek ve içerisinden emekli göçmen nüfusu ayırt edebilmek için yeterli olmamaktadır. (Williams, King ve Warnes, 1997). Örneğin Avrupa'da emekli göçünde en popüler varış noktaları arasında yer alan Portekiz'in turizm bölgesi Algarve'a göç eden yaşlı gruplarının bir kısmı, kitle turizminden uzak bölgelerde kırsal alanlarda villa ve apartmanlar satın alırken bir diğer bölümü ise yeni şehirleşmeye başlayan bölgeleri tercih edebilmektedir. Bunun yanı sıra kültürel ve doğa güzellikleri olan bölgelerden ev alan mali gücü yüksek bir üçüncü grup da bulunmaktadır. Uluslararası emekli göçmenlerin bahsedilen bu 3 grubun içerisinde de yer alabilme ihtimali vardır. Bu nedenle bu bölgelerdeki emekli göçmenler

hakkında veri elde etmenin çok da kolay olmadığı, bu bölge odaklı çalışmalarda sıkça dile getirilmektedir (Williams ve Patterson, 1998).

Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes (2004) ise Avrupa’da uluslararası emekli göçüne dair çalışmalarda karşılaşılan veri sıkıntısının nedenlerini şu noktalarda gruplamışlardır:

- Göçmenlerin uyrukluk, vatandaşlık, doğum yeri veya en son ikamet yeri gibi farklı ölçütlere göre tanımlanmaları.
- Sürekli, yarı sürekli (semi-permanent) veya dönemsel göçmenlere dair ve bu grupların yerleşik turistlerden farkına dair ortak bir sınıflandırmada uzlaşılabilmesi.
- İstatistiklerde yaşlılara dair ayrıntılara yeteri kadar yer verilmemesi.

Özellikle kayıt ölçütlerine ilişkin sorunlardan bahsederken dikkat edilmesi gereken bir unsur, yerleşim için tercih edilen ülkelerin kendine has özellikleridir. Avrupa’da emekli göçünde en çok tercih edilen yerleşim alanları İspanya, Portekiz, İtalya gibi Güney Avrupa ülkeleridir. Bu ülkeler genellikle kayıt zorunluluğu açısından Kuzey Avrupa ülkelerine göre daha esnektir. Bunun yanı sıra bu ülkelerdeki yoğun bürokrasi, yerleşen emeklileri kayıt olmaktan caydırma potansiyeline sahiptir.

Bahsedilen kavram kargaşası dolayısıyla tüm emekli göçmenleri yerleşik turist olarak sınıflandıran araştırmacılar da mevcuttur. Emekli göçmenlerin düzensiz, sürekli olmayan yerleşim şekli gösteren, farklı olarak otel dışındaki yerleşim şekillerini seçen bir çeşit turist olarak görülmesi, bu tarz bir sınıflandırmaya yol açmaktadır. Örneğin Betty ve Cahil (1996), İspanya’nın Costa Del Sol bölgesi üzerine çalışmalarında yerleşik turist kavramından yola çıkmış, bunları kendi aralarında sınıflandırmak içinse ikamet sürelerini kıstas almıştır. Bu sınıflandırmaya göre, nerdeyse tüm yıl bölgede kalanlar ve ikamet izni olanlar “kayıtlı yerleşik” sınıfına girmiştir. İkamet izni olmadan uzun süre yerleşim yeri olarsak bölgeyi kullananlar “uzun dönem kalanlar” sınıfına girer. “Kayıt dışı yerleşikler” resmi izni

olmayan ama orada mülk sahibi olup yıl boyu kalanlardır. “Kiracılar” ise bölgede bir ev kiralayıp anavatanlarındaki ana ikametlerini koruyanlardır. Bu tarz bir sınıflandırmada emekli göçmenler hem kayıt altındaki hem de kayıt dışı grupta yer alabilir.

Uluslararası emekli göçünün bugün ulaştığı boyut ve emekli göçmenlerin anket ve mülakatlar sonucu hakkında bilgi edinilen yaşam modelleri, onların turistik yerleşime özgü dönemsel veya düzensiz yerleşim şeklinin sınırlarını aşmış olduklarını göstermektedir. Bu yüzden emekli göçmenlerin temel nitelikleri çerçevesinde ayrı bir grup olarak sınıflandırılıp ele alınması, yerel bazda iktisadi ve sosyal etkilerini ve ihtiyaçlarını ölçmek için zorunluluk haline gelmiştir.

Tez çalışmasının bir sonraki bölümünde, uluslararası emekli göçlerinin sözü edilen etkilerinin fark edilebilir boyutlara ulaşmasını sağlayan gelişim süreci, tarihsel açıdan ele alınacaktır.

1.3. Uluslararası Emekli Göçünün Gelişimi

Emekli göçünün ilk örneklerine yerel boyutta rastlanmıştır. Bu sebeple emekli göçü üzerine yapılan ilk çalışmalar, bu göç türünün ulusal boyutuna ilişkindir (Williams, King ve Warnes, 1997; Williams ve diğerleri, 2000). Emekli göçünün ulusal boyutuna dair incelemeler, Avrupa’daki ve Kuzey Amerika’daki uluslararası emekli göçü literatürünün kavramsal ve metodolojik temellerini oluşturmuştur. Yerel emekli göçleri uluslararası emekli göçüne dair çıkarımlarda bulunmak için verdiği önemli ipuçlarıyla ilgili çalışmalar için büyük değer taşımaktadırlar. Çünkü yerel emekli göçleri ile uluslararası emekli göçleri arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır (Williams, King ve Warnes 1997:118). Hem yerel emekli göçlerinde hem de uluslararası emeklilik göçünde temel neden huzur-keyif arayışı (amenity-led) olarak kabul edilmektedir. Bu unsur, kapsamı ve ölçekleri farklı iki göç türünün paylaştığı önemli bir ortak noktadır.

Bunun yanı sıra emekli göçleri hem ulusal hem de uluslararası boyutuyla, kentten uzaklaşma akımının (counterurbanization) yoğun tesiri altında kalan bir göç türü olarak tanımlanmaktadır. Bu göç türünün temel nedenleri ve emekli göçmenlerin ifadeleri de bu görüşü destekler yöndedir. Doğa güzellikleriyle çevrili ve kentten uzak alanlara yerleşmek, 1960’lardan bu yana en büyük emekli göçmen gruplarından birini oluşturan İngiliz halkı orta sınıfının bir rüyası olarak nitelendirilmektedir (Williams, King ve Warnes, 1997). Benzer şekilde Fransa’da da özellikle Paris olmak üzere metropollerde çalışıp emeklilik sonrası Paris’in dışına, kırsal ve daha huzurlu alanlara göç etme eğilimi 1960’lı yıllardan itibaren gözlemlenmiştir. Emekli göçünün incelenmesine dair ilk örnekleri teşkil eden bu araştırmalara göre, Paris halkının yaklaşık dörtte biri emeklilik sonrası büyük şehrin stresinden kaçarak Paris’ten göç etmektedir (Williams, King ve Warnes 1997:118). Özellikle Londra ve Paris gibi metropollerden emeklilik sonrası kırsal alanlara göçü inceleyen çalışmalar literatürde önemli bir yer tutmaktadır.

Emekli göçünün uluslararası boyutuna dair ilk ve geniş kapsamlı örneklere Avrupa kıtasının dışında rastlanmıştır. Kuzey Amerika, hem sürekli hem de dönemsel uluslararası emekli göçünü en geniş kapsamda üreten bölge olarak görülmektedir. Kuzey Amerika’dan ve Kanada’dan Güney Amerika’ya yönelik emekli göçü üzerine geniş bir literatür mevcuttur. Sunbelt (güneş kuşağı) olarak adlandırılan Florida, Texas, Arizona, California ve Virginia hem dönemsel hem de sürekli göç için birçok Kuzey Amerikalı ve Kanadalı emeklinin seçimi olmaktadır. Dönemsel olarak Kanada-ABD sınırından her kış üç milyondan fazla kişinin geçtiği tespit edilmiştir (King, Warnes ve Williams, 1998). Kuzey’in soğuk ikliminden kaçan bu kişiler literatürde “kar kuşları” (snowbirds) olarak adlandırılmıştır. Bu deyim daha sonra emekli göçünün Avrupa boyutuna dair öncü çalışmalarda Kuzey Avrupa’dan Güney Avrupa’ya göç eden emekliler için de kullanılmıştır.

Amerika’daki emekli göçüne dair çalışmalarda önemli bir tespit, huzur arayışı güdüsü korunmakla birlikte göçün temel olarak daha düşük vergiler ve ucuzluk gibi ekonomik etkenlerle doğrudan ilişkili olmasıdır. Avrupa boyutunda ise çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere maddi nedenler, emeklilik

sonrası göç edenlerce çoğunlukla karar sürecine ikincil derecede etki eden unsurlar arasında belirtilmektedir. Bu tarz tercih farklılıkları gösterse de Amerika'da güneye yaşanan göçe dair literatür, sonraki yıllarda Avrupa'da yapılacak çalışmalar için, özellikle karar sürecinin ve etkilerinin incelenmesi açısından ilham kaynağı olmuştur.

Amerika Birleşik Devletli menşeli çalışmaların başlangıç noktasını 1970'ler oluşturmaktadır (Dixon, Murray ve Gelatt, 2006; Longino, Perzynski ve Stoller, 2002). Amerika Birleşik Devletleri'nde Florida, Arizona, Panama, Meksika odaklı emekli akımı halen inceleme konusudur. The Economist, Fortune Magazine, Forbes, The Washington Post, The Wall Street Journal gibi önemli dergi ve gazeteler konu hakkında kapsamlı yayınlar yaparak Amerika'da emekli göçünün boyutuna dikkat çekmektedirler (Dixon, Murray ve Gelatt, 2006).

Amerika'da emekli göçünde 1960'lardan bu yana Florida en çok tercih edilen eyalet olurken, New Orleans, California, Pennsylvania ve Michigan onu takip etmiştir (Vestal 2006: 10). 1980'lerle birlikte popüler güney eyaletleri listesine Kuzey Carolina ve Georgia da eklenmiştir. Emekli göçü, yerel ekonomi üzerinde yarattığı etkilerle ABD'nin eyaletleri arasında bir rekabet unsuruna dönüşmüştür. Güney eyaletleri emeklileri teşvik için özel programlar başlatmışlardır. Örneğin Mississippi eyaleti yönetimi, bünyesindeki şehirleri yaşlılar için sağlık ve boş zamanları değerlendirme imkânları yaratmaya teşvik etmiştir (Vestal, 2006:3). Alabama eyaleti ise turist çekmeyi ilerleyen dönemde yerleşim için önemli bir basamak olarak görmüş, 1980'lerde otellerini yenilemiş, golf sahaları yaptırmış bu yolda milyonlarca dolar harcamıştır.

Uluslararası emekli göçü, Avrupa ve Amerika'nın yanı sıra Asya'da da üzerinde durulan konulardandır. Emekli göçünün nüfusta yaşlanma ve gelir birikimi ile ilişkisi dikkate alındığında konunun sadece Avrupa'nın değil Japonya, Güney Kore ve Tayvan gibi ülkelerin de bir gerçeği olduğu fark edilmektedir. Özellikle Asya'daki örnekleri, sürekli göç yaratmasa da sürekli göçe önemli adımları oluşturmaktadır. Konunun artan önemi, araştırmacıları bu göç türünün Asya-Avrupa

ortak bağlamında incelemeye teşvik etmiş, bu konuda Singapur'da 2005 yılında "Hareket Halindeki Emekliler: Asya ve Avrupa'da sosyal güvenlik ve sınırlar arası emeklilik göçü" adı altında bir konferanslar dizisi düzenlenmiştir (ASEF, 2006).

Uluslararası emekli göçünün bu tez çalışmasında odaklanılan Avrupa boyutuna bakıldığında uluslararası göçe dönüşümüne dair izlere 20. yüzyılın başında rastlanmaktadır. İtalya ve Fransız Riviera'sında İngiltere'den gelen göçlerin 1900'lerin başlarından itibaren gözlemlendiği bilinmektedir. 1930'larda bile bugün Kuzey Avrupa'dan en fazla emekli göçü alan bölgelerden olan Portekiz'in Algarve bölgesinde yaşayan bir İngiliz topluluğun olduğu tespit edilmiştir (Williams ve Patterson 1998:135). Ama bu göçlerin rakamsal olarak yoğunluk kazanması ve bu topluluklar içinde emekli sayısının artışı 1960'lar ve sonrasında gerçekleşmiştir (Williams, King, Warnes ve Patterson, 2000). Örneğin Avrupa'da emekli göçmenler için popüler bir yerleşim yeri olan Portekiz'in turizm bölgesi Algarve'da bugün var olan topluluğun %71,2'sinin 1984 sonrasında yerleştiği ortaya çıkmıştır (Williams ve Patterson, 1998; King, 1998).

Avrupa'da emekli göçünün uluslararası boyutuna dair çalışmaların başlangıcı ise 1990'ların ortalarını bulmuştur (Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004). İlk incelemeler Fransa'nın kırsal alanlarında İngilizler başta olmak üzere Kuzey Avrupalıların ikinci ev alımı çevresinde şekillenmiştir (Barou and Prado 1995; Buller and Hoggart 1994; Hoggart and Buller 1995 gibi.). Uluslararası emekli göçünde, ikinci ev sahipliği önemli bir unsurdur. Kuzey Avrupa'da ikinci ev sahibi olma akımı 1970'lerle birlikte hızlanmıştır (Williams, King ve Warnes, 1997). Emekli göçünün Avrupa boyutunda gözlemlenen artışı incelerken daha sonra üzerinde ayrıntılı olarak durulacak olan ikinci ev sahipliği, geçici ziyaretlerden sürekli yerleşime geçişte önemli bir halka olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden emekli göçlerini inceleyen çalışmalarda emeklilerin sınır aşırı göçlerine dair önemli fikirler vermektedir. Buller ve Hoggart'ın Fransa'da taşınmaz satın alan İngilizlere yönelik çalışması ve Flognfeldt'in (2002) Norveç'te ikinci ev sahipliğinin değişen yapısı hakkındaki çalışması bu açıdan önemli kabul edilmektedir (Williams, King ve Warnes, 1997).

1990'lı yıllar Avrupa'da uluslararası emekli göçünün hem göç veren ülkeler hem de göç alan ülkelerdeki akademisyenlerce daha yoğun biçimde araştırılmaya başlandığı dönemlerdir. Bu çalışmalar şu üç grupta kümelendirilir (King, 2004):

- Farklı karşılaştırmalı (divergent) yaklaşım temelinde aynı ülkeden çıkıp farklı varış noktalarına giden emeklileri inceleyen çalışmalar: Örneğin; King'in 2000 yılındaki dört Akdeniz ülkesindeki İngiliz emeklilere yönelik çalışması.
- Birleşik karşılaştırmalı (convergent) yaklaşımı benimseyip aynı varış noktasındaki farklı emekli göçmenleri ele alan çalışmalar: Örneğin; Rodríguez'in 1998 tarihli İspanya'nın Costa Del Sol bölgesindeki çeşitli Kuzey Avrupalıları karşılaştıran çalışması; Huber ve O'Reilly'nin 2004 tarihli İspanya'daki İsviçreli ve İngiliz emeklileri ele alan çalışması.
- Tek bir varış ülkesinde belirli bir ülkeden gelen emekli göçmen grubu inceleyenler: Örneğin; Warnes ve Patterson'un Malta'daki İngiliz emeklilere yönelik 1998 tarihli çalışması.

Bahsedildiği üzere, uluslararası emekli göçünün akademik inceleme konusu olarak sahip olduğu dikkat çekicilik bu göç türünün gelişimine paralel şekilde artmaktadır. Çünkü bu uluslararası göç türü de, bireylerin her türlü uzun süreli dolaşımında olduğu gibi varış bölgesinde hem iktisadi hem de sosyal yönden talep ve arzın yapısını değiştirme potansiyeline sahiptir. Tez çalışmasının bir sonraki bölümünde uluslararası emekli göçünün bu potansiyele bağlı olarak taşıdığı önem ayrıntılı biçimde incelenecektir.

1.4. Uluslararası Emekli Göçünün Önemi

Uluslararası göç üzerine yapılan çalışmaların çoğu, emeğin dolaşımına yani çalışanların göçüne odaklanmaktadır. Fakat kapsamının ve etkilerinin genişlemesiyle birlikte uluslararası emekli göçü de son yıllarda dikkat çeken bir konu haline gelmiştir.

Uluslararası emekli göçü, emeklilerle birlikte emeklilerin bireysel gelirlerinin, varlıklarının ve ihtiyaçlarının da uluslararası transferini ifade etmektedir. Bu sebeple bu göç akımının sağlık ve bakım başta olmak üzere sosyal harcamaların, gelirin ve refah dağılımının yeniden şekillenmesinde önemli etkileri vardır.

Bu noktada emekli göçmenlerin genellikle en az orta sınıftan geldikleri ve varlıklı oldukları gerçeğinin altının çizilmesi gerekir. Uluslararası emekli göçünü gerçekleştiren emeklilerin çoğu, ortalamanın üzerinde bir gelire sahiptir (Williams, King ve Warnes, 1997). Bu yüzden ev sahibi ülke gelirine ve yerel ekonomiye doğrudan önemli bir etkileri olmaktadır. Böylece bu kişilerin masraflarının yanı sıra harcamaları da yön değiştirmekte, emeklilik gelirleri başka bir ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Bazı istisnalar dışında emekli göçmenlerin büyük çoğunluğunun hayatları tüketim üzerine kurulmaktadır. Bu yüzden emekli göçmenler yerleştikleri bölgede emlak, turizm, sağlık ve bakım sektörleri için temel müşteriler haline gelmektedirler (King, 2004). Emekli nüfus, sosyal harcamalar ve sağlık masraflarında büyük bir pay sahibidir. Uluslararası emekli göçüne bağlı olarak bu harcamalar da başka bir ülkeye taşınmaktadır (Williams, King ve Warnes 1997:117).

Avrupa Birliği'nin 1990'lar öncesi göç hareketlerinde daha fazla üzerinde durduğu konu, çalışanların göç hareketleri olmuştur. Bu konu halen önemini korumakla birlikte 1990 sonrasında emeklilik sonrası göç hareketlerinin de önemi fark edilmiştir (Ackers ve Dwyer, 2004). Avrupa'da uluslararası emekli göçü halen diğer uluslararası göç türlerine göre rakamsal olarak düşüktür. Önemi son yıllardaki kazandığı hızla birlikte artmıştır. Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes (2004) bu hızlanmayı gözler önüne seren iki önemli veri olarak emekli göçünde popüler varış noktalarında yaşayan yerleşik yabancı emekli oranındaki artışı ve Kuzey Avrupa ülkelerinde emekli olup emekli maaşını dışarıda alan kişilerin oranındaki artışı göstermektedir. İngiltere'de bu konuda yapılmış çalışmalar İtalya, İspanya ve Fransa'nın İngiliz emeklilerin maaşlarının yönlendirildiği en popüler üç varış noktası olduğu sonucuna ulaşmıştır. İngiltere Çalışma ve Emeklilik Birimi

(Department of Work and Pensions - DWP) verilerine göre 1997 yılının Eylül ayında 770.000 İngiliz emekli maaşını İngiltere sınırları dışında almaktayken bu rakam Mart 2003'te 932.000'e ulaşarak yaklaşık %21 oranında artmıştır (Alliance ve Leceister, 2003:8). Bu artış oranları Avrupa içerisinde emekli göçünün ne derece arttığına dair çıkarımda bulunulmasını sağlamaktadır (Alliance ve Leceister, 2003:4).

Uluslararası emekli göçünün Avrupa boyutuna önem kazandıran en önemli unsur, bu göç akımının bugün Avrupa'nın gelecek stratejileri için en çok üzerinde durduğu iki konu olan "yaşlılık" ve "göç" konuları ile bağlantılı olmasıdır. Yeni katılan 10 üyenin nüfusunun, 20 yaşın altındakilerin oranını % 22,4'ten %22,8'e çıkarıp 60 yaş ve üstündekilerin oranını 22,2'den 21,5'e düşürerek AB nüfusu profilini gençleştirdiği tespit edilmiştir. Fakat artan yaşam süresinin de etkisiyle AB nüfusunda yaşlanma karakteristik bir özellik haline gelmiştir (Avrupa Komisyonu Nüfus İstatistikleri, 2004). 1960'tan bu yana Avrupa'ya ait istatistikler bu sonuca ulaştırırken gelecek öngörülerini de bu savı destekler niteliktedir. 2005 yılı verilerine göre 65 yaş ve üzerindeki toplam AB nüfusuna oranı % 17 iken bu oranın 2050 yılında % 30'a yükseleceği tahmin edilmektedir (Eurostat, 2006). Yaşlılık ve ilgili düzenlemeler, bu kapsamdaki nüfusun AB içerisindeki oranı, temel özellikleri ve ihtiyaçları dolayısıyla hassasiyet gösterilmesi gereken konulardır. Bu grubun hassas yapısı, onların dâhil olduğu göç akımının da itina ile incelenmesini gerektirmektedir. Çünkü değinildiği üzere bu grubun dolaşımı ayrıca varlıklarının ve ihtiyaçlarının da Avrupa içerisinde yer değiştirmesi anlamına gelmektedir. Avrupa Birliği nüfusu içerisinde yaşlı oranındaki artış ve nüfusun bu önemli kesiminin sağlık, bakım, sosyal güvenlik ve istihdam açısından yarattığı etkiler, AB'nin tüm kurumlarınca dikkatle takip edilen konulardır.

Yaşlıların sağlık ve bakıma ilişkin dikkate değer ölçüde talepleri vardır. Avrupa nüfusu içinde yaşlıların artan oranı bu talebi daha da yoğunlaştırmaktadır. Avrupa'nın kendine has siyasal yapısı içerisinde bu hizmetlerin ne derecede göç alan ülke ne derecede göç veren ülke tarafından karşılanacağı da emekli göçünün önemini arttırmaktadır (Williams, King ve Warnes, 1997:117). Bu kapsamda uluslararası emekli göçü, Avrupa'nın yaşlı nüfusuyla özdeşleşmiş taleplerin önemli derecede

yeniden dağılımını getirmektedir. Bunun zorunlu bir getirisi olarak karar vericiler hem merkeze hem de yerele yönelik kararlarında emekli göçmenleri hesaba katma yükümlülüğü hissetmektedirler. Bu yüzden Avrupa boyutunda bakıldığında emekli göçü sadece bir araştırma konusu olarak değil, karar vericilerin düzenlemelerinde yaratacağı olası etkiler dolayısıyla da önemlidir (Williams, King ve Warnes, 1997).

Japonya, Güney Kore ve Tayvan gibi ülkelerde nüfusta yaşlanma hızı Avrupa'dan da yüksektir (ASEF, 2006:1). Japonya'da 2005 yılında %15 olan 65 yaş üstü nüfusun 2025 yılında %28'e çıkması beklenmektedir. 1986 yılında Japon hükümeti "Silver Columbia Plan" adını verdiği girişim dâhilinde Avustralya'da emeklileri için bir emekli köyü projesi oluşturmuştur (ASEF, 2006:2). Asya'daki birçok ülke yabancı emeklileri krizlerle sarsılan Asya ekonomisini güçlendirmenin yollarından biri olarak görmüştür. Örneğin Malezya'da özel hastanelerini Asyalı yaşlılar için sağlık ve tıbbi bakım turizmi merkezi haline getirmeyi amaçlayan "Malezya Benim İkinci Evim" adlı bir hükümet programı uygulamaya konulmuştur (ASEF, 2006). Ayrıca Malezya'da bir bankaya yaklaşık 22.000 Euro yatan yabancı emeklilere Malezya'ya 5 yıllık çoklu giriş olanağı tanıyan vize imkânı tanımıştır. Filipinler, Endonezya ve Tayland'da bankalarına paralarını çekebilmek için vize uygulamalarında emeklilere benzer kolaylıklar göstermişlerdir.

Malezya örneğinde bir varış ülkesinin yabancı emeklilerin ülke ekonomisi için katkı olarak görülmesi gerçeği King, Warnes ve Williams (1998) tarafından Avrupa için de benzer bir savla desteklenmiştir. King, Warnes ve Williams, Güney Avrupa ülkelerinin kıyı yerleşimlerini emekli yerleşimi olarak pazarlama yoluna bilerek gittiklerini savunmaktadır. Bu görüşe göre Akdeniz ülkeleri 1980'lerde kitle turizminin küreselleşmesi ile birlikte yeni cazibe merkezlerine kaptırdıkları turizm payının maddi kaybını, emeklileri turizm bölgelerine çekerek telafi etmeyi amaçlamışlardır.

Daha önce bahsedilen Amerika örneği, emekli göçünün ileri boyutlara ulaşması durumunda yaratacağı olası etkiler hakkında verdiği ipuçları ile uluslararası emekli göçünün önemine dair verilere ulaşılmasını sağlar. Amerika'da konunun

uzmanları artık emekli göçünü refahı arttıran bir olgu olarak kabul etmişlerdir (Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004). Yapılan çalışmalar emekli göçmenler yoluyla Florida ekonomisinin 1980'lerin ikinci yarısında 6,5 milyar dolar artış kazandığını, istihdamın yarısına yakınının yarattığı müşteri potansiyeli dolayısıyla emekli sektörüne bağlı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda Florida'ya daha fazla nasıl emekli çekilebileceğini tartışan raporlar hazırlanmıştır (Dixon, Murray ve Gelatt, 2006; Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004). Amerika'da yaşlı göçünün yerel ekonomiye katkısını inceleyen ve onları İngilizce'de çocukları yanlarından ayrılmış ve yapacak işleri olmayan ebeveynler anlamına gelen "empty-nester" olarak adlandıran bir makaledeki şu tespit dikkat çekicidir. "*Araştırmalar göstermektedir ki bu kişiler yerel mal ve hizmetlere para harcayarak yeni bir fabrikanın bölgeye yapacağı mali katkının üç katını yapmaktadır*" (Charlotte Observer Gazetesi, 2006).

Kuzey Amerika'da 1990 yılında emekli göçüne bağlı olarak gelir transferini araştıran bir dizi çalışma yürütülmüştür (Longino ve Crown; 1990). Bu çalışmalara göre Florida 1985'ten 1989'a uzanan dönemde 6,5 milyar dolar kazanç sağlarken göç veren bölge olarak New York 3,3 milyar dolar kaybetmiştir (King, Warnes ve Williams, 1998:6). Bu veriler, emekli göçünün önemini arttıran iktisadi boyutuna dair önemli ipuçları vermektedir.

Emekli göçmenler ayrıca çoğunluğu turistik yerleşim yerleri olan bu bölgelerde ölü sezon kabul edilen aylarda restoranların, marketlerin ve diğer esnafın çalışabilmesine de olanak sağlamaktadırlar. Bu sayede yerel ekonominin canlılığını sürdürmesine imkân tanırırlar.

İktisadi etkilerinin yanı sıra sosyal etkileri de emekli göçünün önemini arttırmaktadır. Mevcut sınırlı literatür, emekli göçünün daha çok iktisadi boyutu üzerinde durmaktadır. Sosyal etkileri konusunda net bilgi veren çalışmalara rastlanmamaktadır. Ama emekli göçmenler yerel düzeyde sosyal ve siyasi etki yaratma potansiyeline sahip gruplardır. Yerel seçimlerde de söz sahibi olmaları, ABD ve AB içerisinde emeklilerin yerel yönetimler açısından önemini arttırmaktadır.

Emekli göçmen grubu, hayatlarının çok ileri dönemlerinde başka bir ülke ve kültüre adapte olmaya çalışan bir grubu ifade etmektedir. Aktif bir yaşlılık, bu grubun temel niteliği olarak gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu yapıdaki aktif bir grubun iktisadi etkilerinin yanı sıra sosyal etkilerinin de olması doğaldır. Bu sosyal etkilerin boyutu, varış bölgesindeki emekli grubunun günlük hayatta dinsel yaşamdan sosyal faaliyetlere kadar her alandaki taleplerinin niteliği ve şekline bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Kültür farklılığı her göç türünde olduğu gibi emekli göçünde de bazı sorunlar yaratma potansiyeline sahiptir. Ayrıca emekliler, yaşları dolayısıyla köklü alışkanlıklara sahiptirler ve bu alışkanlıklarını ev sahibi toplumun alışkanlıklarına uydurup entegre olmaları zor olabilir. Emeklilerin yerel yaşama entegrasyonunun derecesi, tercih edilen bölgeye göre de değişebilmektedir. Sosyal entegrasyonda yerel dili bilme düzeyi, dernek üyelikleri ve hatta yerel ticari girişimlerde bulunma bile etkin rol oynamaktadır. Örneğin; bir İngiliz'in çok seyrek İngilizce bilene rastlayabileceği İspanya'nın herhangi bir sahil bölgesi ile eski İngiliz kolonisi olan Malta'ya entegrasyonu, aynı zorlukta olmayabilmektedir.

Birçok emekli göçmen için sosyal entegrasyon, her şeyden önce temel taleplerinin karşılanması anlamına gelebilmektedir (King, Warnes ve Williams, 1998:17). Bu durum emekli göçünü diğer göç türlerinden ayıran bir özellik daha yaratmaktadır. Diğer birçok göç türünde büyük oranda taviz veren taraf göçmen olurken, emekli göçünde göç için tercih edilen bölgelerin kendini emekli göçmenlerin sosyal ihtiyaçlarına göre şekillendirdiği görülmektedir. Emekli göçmenlerin yerleştiği bölgelerde İngilizce tabelaların bulunduğu sokaklar, göçmenlerin dini inançlarına göre düzenlenmiş ibadethaneler, İngilizce veya Almanca basılan yerel gazete ve dergiler, yabancı dil bilen bölge esnafının gözlemlenebilmesi bu gerçeğe örnektir. Bu noktada göçmenlerin tercih ettikleri bölgelerin genelde turistik yerler olmasının bu süreci kolaylaştıran bir unsur olduğu kabul edilmektedir.

Hem göç eden emeklilerin hayatında hem de göç edilen bölgelerde geniş kapsamlı etkiler yaratan bir yer değiştirme hareketi olarak uluslararası emekli göçüne ilişkin karar süreci, emekli göçmenlerin varış bölgesinde bahsedilen arz ve taleplerinin karşılanma potansiyelinden yoğun biçimde etkilenmektedir. Fakat bunun yanı sıra etkili olan ve göçe yönelik motivasyonu oluşturan bir dizi unsur daha mevcuttur. Bu unsurlar emekliler için göç kararında etkili olan unsurlar başlığı altında ele alınacaktır.

1.5. Emekliler için Göç Kararında Etkili Olan Unsurlar

Uluslararası emekli göçüne yönelik incelemelerin temel sorularından biri, göç kararının hangi unsurların etkisiyle alındığıdır. Bu unsurlar ve önem derecesi, emeklinin beklentileri, hayalleri ve maddi koşullarına göre değişebilmektedir.

Emekliler için göç kararı, anlık bir kararın ötesinde bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç birçok unsurun rol oynadığı çok katmanlı bir süreç olarak kabul edilmektedir. Göç kararı, birey ile çevresel unsurlar arasında kurulan ilişki çerçevesinde oluşmaktadır (Longino, Perzynski ve Stoller, 2002:30).

Nüfus bilimcilere göre emekliler göç kararını verirken ılık iklim, doğa güzellikleri, sosyal olanaklar, eğlence olanakları, yaşam maliyeti, yerleşilecek toplumun özellikleri, suç oranı, yerleşim yerinden anavatanlarına ulaşım olanakları gibi unsurlardan etkilenmektedirler (Longino, Perzynski ve Stoller, 2002:31). Emeklilerin göç edip başka bir yerde yaşam kurabilecek gücü psikolojik olarak görebilmeleri de göç kararında etkili bir unsur olarak belirtilmektedir (Longino, Perzynski ve Stoller, 2002:31).

Wiseman (1980) bu unsurları çekici ve itici unsurlar başlıklarında ele almaktadır. Wiseman modeline göre iklim, çevre, ucuzluk etkili temel unsurlardır. Bu unsurların yanı sıra kişisel kaynaklar ve emlak piyasası da kararın şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Amerika ve Avrupa’da alan araştırmaları, Wiseman’ın modeliyle uyumluluk göstermektedir (Longino, Perzynski ve Stoller, 2002:30). Haas ve Serow (1993) ise Wiseman’ın modelinin temelini bazı ayrıntılar eklemişler, temel unsurların yanı sıra emeklilerin hayalleri ve bilgi kaynaklarının bu temel itici ve çekici unsurları şekillendirdiğini ya da bu unsurların farkına varmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir (Longino, Perzynski ve Stoller 2002:30). Örneğin; aracı emlak kurumları, medya, arkadaşlar, önceden ülkeye yerleşmiş aile üyeleri ve tanıdıklar da etkili olabilmektedirler.

Göç süreci, genel olarak göç edilen bölgeyle tanışma aşamasından yerleşme aşamasına kadar uzanmaktadır. Tanışma sürecinde turistik ziyaretler, akraba ve arkadaşlar, ikinci ev satın alımı ile kurulan bağlar etkin rol oynamaktadır. Bölgeyi tanıdıktan sonra ise emeklileri anavatanlarını ardında bırakıp başka bir ülkeye göç etmeye teşvik eden birçok unsur daha mevcuttur. Bu unsurların göç kararında oynadığı rol ve önceliği kişiden kişiye değişebilmektedir. Fakat Amerika’da ve Avrupa’da İtalya, İspanya, Malta ve Portekiz başta olmak üzere emekli göçünde popüler varış noktalarına yerleşmiş emekli göçmenlere yönelik yapılmış araştırmalar, bu grubun kararlarında bir dizi temel unsurun sabit olarak yer aldığını ortaya koymuştur. Bu kapsamda emekliler için göç kararında etkili olan unsurlar iklim ve çevre, daha ucuz yaşam koşulları, bağlantı ve ilişkiler, huzur ve bireysel tercihler başlıklarında gruplandırılabilir.

İklim ve çevre göç kararında hem çekici hem de itici bir unsur olarak yer almaktadır. Göçmenler kuzeyin sert ikliminden kaçmakta, güneyin ılıman iklimine yönelenmektedirler. Emeklilerin göç için seçmiş oldukları yerleşim yerlerinin en önemli ortak özelliği, turistik yerler olmaları değil ılıman iklime sahip olmalarıdır. Sadece turistik bir yer olmak tek başına emekli göçmenler için bir anlam ifade etmemektedir. Kış turizmi açısından tercih edilen yerler uluslararası emekli göçünde popüler varış noktaları arasında yer almamakta, örneğin İtalya’nın güney kıyıları gibi Kuzey kış turizmi bölgeleri de emekli yerleşimi için seçilmemektedir.

Emeklilerin ılıman iklime yönelmeleri “Heliotropizm” kavramı üzerinden de açıklanmaktadır. Heliotropizm sözcüğü bitki biliminde bitkilerin güneşe yönelmesini ifade etmektedir. Bu sözcük göç araştırmalarına da uyarlanmıştır. Yunanca güneş tanrısı anlamına gelen Helios ve iklim anlamına gelen Tropic kelimelerinden türemiş olan Heliotropizm, güneşin insanların yerleşim kararlarındaki etkisini anlatmak için kullanılmaktadır. Bu kapsamda Heliotropizme göre insanlar seçme şansı bulduklarında güneşin bol olduğu bölgeleri seçmektedirler (Laferrere, 2005). Bu yaklaşım emekli göçmenlerin göç kararları için oldukça uygun görünmektedir.

Bu açıdan bakıldığında emekli göçü, kuzeylilerin güneş arayışına bağlı hareketleri (sun-seeking movement) olarak da tanımlanmaktadır (Williams, King ve Warnes 1997:3). Emekli göçmenlerle yapılan birçok mülakat ve anket çalışması, iklimin en etkili unsur olduğunu ortaya koymuştur (King, Warnes ve Williams, 1998:14; Rodríguez, Mayoralas ve Rojo 1998:184). Emekli göçünde popüler varış noktalarının güneşli gün sayısının fazla olduğu ve ılık bir iklime sahip bölgeler olması bir tesadüf değildir. Emekli göçünde varış yerlerinde kışlar oldukça ılık geçmektedir. Avrupa’da uluslararası emekli göçünde en popüler varış noktalarından olan İspanya Costa Del Sol’da yıllık sıcaklık ortalaması 18 derecedir ve güneşli saat sayısı 300’den fazlayken yağmurlu gün sayısı oldukça azdır (Rodríguez, 2001:57). Bu bölgeye farklı ülkelerden gelip yerleşen emeklilerin %70’i iklimi birincil neden olarak belirtmiştir (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998:190).

Amerika için de durum farklı değildir. Florida’ya yerleşen emeklilerin %78’i kendi eyaletlerindeki sert iklim koşullarını birincil göç nedeni olarak belirtmişlerdir (Longino, Perzynski ve Stoller 2002:42) Güneşli günler; daha fazla sosyalleşme, dışarıdaki faaliyetlere katılabilme ve psikolojik olarak da zinde kalabilmeyi ifade ederken ayrıca Kuzey ülkelerine göre daha az ısıtma ücreti ödeme anlamına da gelmektedir (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998 :193).

Çevre ve doğal güzellikler, emekli göçü için seçilen yerleşim bölgelerinin vazgeçilmez bir özelliğidir. Zaten emekli göçmenlerin yerleşim yerlerinin çoğu

gelişmiş veya gelişmekte olan turistik cazibe merkezleridir. Dolayısıyla emeklilerin bölgeye gelmeleri için bir çekim alanı yaratmaktadır.

Daha ucuz yaşam şartları da emekli göçünde etkili olan önemli bir unsurdur. Emekli göçmenlerin tercih ettikleri ülkeler genellikle anavatanlarına göre çok daha ucuz yaşam koşullarına sahip ülkelerdir. Amerika menşeli birçok incelemede ucuzluğun Amerikalı göçmenler için etkili bir unsur olduğu ortaya konmuştur. Amerika'da kuzey eyaletlerinde yaşam şartlarının daha pahalı olması ve vergilerin daha yüksek olması göç kararlarında etkili olmaktadır (Longino, Perzynski ve Stoller, 2002:42).

Avrupalı emekli göçmenler mali nedenleri genellikle ikinci veya daha az öneme sahip bir unsur olarak belirtmektedirler. Mali nedenler, emekli göçmenlerce göç kararında etkisi kabul edilen ama genellikle birincil derece etkili olmadığı belirtilen bir unsurdur (Williams ve Patterson, 1998:148). Popüler bir varış noktası olan İtalya Toscana'daki yaşam koşullarının neredeyse İngiltere kadar pahalı olması gerçeği, bu olasılığı destekler niteliktedir (King, Warnes ve Williams, 1998:15). Avrupalı emekli göçmenlerin seçtikleri yerleşim yerlerinin çoğunun turistik bölgeler olması, yaşam koşullarının da diğer bölgelere göre biraz daha pahalı olmasını getirebilmektedir. Fakat genel olarak bakıldığında Kuzey ülkelerine göre güney ülkeleri özellikle emlak piyasası ve diğer temel ihtiyaçlar açısından daha ucuzdur.

Williams'ın Güney Avrupa'nın emekliler için neden çekici olduğunun yanıtını aradığı çalışmasında da (1997) ev fiyatlarının daha ucuz olması, yaşam ve özellikle ısıtma masraflarının daha düşük olması, mali ve vergi politikaları önemli birer neden olarak ortaya çıkmıştır (Dawyer 2000:358).

Mali nedenlerin göç kararındaki rolü emeklilerin geldikleri orijin ülkeye göre de değişebilmektedir. Örneğin; İspanya Torrevieja'da yapılan alan çalışmasında İngilizlerin yaklaşık olarak %30'u daha ucuz yaşam koşullarını birincil unsur olarak belirtirken Alman emekli göçmenler için bu oran %15'tir (Casado-Díaz, 2001:8).

Bağlantı ve ilişkiler de emekliler için göç kararında etkili olan unsurlardır. İklim önemli bir neden olabilir fakat sadece göçün neden kuzeyden güneye olduğunun anlaşılmasını sağlar. Benzer şekilde ılıman iklimine sahip güney ülkeleri içerisinde neden belirli bir ülkenin ve bu ülkedeki yerleşim yerinin seçildiğinin cevabını göç kararında etkili olan yan unsurlar açıklayabilirler. Bu unsurlardan en etkilileri yerleşim bölgesi ile kurulmuş olan bağlardır. Bu bağlar, göçmenin emeklilik öncesi yaşamında çeşitli yollarla kurulmuş olabilir.

Emekli göçünde önemli bir varış noktası olan Malta odaklı çalışmalar, bu ülkeyi seçen emeklilerin yerel toplumla evlilik başta olma üzere çeşitli yollarla kurmuş oldukları ilişkilerinin seçimlerinde etkin rol oynadığını ortaya çıkarmıştır (Warnes ve Patterson, 1998: 113). 1964 yılında bağımsızlığına kavuşan Malta, ayrıca İngiltere'ye yoğun biçimde işçi göçü veren bir ülkedir (Warnes ve Patterson, 1998:113). Bu önemli bir bağlantı unsurudur. Bunun ötesinde eski bir İngiliz kolonisi olması, İngiliz Silahlı Kuvvetlerinin 1979 yılına kadar Malta'da bulunmuş olmasının da göç ilişkileri için etkin olduğu tespit edilmiştir (Warnes ve Patterson, 1998:114).

Daha önceden bölgeye göç eden akraba ve arkadaşlar da göç kararında emekliler için etkili bir unsurdur. Hatta tanıdık olmasa bile bölgede başka yabancı yerleşik emeklilerin olması, emeklileri göç kararında teşvik edebilmektedir (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998 :189).

İş ilişkileri ile kurulan bağlar da çeşitli varış bölgelerinde emekli göçü üzerine yapılan mülakat ve anketlerde emeklilerce belirtilen bir nedendir. İş amacıyla tanıdıkları ülkelerde emekliler iş sonrasında yerleşmeyi tercih edebilmektedirler.

Haas ve Serow'un (1993) Amerika'daki göçmenlere yönelik çalışmaları emeklilerin çoğunluğunun yerleşim bölgelerine önceden turistik ziyaretler için geldiğini ve bu yolla beğenilerinin oluştuğunu ortaya koymuştur (Longino, Perzynski ve Stoller 2002: 33). Turistik ziyaretler ve yazlık kullanım için satın alınan ikinci ev, bölgeyle bir bağ kurma aracı olarak işlev görmektedir. Bu bağı bazı bölgelerde emlak şirketleri de bölgenin ve bölgedeki evlerin tanıtımını yaparak kurabilmektedirler.

İkinci ev satın alımı hem Amerika'da hem de Avrupa'da emekli göçünde yoğun biçimde etkili olmuştur. Özellikle Avrupa'da emekli göçünü hızlandıran nedenler arasında sayılmaktadır. Bu konu ayrıntılı olarak çalışmanın ilerleyen ilgili bölümünde de incelenecektir.

Emekli göçmenlere yönelik farklı yerleşim bölgelerinde yapılan anket ve mülakatlar, emekli göçmenlerin tercih ettikleri ülkenin yaşam tarzı ve kültürüne de ilgi duyduklarını ortaya koymuştur. Bu çerçevede farklı bir kültürü tanıma ve bu kültür içerisinde yeni bir hayat kurma isteği de emekli göçünde etkili bir unsurdur. Akdeniz ve Latin kültürüne duyulan hayranlığın Benelüks ülkeleri vatandaşları ve Almanlar için etkin rol oynadığı bilinmektedir (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998:190). Güney ülkelerine ilişkilerde daha az olan resmiyet ve daha fazla sıcakkanlılık kuzey ülkelerindeki çoğu emekliye çekici gelmektedir. Emekliler göç etmek istedikleri ülkeye ve bölgeye yönelik hayranlıklarını büyük oranda turistik ziyaretlerinde edinmektedirler. Örneğin; İspanya'nın Costa Del Sol ve İtalya'nın Algarve bölgesine yerleşen emeklilerin %90'ının bu bölgelerle ilk bağlarını turistik ziyaretleriyle kurdukları sonucuna ulaşılmıştır (King, Warnes ve Williams, 1998:15).

Güney kültürüne hayranlık etkili bir unsurken, emeklilerin kendi ülkelerine hissettikleri antipati de göç kararlarında etkili olabilmektedir. Nitekim İngiliz emekliler için İngiltere'ye çeşitli nedenlerle duyulan antipati, emekli göçünün yoğun gözlemlenebildiği birçok bölgede yapılan alan araştırmalarda önemli bir neden olarak ortaya çıkmaktadır (Williams ve Patterson, 1998: 147).

Bahsedilen unsurların payı bireylere veya emeklilerin geldikleri ülkelere göre değişebilmektedir. Örneğin; İspanya'daki Benelüks ve İskandinav ülkeleri vatandaşları için İspanyol yaşam tarzına hayranlık öncül bir nedenken Alman ve İngilizler için kendilerinden önce gelen Alman ve İngiliz bir topluluk bulunmasının daha etkili bir unsur olduğu belirlenmiştir (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998:191).

Avrupa menşeli çalışmalarda özellikle vurgulanan bir diğer unsur da huzur (amenity) kavramı ile ifade edilmektedir. Emekli göçü literatürde de huzur temelli bir göç türü (amenity-led migration) olarak geçmektedir. Bu kavramla ifade edilen, belki de daha önce bahsedilen tüm unsurların toplamda göçmen üzerinde yarattığı etkidir. Emekliler, yaşamlarının bu dönemlerini tüm ailevi ve mesleki yükümlülüklerden uzakta, keyif içerisinde geçirmek istemektedirler. Temelde uluslararası emekli göçünü yaratan güdü bu kavram ile ifade edilebilir ve bu kavramın tüm emekli göçmenler ortak bir payda olduğu söylenebilir.

Genel olarak bakıldığında emekli göçmenlerin göç kararı, rasyonel her karar gibi bir kar-zarar karşılaştırmasının sonucudur. Yerleşilecek olan bölgenin avantajlarının dezavantajlarına üstünlüğü, göç kararıyla sonuçlanır. Daha sonra ise göç için olası yerleşim yerleri arasında karşılaştırma yapılmakta ve karara varılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ

2.1 Avrupa'da Uluslararası Emekli Göçünü Hızlandıran Nedenler

Tez çalışmasının uluslararası emekli göçünün gelişimine ilişkin bölümünde de bahsedildiği üzere, 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa'da emekli göçleri çeşitli boyutlarda gözlemlenebilmektedir. Fakat 1990'lardan bu yana emeklilikleri sonrası göç etmek isteyen ve bunu gerçekleştiren Avrupalı sayısı dikkate değer biçimde artmaktadır. Ayrıca Avrupa'nın bu göç türündeki gözde yerleşim merkezleri listesine daha önceden bilinmeyen yeni yerler de eklenmektedir.

Uluslararası göçlerin temel nitelikleri tanımlanırken, özellikle göçü ekonomi temelli bir hareket olarak tanımlayan teorilerin göçlerin genellikle gelirin veya iş imkânının daha az olduğu yerden daha fazla olduğu yere doğru şekillendiği, bu kapsamda daha az varlıklı ülkelere daha varlıklı ülkelere doğru bir rota çizdiğini vurguladığına değinilmiştir.

Uluslararası emekli göçü bu açıdan uluslararası göçler içerisinde istisnai bir durum oluşturmakta ve farklı rotalar çizmektedir. Bu kapsamda Avrupa'da emekli göçlerinde ülkelerin rol paylaşımına bakıldığında genellikle Kuzey'den güneye ve daha varlıklı ülkelere daha az varlıklı ülkelere doğru şekillendiği görülebilmektedir.

Avrupa'da uluslararası emekli göçünde kuzey ülkeleri en önemli göç kaynağı ülkelerdir. Emeklileri başka ülkelerde yaşamayı tercih eden ülkeler İngiltere, Almanya ve Hollanda iken Norveç ve İsveç vatandaşları da emekli göçlerine katılmaktadırlar.

Variş ülkesi olarak İspanya, Fransa ve İtalya en çok emekli göçmen alan ve emekli göçünün tarihinin en eski olduğu ülkeler konumundadırlar. Portekiz,

Yunanistan, Malta ve son yıllarda Türkiye ve Hırvatistan bu tabloya yeni eklenen tercihler arasında yer almaktadır.

Bu ülkelerin hepsi ılıman iklim, kırsal doğa, deniz kıyısında önemli turistik şehirlere sahip olma gibi ortak özelliklere sahip olsa da kültürel yapısı, yaşam koşulları ve emlak piyasası başta olmak üzere farklı tercih edilme nedenlerine sahiptirler.

İtalya kırsal yapısı, mimarisi ve tarihi dokusu ile özellikle İngilizler tarafından tercih edilen bir ülke olmuştur. Venedik, Pisa, Bolonya ve Floransa gibi ünlü turistik şehirleri zaten çok fazla yabancı göçüne ev sahipliği yapan yerleri olsa da emekli göçü için en fazla tercih edilen bölgeleri Toskana ve Umbria bölgeleri sınırları içerisinde yer almaktadır.

İspanya ise turizm için yoğun potansiyeli ile emekli göçmenlerin ilgisini çeken bir ülke olmuştur. İngilizler, Almanlar ve Fransızlar İspanya'yı en fazla tercih eden Avrupalılar arasındadır. Sahil kesiminde emekli göçmenlere uygun emlak piyasasının gelişmesi ve İspanya modeli denen bir modelle ikinci ev satın alımının teşvik edilmesi, emekli göçünde İspanya'yı en çok tercih edilen ülkelerden biri haline getirmiştir. Fakat emlak piyasasının doyma noktasına ulaşip fiyatların artması, aşırı yapılaşma ve tercih edilebilecek mekânların nüfusundaki artış son yıllarda İspanya'nın tercih edilme oranının azalmasına neden olmaktadır.

Avrupa'da uluslararası emekli göçlerinde ev sahipliği yapan ülkeler listesine son yıllarda Türkiye başta olmak üzere yeni ülkeler dâhil olmaktadır. Bu genişleme, emekli göçünde varış ülkesi olma konumunu üstlenen ülkelerin özellikleriyle de ilgili olduğu gibi Avrupa'da emekli göçünün hızlanması ve artan talep ile de ilgilidir.

Uluslararası emekli göçünü inceleyen çalışmalar ve emekli göçmenlere ait veriler incelendiğinde, Avrupa'da uluslararası emekli göçünde böyle bir hızlanma ve artışın şu unsurlardan kaynaklandığı görülmektedir:

- Avrupa halklarının ortalama yaşam süresinin ve emeklilik sonrası sağlıklı-aktif geçirilen sürenin uzaması;
- Avrupa genelinde 1960 sonrası gözlemlenen gelir artışı ve özellikle Kuzey Avrupa halklarının alım gücünün artması;
- Dolaşım olanaklarının artması, kitle turizminin yaygınlaşması ve ikinci ev satın alımının uluslararası hale gelmesi;
- Avrupa bütünleşme süreci

Çalışmanın bu kısmında yukarıda kısaca sıralanan ana nedenler, kapsamlı biçimde ele alınacaktır.

2.1.1. Avrupa’da Ortalama Yaşam Süresinin Uzaması

Avrupa ülkelerinin genelinde gözlemlenen nüfusta yaşlanma, bugün AB’nin demografik yapısını tanımlarken en başta değinilmesi gereken önemli bir unsurdur. Doğum oranlarındaki düşüş, ölüm oranında azalma ve bunların yanı sıra yaşam süresinin de uzaması, Avrupa nüfus yapısında bu durumu yaratan ana etkenlerdir (Warnes, 1993; Williams, King ve Warnes 1997:120).

Avrupa’da doğum oranının azalması ve yaşam süresinin uzaması, demografik yapıdaki dağılıma da yansımıştır. Örneğin; İngiltere’de 2001 nüfus sayımına göre 60 yaş ve üzeri nüfus %21 iken 16 yaş ve altı nüfus %20 oranındadır. Bu verilere göre İngiltere tarihinde ilk defa yaşlı oranı genç nüfus oranını aşmıştır (Hardill, Spradbery, Boakes, Marrugat 2004:2). Avrupa Birliği genelinde ise benzer biçimde bir artışla 1960 yılında toplam nüfus içerisinde % 14,8 paya sahip olan 60 yaş üstü birey oranı 2000 yılında %21,4’e yükselmiştir (Eurostat, 2004).

Daha uzun yaşam süresi, bugün AB nüfusunu tanımlarken kullanılan ana unsurların başında gelmektedir (Europe in Figures, 2005). İstatistiksel veriler de bukanıyı destekler niteliktedir. İş yaşamından ayrılan yaşlıları, farklı bir ülkede yeni bir yaşam kurma kararı almaya teşvik edecek en önemli etkenler, bu yaşam için gerekli süreyi, böylesine kapsamlı bir değişikliğe yetebilecek gücü ve de sağlığı

bulabilmeleridir. Bahsedilen demografik değişimler çerçevesinde bakıldığında AB ülkelerinde yaşayan 60 yaş üstü nüfusun bu açıdan bir hayli şanslı konuma geldikleri görülmektedir. Avrupa'da 60 yaş üstü nüfusun profilindeki değişimin en önemli parçası olan daha uzun yaşam beklentisi, emeklilerin iş yaşamından ayrılmaları sonrasında daha önlerinde uzun yıllar olduğunu düşünmelerini sağlayarak onları yeni bir yaşam kurmaya cesaretlendirmektedir.

Tablo 1: Avrupa Ülkelerinde Ortalama Yaşam Süresi

	1960		1980		2000		2006	
	E	K	E	K	E	K	E	K
AB 25	67.1	72.6	69.8	76.8	74.4	80.8	*	*
AB 27	*	*	*	*	*	*	74.6	80.9
BELÇİKA	67.7	73.5	70.0	76.8	74.6	80.8	76.6	82.3
ÇEK CUMHURİYETİ	67.9	73.4	68.8	73.9	71.7	78.4	73.5	79.9
DANİMARKA	70.4	74.4	71.2	77.3	74.5	79.3	76.1	80.7
ALMANYA			69.6	76.1	75.0	81.0	77.2	82.4
ESTONYA	64.3	71.6	64.1	74.1	65.6	76.4	67.4	78.6
YUNANİSTAN	67.3	72.4	72.2	76.8	75.5	80.6	77.2	81.9
İSPANYA	67.4	72.2	72.5	78.6	75.7	82.5	77.7	84.4
FRANSA	66.9	73.6	70.2	78.4	75.3	82.7	77.3	84.4
İRLANDA	68.1	71.9	70.1	75.6	73.9	79.1	77.3	82.1
İTALYA	67.2	72.3	70.6	77.4	76.6	82.5	77.9	83.8
KIBRIS			72.3	77.0			78.8	82.4
LETONYA	65.2	72.4	68.6	74.2	65.0	76.1	65.4	76.3
LİTVANYA	64.9	71.2	65.5	75.4	66.8	77.4	65.3	77.0
LÜKSEMBURG	66.5	72.2	69.1	75.9	74.8	81.1	76.8	81.9
MACARİSTAN	65.9	70.1	65.5	72.7	67.4	75.9	69.2	77.8
MALTA	66.5	70.5	68.5	72.7	76.3	80.4	77.0	81.9
HOLLANDA	71.5	75.3	72.7	79.3	75.5	80.5	77.7	82.0
AVUSTURYA	66.2	72.7	69.0	76.0	75.1	81.1	77.2	82.8
POLONYA	64.9	70.6	66.9	75.4	69.7	77.9	70.9	79.7
PORTEKİZ	61.2	68.8	67.7	75.2	73.2	80.0	75.5	82.3
SLOVENYA	66.1	72.0	67.4	75.2	72.3	79.7	74.5	82.0
SLOVAKYA	68.4	72.7	68.8	74.3	69.2	77.4	70.4	78.4
FİNLANDİYA	65.5	72.5	69.2	77.6	74.2	81.0	75.9	83.1
İSVEÇ	71.2	74.9	72.8	78.8	77.4	82.0	78.8	83.1
İNGİLTERE	67.9	73.7	70.2	76.2	75.5	80.2	77.1	81.1
BULGARİSTAN	*	*	*	*	*	*	69.2	76.3
ROMANYA	*	*	*	*	*	*	69.2	76.2

Kaynak: Eurostat, 2007

E erkekleri K kadınları ifade etmek için kullanılan kısaltmalardır.

* Bu dönemlere ilişkin veri mevcut değildir.

Tablodan 1’de de görülebileceği üzere, AB 25’te 1960 yılında erkeklerde 67,1 olan ortalama yaşam beklentisi, 2000 yılında 74,4.’e, kadınlar içinse 72,6’dan 80,8’e yükselmiştir. 2006’da AB 27’deki ortalamalar ise erkekler için 74,6, kadınlar içinse 80,9’dur. Bunun yanı sıra istatistikler göstermektedir ki ortalama emekli yaşına çok yakın bir yaş olan 60 yaş sonrası yaşam beklentisi de Avrupa genelinde son 40 yılda neredeyse her 10 sene de 1 sene artmıştır.

Tablo 2: Avrupa Ülkelerinde 60 Yaş Sonrası Ortalama Yaşam Süresi

	1960		1980		2000	
	E	K	E	K	E	K
AB 25	15,8	19,0	16,5	20,9	19,3	23,6
BELÇİKA	15,5	18,7	16,3	20,9	19,3	23,8
ÇEK CUMHURİYETİ	15,6	18,4	14,3	18,2	17,0	21,2
DANİMARKA	17,1	19,3	17,0	21,4	18,9	22,3
ALMANYA	*	*	*	*	19,4	23,6
ESTONYA	15,3	19,0	14,8	19,4	15,4	20,9
YUNANİSTAN	16,9	18,5	18,2	20,8	*	*
İSPANYA	16,5	19,2	18,4	22,1	20,3	24,9
FRANSA	15,6	19,5	17,3	22,4	20,4	25,5
İRLANDA	15,8	18,1	15,9	19,5	18,4	22,0
İTALYA	16,7	19,3	16,8	21,2	20,4	24,8
KIBRIS	*	*	*	*	*	*
LETONYA	*	*	15,1	19,7	15,3	20,8
LİTVANYA	17,1	19,8	16,5	20,5	16,5	21,8
LÜKSEMBURG	15,5	18,3	15,5	19,9	19,2	23,9
MACARİSTAN	*	*	*	*	15,5	20,3
MALTA	*	*	*	*	19,4	22,8
HOLLANDA	17,7	19,7	17,5	22,6	19,1	23,5
AVUSTURYA	*	*	16,3	20,2	19,7	23,7
POLONYA		*	*	*	16,7	21,4
PORTEKİZ	16,2	19,1	16,3	20,8	19,0	23,0
SLOVENYA	*	*	*	*	17,6	22,7
SLOVAKYA	16,6	18,4	15,5	19,2	15,9	20,0
FİNLANDİYA	*	*	15,6	20,5	19,2	23,6
İSVEÇ	17,3	19,3	17,9	22,1	20,7	24,3
İNGİLTERE	15,0	18,9	15,9	20,4	19,4	23,0

Kaynak: Eurostat, 2004

E erkekleri K kadınları ifade etmek için kullanılan kısaltmalardır

* Bu dönemlere ilişkin veri mevcut değildir.

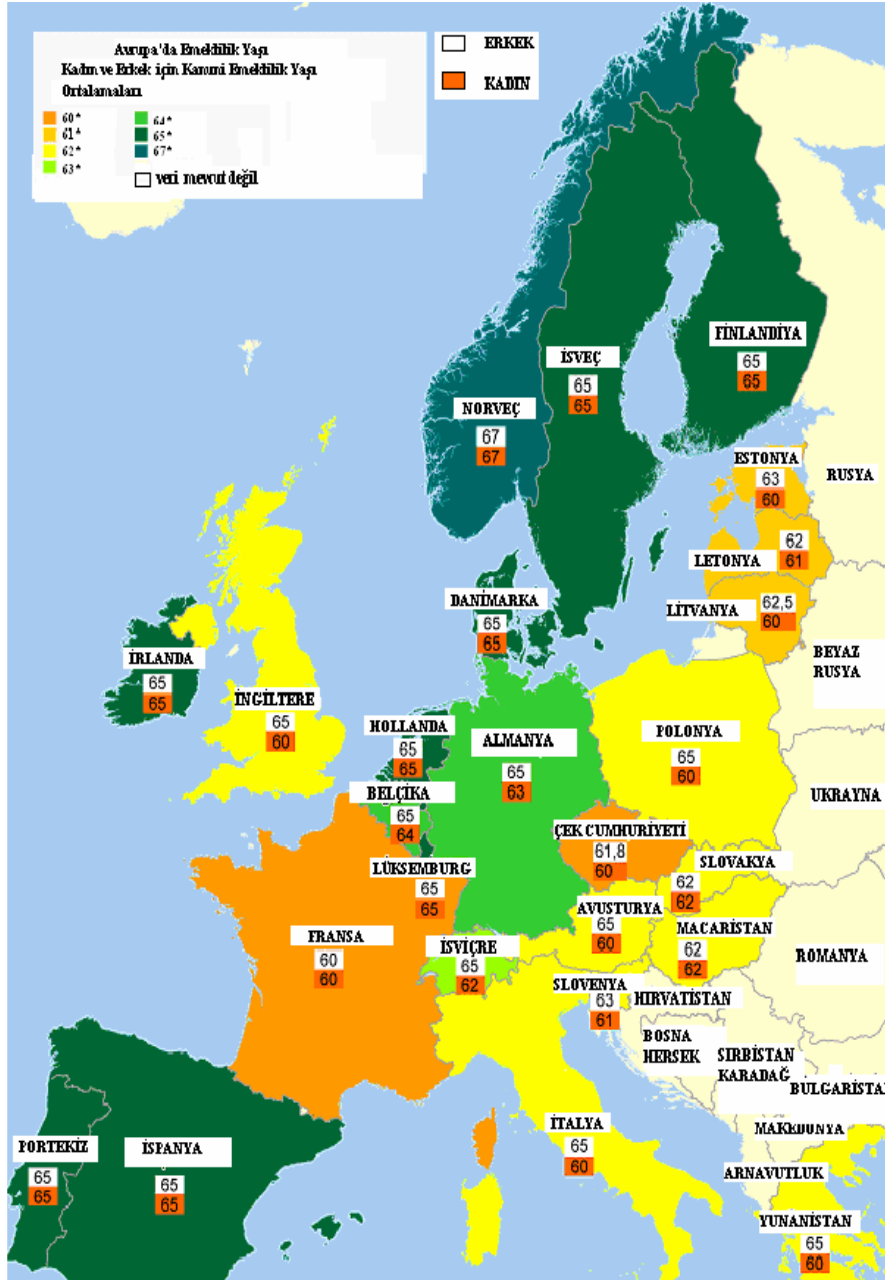
Genel olarak bakıldığında son 40 yılda AB’de bireylerinin 60 yaş sonrası yaşam süresi beklentisinde de ortalama 4 senelik bir artış gerçekleşmiştir. Tablo 2’de

görüldüğü üzere 1960 yılında 60 yaşındaki bir erkeğin 15,8, kadınınsa 19 sene daha yaşaması beklenirken bu rakamlar 2000 yılında erkek için 19,3, kadın içinse 23,6 seneye yükselmiştir.

Yaşam süresinin uzamasına ilişkin bu veriler, Avrupa'da 1960'lardan bu yana erken emekliliğin daha fazla tercih edilmesi ve emeklilerin daha sağlıklı ve aktif olması gerçeğiyle birleştirildiğinde uluslararası emekli göçü için bir anlam ifade etmektedir (Alliance ve Leceister, 2003). Avrupalı emekliler için emeklilik sonrası kalan zaman artık çok daha fazladır. Tabii sadece yaşam beklentisi değil, bunun yanı sıra sağlık koşullarının da geliştiği ayrıca belirtilmelidir. Sağlıklı kalabilmeleriyle onların emeklilik sonrası dönemlerini daha faal bir şekilde değerlendirmelerine olanak tanımaktadır.

Bu noktada değinilmesi gereken bir diğer husus, Avrupa'da bireylerin iş yaşamından ayrılma yaşında yaşanan değişikliktir. Nüfus biliminde bireylerin yaşam süreci okul dönemi, çalışma dönemi ve emeklilik dönemi olmak üzere üç evrede ele alınmaktadır. Fakat Avrupa'da emekli ikramiye yaşı gelmeden emekli olanların sayısında 1960'lar sonrası yaşanan artış, son iki dönem arasında başka bir dönem daha yaratmış ve bu son iki dönemin sürelerini ve yapısını kökten değiştirmiştir (Hardill, Spradbery, Boakes, Marrugat, 2004:1). Savaş sonrası dönemde Avrupa genelinde iş yaşamından ayrılma yaşı düşmektedir. 1950 ve 1960'larda ortalama çalışma süresi 45 yıl, emekli geçirilen zaman 10–15 yıl iken eğitim ve yaşam süresinin de uzamasıyla birlikte bugün çalışma süresi 35–40 yıla düşmüş, emekli olarak geçirilen süre ise 20–25 yıla yükselmiştir (Williams, King ve Warnes, 1997:125). 1970'ler sonrasında Avrupa'da işsizliği engellemek amacıyla erken emeklilik teşvik edilen bir olgu olmuştur. Bugün AB'nin gelecek projeksiyonları ve aktif yaşlanma hedefi çerçevesinde tam tersi bir politikayla oranı azaltılmaya çalışılsa da erken emeklilik halen Avrupalılar tarafından tercih edilmektedir. İngiltere Milli İstatistik Bürosu verilerine göre 1951 yılında 50–64 yaş arası erkeklerin %92'si, 65 ve üzerindeki erkeklerinse %31'i çalışırken bu oranlar 1996'da 50–64 arası yaş grubu için %72'ye 65 ve üzeri içinse %7,4'e düşmüştür (Alliance ve Leceister, 2003).

Şekil 1: Avrupa Ülkelerinde Emeklilik Yaşı

Kaynak: Eurostat, 2006

Yaşam süresi ve iş yaşamından ayrılmaya ilişkin Avrupa'ya dair bahsedilen veriler, artık daha çok 60 yaş üstü Avrupalı'nın yeni bir yaşam kurmak için gereken süreye ve boş zamana sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Bu çerçevede emekliler için gereken bir diğer unsur, bu yaşamı kurabilmek için gereken mali imkânı bulmaktır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde Avrupalı emeklilerin bu imkâna daha fazla erişebilmesini ve böylece daha fazla emeklinin göç edebilmesini sağlayan bir unsur olarak satın alım gücüne dair değişimler ele alınacaktır.

2.1.2. Gelir Artışı ve Satın Alım Gücünün Artması

Avrupa’da uluslararası emekli göçünün rotası İngiltere, Norveç, Hollanda ve Almanya başta olmak üzere Kuzey Avrupa ülkelerinden güneye, Akdeniz kıyısındaki ülkelere doğru uzanmaktadır. Bu göç türünde orijin ülke olarak emekli göçmenlerin kaynağını oluşturan Kuzey Avrupa ülkelerinin en önemli ortak özelliği, yüksek refah seviyesidir. Refah seviyesinin yüksek olması bir anda oluşan bir olgu değildir; aksine 1960’lardan bu yana gelişen politikaların bir ürünüdür. Avrupa genelinde 1950 yılından bu yana mavi yaka işlerden beyaz yaka işlere geçiş oranı artmış, kişi başı gelir artış göstermiş, emeklilik aylıkları yükselmiştir (Williams, King ve Warnes, 1997:125).

Kuzey Avrupa ülkelerinin refah seviyesindeki bu değişim, nüfusun yaşlı kesimine de yansımıştır. Yaşlı kesimin satın alım güçleri ve gelirleri artmıştır. Gelirlerindeki artışa paralel olarak çalışma sonrası yaşam için mali birikim sağlama imkânları da artmıştır. Bu durum emeklilere daha fazla dolaşım olanağı ve yaşlılık için en huzurlu olabilecekleri yeri seçme konforunu sağlamıştır (Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998).

Emekli göçü, her göç türü gibi gidilen yerde yeni bir yaşam kurmayı gerektirir. Barınma, beslenme ve diğer masraflar, kurulacak olan bu yeni yaşamın en önemli unsurlarıdır. Bu derece kapsamlı masrafları göze alabilmek için en fazla gereksinim duyulan destek ise gelir birikimidir. Diğer birçok uluslararası göçmen çeşidinden farklı olarak bu açıdan emekli göçmenler mağdur konumunda değildirler. Aksine emeklilerin ellerindeki gelir birikimi, gittikleri ülkelerde yaşam koşullarının göreceli olarak daha ucuz olması sebebiyle daha da değerlenmektedir. Çünkü Avrupa’da uluslararası emekli göçünün genel rotası daha “zengin” Kuzey Avrupa ülkelerinden “yaşam koşulları daha ucuz” olan güneye doğrudur.

Güney ülkeleri kuzeye göre her ne kadar daha ucuz olsa da bu taşınma hareketi belli bir mali birikimi gerektirmektedir. Kuzey Avrupa halklarının son 40 yılda gelir seviyelerinde meydana gelen artış bu birikimin de oluşmasına imkân tanımıştır. Birçok emekli göçmen gittiği ülkede kendi evini satın almakta, o bölge halkına göre gayet yüksek bir yaşam standardı sürdürebilmektedir. Bu standartlar da emekliler için çekici bir unsurdur ve onları göçe teşvik etmektedir.

2.1.3. Kitle Turizminin Yaygınlaşması, Dolaşım Olanaklarının Artması

Turizm ile emeklilik sonrası yerleşim tercihlerinin yakın ilişkisi olduğu kabul edilmektedir. Genel olarak bakıldığında 1950'lerden bu yana uluslararası ulaşım gelişmiş, demiryolları ve kitlesele uçuşlar hem artmış hem de ucuzlamıştır. Özellikle turistik yerler için daha sık ve ucuza ulaşım olanağı bulma imkânı, Avrupa haklarının hem emeklilik öncesi hem de sonrası dolaşımını hızlandırmıştır. 1960'larla birlikte Avrupalı tatilcilerin tatil olanakları ve alışkanlıkları değişmiştir. Kitle turizmi yaygınlaşmasının da etkisiyle daha fazla dolaşım olanağı bulan 1960 ve 1970'lerin genç ve orta yaşlı turistlerinin birçoğu, 1980'lerin emekli göçü olgusunu yaratmıştır (King, Warnes ve Williams, 1998).

Kitle turizminin yaygınlaşması ayrıca ucuz tur olanaklarını arttırmış; ulaşım altyapıları ve olanaklarının gelişmesi ziyaret noktaları arasına yeni ve farklı yerlerin eklenebilmesini sağlamıştır. Bu ise daha fazla dolaşım dolayısıyla daha fazla yer tanıma anlamına gelmektedir. Araştırmalar İngiliz nüfusunun yurt dışına yapmış olduğu yolculuk ortalamasının 1960 yılında 6 metre iken 2001 yılında 60 metreye yükseldiğini göstermektedir (Alliance ve Leceister, 2003:8). Avrupa'da uluslararası emekli göçmenlerin büyük çoğunluğunu oluşturan İngilizlere ait bu veri bile, 10 katlık bir değişimle bireylerin dolaşımının artık ne derece fazlalaştığını açıkça örneklemektedir.

Emeklilik kimi yazarlarca insan ömrünün en uzun tatili olarak tanımlanmaktadır (Rodríguez, 2001). Hayatlarının belki de en rahat ve özgür dönemini yaşamayı uman emeklilerin, göç için önceden tatillerinde gidip gördükleri,

dolayısıyla rahat, huzurlu ve mutlu hatıralarla hatırladıkları bir yeri tercih etmeleri şartı olmaksızın (Casado-Díaz, 1994). Emekli göçmenlerin popüler yerleşim merkezlerinin güney Avrupa kıyılarında tatil bölgelerinde yoğunlaşması bir tesadüf değildir. Güney Avrupa'da Kuzey Avrupalıların tatil merkezi olma niteliğini değiştiren yoğunlukta da olsa halen korumakta olan İspanya, İtalya Portekiz ve Fransa emekli göçü için de en fazla tercih edilen ülkelerdendir. Bunun temel nedeni turistik deneyimlerin emeklilik sonrası yaşam için bir yaşam alanı araştırma süreci görevini görebilmesidir (Williams, King, Warnes ve Patterson, 2000).

Potansiyel emekli göçmenler için yer arayışında dolaşımın ve turistik deneyimlerin öncül etkisi olduğu yargısı, karar süreçlerine ilişkin yapılan çalışmalarda da bilimsel olarak saptanmıştır (Williams, King, Warnes ve Patterson 2000; Williams ve Patterson, 1998). Güney Avrupa ülkelerinin en çok emekli göçmen barındıran bölgelerinin Portekiz'de Algarve bölgesi, İspanya'da Costa del Sol, İtalya'da Toscana gibi turistik cazibe merkezlerinin olması gerçeği de bu saptamayı desteklemektedir.

Bunun yanı sıra bir bölgede turizmin gelişmesi, emeklilik sonrası göçler için talep ve arz koşullarını da sağlamaktadır (Williams ve Patterson, 1998). İyi hizmetlerle donanmış turist yerleşim yerlerinin gelişimi, genellikle beraberinde yabancılara yönelik ulaşım, iletişim, yerel yönetim, bankacılık, yatırım, eğlence, dinlenme ve diğer kişisel imkânları da getirmektedir. Turistik yerlerde yaşayan halkın ve esnafın yabancı dil bilme oranının daha fazla olması bile turistik yerlerin emeklilik sonrası yaşam için tercih edilmesinde önemli bir etken olabilmektedir (Williams, King, Warnes ve Patterson, 2000). Turizmle birlikte gelişen altyapı, yerleşim ve ulaşım olanakları, daha sonra uzun dönem için adapte edilmektedir. Tüm bu unsurlar turistik bölgenin doğal yapısı, iklimi ve çevresel güzellikleriyle birleştiğinde turistik yerler emekliler için yeni hayatlarını kurabilecekleri bir huzur mekânı haline gelmektedir.

2.1.4. İkinci Ev Satın Alımının Uluslararasılaşması

Avrupa'da emekli göçünü inceleyen araştırmacıların bu unsurların yanında emekli göçlerinin karar sürecine ekledikleri ve bu sebeple emekli göçlerini hızlandırdığını düşündükleri bir diğer unsur, Avrupalılar için ikinci ev alımının uluslararasılaşmasıdır (Williams, King ve Warnes. 1997; Rodríguez, Mayoralas ve Rojo, 1998). İkinci ev tercihi olarak kendi ülkelerinden çok Güney Avrupa ülkelerinin tatil yörelerini seçmeye başlayan Kuzey Avrupalılar, emekliliklerini takiben de ikinci evlerini ana meskenleri haline getirebilmektedirler.

İkinci ev sahipliği, turistik ziyaretlerden emeklilik sonrası göçe doğru giden süreçte bir halka olarak görülebilir. Tüm emekli göçmenlerin önceden varış ülkelerinde bir ev sahibi olduğu söylenerek bir genellemeye gidilemez. Fakat birçok emekli için Güney Avrupa'ya göç kararında daha önceden orada ikinci bir evle kurulmuş olan ve süregelen bağlantının etkisi büyüktür. Bu nedenle hem göç kararında etkili olan hem de Avrupa'da emekli göçünü hızlandıran unsurlar arasında yer almaktadır.

Avrupalılar için başka bir ülkede ikinci ev alımının fark edilir derecede arttığı yıllar özellikle İber yarımadası sahillerinde 1960'lara denk gelmektedir. Fakat esas patlama 1980'lerde meydana gelmiştir. Aynı süreç içerisinde Kuzey Avrupa'daki ev fiyatlarında yaşanan aşırı artış, Güney Avrupalıların böyle bir tercihe yönelmesinde etkili bir neden olarak kabul edilmektedir (Casado-Diaz, 1994; Kaiser ve Warnes, 2004). Avrupalı emeklilerin anavatanları ile göç ettikleri ülkeler arasındaki mülk fiyatlarında farklılığın rolüne örnek olarak emekli göçünde en yoğun göç veren ülkelerden biri olan İngiltere gösterilebilir. İspanya'da 50.000£'a geniş bir apartman dairesi alınabiliyorken bu rakam İngiltere'de benzer bir konut alımına imkân tanımamaktadır. Mevcut veriler çerçevesinde, sürekli ikamet için 700.000 İngiliz'in İspanya'da 500.000 İngiliz'inse Fransa'da mülk sahibi olduğu tahmin edilmektedir (Alliance ve Leceister, 2003).

Uluslararası hizmet veren emlak firmaları ve tur şirketleri ise ikinci ev alınımında teşvik edici rol üstlenirken aynı zamanda çoğu Avrupalının emeklilik sonrası yaşamları için ilk adımlarını atmalarını sağlamaktadır (Williams ve Patterson, 1998). İnşaat firmaları ve emlak şirketlerinin teşvik edici rolü göz ardı edilemez derecededir. Bugün emekli göçmenlerin yerleştiği bölgelerin genelinde önceden dönemsel turistik ziyaretler için konut pazarlamak amacıyla yabancılara yönelik çok yoğun bir emlak sektörünün oluşması, emekli göçmen alan bölgelerin ortak paydalarındandır. Bu sektör; artık sürekli yerleşimin de Avrupalı emeklilerce tercih edilebilir bir seçenek olduğunu görerek pazarlama stratejilerini bu yönde kurmaya başlamıştır.

Kuzey Avrupalıların ikinci ev satın alımına ilişkin dikkat çekici bir nokta; yabancılara ev satımındaki bu patlamanın 1980 sonrasında İspanya medyasında, arazi fiyatlarını arttıran, ülke topraklarını yabancı ülke vatandaşlarına satan ve doğal alanların tahribatına yol açan bir yabancı istilası olduğu savıyla birçok tartışmaya yol açmış olmasıdır (Casado-Diaz, Kaiser ve Warnes, 2004). Benzer tartışmalar AB dışında bir ülke olarak şu anda Türkiye’de de yaşanmaktadır. Bu konuya ilişkin çeşitli görüşlere çalışmanın Türkiye odaklı üçüncü bölümünde yer verilecektir.

2.2. Avrupa’da Emekli Göçünün Avrupa Bütünleşme Süreci ile İlişkisi

Uluslararası emekli göçü Avrupa odaklı olarak incelendiğinde akla gelebilecek en önemli sorulardan biri, bu göç türünün bu kıtadaki gelişiminin Avrupa bütünleşme süreciyle ne derece bağlantılı olduğudur. Avrupa’da uluslararası emekli göçünden bahsedildiğinde, dünya üzerinde herhangi iki ülke arasındaki göçten bahsederken kullanılan bakış açısından çok farklı bir bakış açısı kullanılması gerekmektedir. Çünkü her ne kadar uluslararası bir göç de olsa Avrupa içerisindeki emekli göçü, kimi yazarlarca pre-federal bir devlet olarak nitelendirilen ulus üstü bir yapılanmaya dâhil devletlerarasındaki bir göçü ifade etmektedir. AB’nin üye ülke vatandaşlarına tanıdığı birçok hak, bu dolaşımı ülkeler arasındaki bir dolaşımdan çok ulus içi bir dolaşıma benzer hale getirmektedir.

AB üye ülkeleri Roma Anlaşması'ndan bu yana gittikçe daha fazla konuda ortak uygulama ve prensiplerde mutabakata vardıkları bir yolda ilerlemektedirler. Bütünleşme süreci olarak adlandırılan bu yol, Avrupa içerisindeki her bireye olduğu kadar emekli nüfusa da daha fazla dolaşım ve başka bir Avrupa ülkesine göç etmek için hem haklar tanımakta hem de onları bu yönde cesaretlendirmektedir. Bu bakış açısından ele alındığında Avrupa'daki bütünleşme süreci, emekli göçlerini hızlandıran bir unsur olarak sayılabilir. Serbest dolaşım, doğrudan emekli göçünü hızlandıran bir nedendir çünkü bir kişi özgürce başka bir ülkede çalışıp yaşamayı tercih ettiği gibi emeklilik sonrası yaşamını da kurmayı tercih edebilir (Alliance ve Leceister, 2003).

Serbest dolaşım, bütünleşmiş bir Avrupa pazarını oluşturmak için başlangıçtan itibaren Avrupa Birliği'nin temel hedefleri arasında yer almıştır. Malların ve sermayenin yanı sıra kişilerin de serbest dolaşımı bu hedefin en temel parçalarından birini oluşturmuştur. Kişilerin serbest dolaşımı ise doğrudan göç ile ilgili bir olgudur (Guild, 2006:1).

Avrupa Ekonomik Topluluğu Anlaşması serbest dolaşımı işçilerin, serbest meslek sahiplerinin ve hizmet sağlayıcıların dolaşımı olmak üzere üç ayrı sınıfta ele almaktadır (Guild, 2006: 2). Bu üç kategori kapsamında özellikle işçiler her zaman daha fazla odaklanılan nokta olsa da zamanla emekli ve öğrenciler olmak üzere diğer grupları da dikkate alan düzenlemeler yapma gereği doğmuştur. Avrupa Topluluğu Anlaşması 18. maddesine göre üye ülke vatandaşları birlik üyesi ülkelerde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına sahiptir (Moro; 2006:5). 1986'da Tek Avrupa Senedi, dolaşım özgürlüğünün karşısındaki mülkiyet edinmeye dair olanlar da dâhil olmak üzere birçok engeli ortadan kaldırmıştır. AB Anlaşması'nın 8. maddesi bu hakkı daha da geliştirmiştir. Avrupa bütünleşmesinin en uç noktalarından sayılan "Avrupa Vatandaşlığı" kavramını sunan Maastricht Anlaşması, üye ülke vatandaşlarının bir diğer üye ülke toprağında serbest dolaşım hakkı ile yerel ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma ve aday olma hakkını AB vatandaşlığı kavramının bir parçası olarak tanımlamıştır (Guild, 2006: 144).

Avrupa içerisinde vatandaşların serbest dolaşımı, halen daha üst seviyelere çıkması amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından çeşitli girişimlerle desteklenen bir olgudur. Bütünleşme sürecinin tamamlanmasının her şeyden önce Avrupa'daki farklı ulus devletlerin halklarının kaynaşması ve Avrupa vatandaşlığı bilinciyle yakın ilişkisi düşünüldüğünde bu girişimler de tamamlayıcı bir işlev görmektedir.

Avrupa vatandaşlığı için belirtilen bazı tanımlamalar genellikle aktif-çalışan nüfusa yöneliktir. Yaşlılar için olan kısmı kapsayan sosyal refaha ilişkin düzenlemeler ise büyük oranda ikincil hukuk olarak anılan tüzük, karar ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir (Hardill, Spradbery, Boakes, Marrugat 2004:6). AB Konseyi tarafından 2000 yılında Nice zirvesinde resmi olarak onaylanan Temel Haklar Şartı sosyal güvenlik imkânları ve hizmetlerden yararlanılabilecek durumlar arasında yaşlılığı da saymaktadır. AB içerisinde yasal olarak yaşayan veya dolaşan herkesin Topluluk hukuku ile ulusal hukuk ve uygulamalarla uyumlu biçimde sosyal güvenlik imkânlarından yararlanma hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır (Guild, 2006:145). Temel Haklar Şartı, birliğin her vatandaşının üye ülke topraklarında serbestçe dolaşma ve yaşama hakkına sahip olduğunun da bir kez daha altını çizmektedir.

Dolaşım serbestliğini elinde bulunduran Avrupalı emekliler için dolaşım kararını almada etkili olabilecek en önemli unsurların başında kamu sağlık hizmetlerine ulaşabilmek gelmektedir. Fakat bu konu halen büyük ölçüde üye devletlerin tasarrufundadır (Hardill, Spradbery, Boakes ve Marrugat, 2004:6). AB üyesi ülkelerin vatandaşları AB içerisinde veya İzlanda, Norveç, İsviçre ve Liechtenstein'da sadece pasaportlarıyla tıbbi ihtiyaçlarını ve sağlık-bakım gereksinimlerini karşılayabilmektedirler. E-111 olarak bilinen form aracılığıyla kamu sağlık kurumlarında tıbbi masraflardan muaf olabilmekte ya da indirimli olarak yararlanabilmektedirler. Genel olarak bakıldığında düzenlemeler kapsamında bir AB vatandaşı, anavatanındaki sağlık hizmetlerinden başka bir AB ülkesinde yararlanma hakkına sahiptir. Ama bunun standardı ve düzeyinin aynı olup olmadığı garanti edilememektedir. Örneğin İspanya'ya yerleşen bir İngiliz emekli, hastanede bakımlarını yaptırabilmektedir. Fakat hastane sonrası bakımı İspanya'nın

sorumluluğunda değildir ve karşılanması İngiltere'ye göre oldukça zor olabilmektedir. Çünkü İspanyol geleneklerine göre yaşlıların %42'sine çocukları bakmaktadır ve bu yönde bir kurumsallaşma yok denecek kadar azdır. Ama İngiltere'de çocuklarıyla yaşayan yaşlı ebeveyn oranı %13'tür (Hardill, Spradbery, Boakes ve Marrugat, 2004:6). Kayıtlı İspanya'da yaşadığını resmileştirerek İspanya'da sürekli sağlık bakım kazanan İngiliz emekliler, İngiltere'de sadece acil durumlarda bakım hakkını koruyabilmektedirler. Evde bakım gibi ekstra haklarını tamamen kaybetmektedirler. Bu durumda evde bakım İspanya'daki uygulamanın isniyatifine kalmaktadır.

Sağlığa ilişkin konular, bu açıdan ihtiyaçları her zaman diğer gruplara göre daha fazla olan yaşlılar için hassas bir konudur. Avrupa bütünleşme sürecinin sağladığı tüm kolaylıkların yanında halen eksik olan noktalar emeklileri göç kararından vazgeçirme potansiyeline sahiptir. Emekliler göç kararlarını alırken durumun bu hassasiyetini de göz önünde bulundurmakta ve tercihlerini bu kapsamda yapmaktadırlar. Devlet sağlık imkânlarından yararlanmalarının zor olacağını düşünen birçok emekli göçmen bu açığı özel sağlık kuruluşları yoluyla kapatma yoluna gitmektedir.

Serbest dolaşımın yanı sıra konut politikası da emeklileri teşvik edebilecek bir unsurdur. Konut politikası doğrudan Avrupa Birliği'nin sorumluluğu altında değildir. Fakat iç pazarda sermayenin dolaşımını kolaylaştırmak ve hizmetler için tek bir Pazar yaratmak amacı kapsamında AB içerisinde eşgüdümü teşvik edilen bir olgudur (Doling, 2005). Örneğin; Avrupa Komisyonu'nun 2004 yılındaki raporunda konut işlemleri masraflarının birçok üye ülkede çok yüksek olduğu belirtilmiş, daha esnek bir konut piyasasının iş gücü dolaşımını ve mali hizmetler sektörlerinde gelişmeyi teşvik edebileceğinin özellikle altı çizilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2004: 25–26). AB kurumlarının bu tarz girişimleriyle desteklenen uyumlaşma çabaları, başarılı olması halinde göç etme eğilimi olan emekliler için de teşvik edici sonuçlar yaratmaktadır.

Bunların yanı sıra, her ne kadar henüz resmi bir ölçümü olmasa da aynı para biriminin kullanımının da yerleşme kararında etkili olabileceği iddia edilmektedir. Alliance ve Leceister (2003) İngilizler'in de Avrupa para birimine adapte olması halinde İngiltere dışında emlak satın alımının daha da artacağını ve bunun da emekli göçüne yansıtacağını savunmaktadır.

Avrupa bütünleşme süreci kapsamında emekli göçleri incelendiğinde ve bu resme giderek hızlanan oranda Türkiye'nin de dâhil olduğu düşünüldüğünde, Avrupa Birliği bütünleşme süreci ve üyeliği ile emekli göçünde varış ülkesi olarak tercih edilme arasında bir bağlantı olup olmadığı sorusu da oluşabilmektedir.

Bazı araştırmacılar AB üyeliği ile varış ülkesi olarak tercih edilme arasında bir bağlantı olmadığını savunmaktadır. Bu savlarını desteklemek için Kıbrıs'a İngiliz göçünün daha önce üye olan Yunanistan ve Portekiz'den fazla olmasını, ayrıca İspanya ve Portekiz'e Kuzey Avrupa'dan emekli göçünün önemli bir kısmının bu ülkeler üye olmadan önce gerçekleşmiş olmasını göstermektedirler (Williams, King ve Warnes,1997:126). Fakat İspanya ve Portekiz'in o zaman dilimi içerisinde diğer Güney Avrupa ülkeleri arasında gelişmiş altyapısıyla ve turizm payıyla yerleşim için en iyi seçenek olduğu gerçeğinin de göz ardı edilmemesi gereklidir. Zaten turistik geçmişi nedeniyle bu ülkeler hem üyelik öncesi hem de sonrası emekli göçmenler için yer seçiminde tercih edilen ilk ülkelerden olmuştur.

Bir başka AB üyesi olan ve emekli göçünde varış ülkesi olarak tercih edilen Yunanistan ise, 1981'de AB üyesi olana dek yabancılara mülk satışına dolayısıyla ikinci ev sahibi olmalarına olanak tanımamıştır. Tüm AB üye devlet vatandaşlarına dolaşım serbestliği ve mülk edinim hakkını üyelikle birlikte birlik müktesebatı (acquis communautaire) kapsamında sağlamıştır. Bu gelişme Yunanistan'ı da tercihler arasına eklemiştir (Williams, King ve Warnes, 1997; King, Warnes ve Williams, 2000).

Bu kapsamda Türkiye bu resim içerisinde bir istisna olarak durmaktadır. Çünkü Türkiye hem AB üyesi olmadığı halde mülk edinme hakkını sınırlı da olsa

vermiş olan hem de emekli göçmenlerce AB üyesi olmadan da tercih edilmekte olan bir ülkedir. Bu yüzden AB üyeliği ile Türkiye'nin varış ülkesi olarak tercih edilme olasılığı arasındaki bağlantı İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi karşılaştırmalı şekilde şu anda sunulamamaktadır. Fakat Kopenhag Zirvesi sonrası hızlanan adaylık süreci ve bu çerçevede yapılan reformların Türkiye'ye yerleşen emekli göçmenlerin karar sürecinde etkin olup olmadığı sorusu bu tez çalışmasının da cevap aradığı sorular arasında yer almaktadır. Bu konuda Türkiye'ye yerleşen emeklilerin yaklaşımını öğrenmek amacıyla çalışmanın son bölümünde Dalyan örneğinde Avrupalı emeklilere bu yönde sorular yöneltilmiştir. Genel olarak Türkiye'ye yerleşen Avrupalı emeklilerin yerleşim kararı ile Türkiye'nin AB üyelik süreci arasında bir bağlantı olup olmadığı hakkında önemli ipuçları içeren bu yaklaşımlara çalışmanın ilgili bölümünde değinilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA'DA EMEKLİ GÖÇÜNDE YENİ BİR VARİŞ ÜLKESİ OLARAK TÜRKİYE

Tez çalışmasının önceki bölümlerinde uluslararası emekli göçünün gelişimi, Avrupa odaklı olarak incelenmiştir. Bu bölümde ise Avrupa'da uluslararası emekli göçünde Türkiye'nin konumu ele alınacaktır.

Türkiye uluslararası göçler açısından önem teşkil eden bir ülkedir. Özellikle Avrupalı emeklilerin Türkiye'ye göçleri son yıllarda yabancıların taşınmaz edinimi konusu ekseninde iç politikada yoğun biçimde tartışılan bir konudur. Fakat Türkiye'nin uluslararası göçlerde sahip olduğu farklı rolleri, dış politika açısından da uluslararası göçleri Türkiye için önemli bir gündem maddesi haline getirmektedir. Bu rollerin her biri başlı başına birer çalışma konusudur. Ama bir uluslararası göç türü olarak emekli göçlerinin incelendiği bu çalışmada Türkiye'nin uluslararası göç hareketlerindeki yeri ve bu kapsamdaki tarihi gelişimini yansıtmak için Türkiye'nin uluslararası göçlerdeki farklı konumlarına kısaca değinilecektir.

3.1. Uluslararası Göçler ve Türkiye

Türkiye, coğrafi konumu ve çevresinde bulunan ülkelerin siyasi yapıları nedeniyle uluslararası göçlerde birçok farklı rolü aynı anda üstlenen bir ülkedir. Bu nedenle uluslararası göçler, Türkiye'nin başta Avrupa Birliği ile ilişkilerinde olmak üzere dış ilişkilerinde çözümler üretmek zorunda olduğu önemli bir gündem maddesini teşkil etmektedir.

Uluslararası göç literatüründeki birçok çalışma Türkiye'yi göç kaynağı bir ülke olarak ele alsa da uluslararası göçlerde birden fazla rolü aynı anda taşımakta olan bir ülke olarak Türkiye'nin üstlendiği roller göç veren, göç alan ve göç geçiş ülkesi (transit) olmak üzere üç grupta ele alınabilir.

1990'lı yılların sonuna kadar ağırlıklı olarak Türkiye'ye göç kaynağı yani göç veren ülke olarak atıfta bulunulmuştur. Fakat son yıllarda Avrupa'ya yönelik yasadışı göç girişimlerinin rotasının giderek artan oranda Türkiye ile kesişmesi ve bu kesişmenin yarattığı olayların daha sık gündeme gelmesi, uluslararası göçlerde Türkiye'nin diğer rollerine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Özellikle mülteciler ve yasadışı göç açısından Türkiye kritik bir noktada konumlanmış bulunmaktadır. Bu kapsamda uluslararası göç hareketleri, iltica ve sığınma konuları Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin de en önemli gündem maddelerinden biridir.

Türkiye'nin uluslararası göçlerde en fazla vurgulanan rolü göç kaynağı-göç veren ülke konumudur. Göç çalışmalarında Türkiye odaklı literatürün büyük çoğunluğu ağırlıklı olarak bu kapsamda şekillenmiştir. 1961 ile 1974 yılları arasında Batı Avrupa ülkelerine yönelik Türk işçi göçü, Türkiye'den dışarıya yönelik en büyük göç hareketlerini oluşturmuştur. Bu dönemde giden Türkler, misafir işçi olarak adlandırılmışlardır. Bu göçler Türk hükümeti ile Batı Avrupa devletleri arasında bir dizi anlaşmanın sonucu olarak gerçekleştirilmiştir. 1961 yılında Almanya ile, 1964 yılında Avusturya, Belçika ve Hollanda ile, 1965 yılında Fransa ile misafir işçi anlaşmaları imzalanmıştır(Açma, 2005: 5).

1974 yılında petrol krizi ve Avrupa devletlerinin göçleri yavaşlatma kararı alması sonrasında 1980 yılına dek Türkiye kaynaklı göçler rotasını Batı Avrupa'dan Arap, Ortadoğu, Körfez ülkeleri ve Kuzey Afrika'ya çevirmiştir (İçduygu, 2005:11). Türk göçlerinin boyutsal olarak bu yeni açılımı Türk ekonomisi ve yatırımlarındaki açılımların bir yansıması olarak kabul edilmektedir (Açma, 2005:5).

Bugün Türk göçmenler sosyal, ekonomik ve siyasi olarak Avrupa'da etkin bir grup haline gelmiştir. Bu kapsamda 2.300.000'i Almanya'da olmak üzere 3,3 milyon Türkün Avrupa Birliği ülkelerinde yaşadığı bilinmektedir (Açma, 2005:6). Siyasi hakları, sosyal yaşamları, eğitim ve istihdam konuları ile Avrupa gündeminin en önemli konuları arasında yer almaktadırlar. 1974'ten sonra özellikle petrol krizinin etkisi ile Türkiye'den göçün yönü bir dönem Arap ülkelerine yönelse de göç etmeye karar veren Türk vatandaşları için Avrupa hala önemli bir tercih olma özelliğini

korumaktadır. Fakat bu tercih miktarının yoğunluğu ve Türkiye'nin nüfusuna orantılı olarak artabileceği endişesi Avrupa Birliği'nin göç politikalarını ve vize uygulamalarını sıkılaştırmasına neden olduğu gibi Türkiye'nin üyeliğine yönelik adımlarda da engelleyici bir unsur olarak yer almaktadır.

Ekim 2004'te Avrupa Komisyonu'nun Türklerin AB içerisinde 3 milyonun üzerinde yasal olarak ikamet eden Türk'ün AB içerisindeki en büyük üçüncü ülke vatandaşı grubunu oluşturduğunu; göç, sığınma ve insan ticareti ile mücadele konularında daha fazla işbirliği gerektiğini vurgulayan ifadeleri, katılım sürecinde göç konusunun stratejik önemi açısından çarpıcıdır (İçduygu, 2005:3).¹

Türkiye uluslararası göçlerdeki ayrıca bir geçiş ülkesidir. Geçiş ülkesi kavramı; kısaca göçmenlerin başka bir ülkeye yerleşmek için öncelikli olarak uğradıkları, normal bir göç zincirinde varış ülkesi ile kaynak ülke arasına eklenen yeni bir halkayı ifade etmektedir (İçduygu, 2004:1). Türkiye Avrupa'ya yönelik göçlerde göç girişimleri için geçiş ülkesi olarak kullanılmakta, geçiş göçlerinin düzensiz ve yasa dışı yapısı Avrupa Birliği ile ilişkilerde en önemli gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Batı Asya, Doğu Avrupa ve Kuzey Afrika gibi çevre ülkelerinden Avrupa ülkelerine göç etmek için Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanmak isteyen birçok yasadışı göçmen bulunmaktadır. Konunun basına yansıyan boyutu daha çok Türkiye'ye kaçak yollardan giriş yapmaya çalışırken yaşanan kazalar ve insanlık dramlarına odaklansa da bu göç girişimleri uzun dönemde çok daha farklı sorunlara yol açmaktadır. Bu göçmenler yasadışı geçişi başardıkları durumda Avrupa ülkeleri için, başaramamaları halinde ise Türkiye için sorun yaratmaktadır. Çünkü Avrupa'ya geçişi başaramayanlar mülteci statüsü için Türkiye'den yardım istemekte ya da izinsiz ikamet etmeye çalışmaktadır.

İçduygu (2004) Türkiye'yi geçiş göçleri açısından benzersiz bir ülke konuma getiren ana nedenleri üç grupta toplamaktadır. Birinci neden, Türkiye'nin doğu ile batı, kuzey ile güney arasındaki coğrafi konumu ile geçiş göçleri için doğal bir yol pozisyonunda olmasıdır. İkinci neden, farklı bir açıdan yine Türkiye'nin coğrafi

¹ Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament*, COM (2004) 656 final, Brussels, (6.10.2004.)

konumu ile bağlantılıdır. Türkiye sosyal ve siyasi yönden problemlili birçok ülkeye komşudur ve bu problemlilerin tetiklediği göç hareketleri için ana yollar üzerinde bulunmaktadır. Üçüncü neden ise Avrupa Kalesi stratejisi olarak da adlandırılan Avrupa'nın sıkı göç ve sığınma politikalarının göçmenleri yasadışı yollara yönlendirilmesi ve Türkiye'nin bu çerçevede kullanılabilecek ilk seçenekler arasında yer almasıdır.

Türkiye son olarak göç alan bir ülke olarak uluslararası göçler açısından bir varış ülkesidir. Türkiye'ye göç eden grupları yerleşim amacıyla gelenler ve iltica arayışı içerisinde olanlar oluşturmaktadır (Kirişçi, 2004). Yerleşim amacıyla gelenler, çalışma ve eğitim amaçlı oldukları gibi bu tez çalışmasının kapsamındaki emekliler de olabilmektedir. Tüm grupların içerisinde ikamet süresini aşan, sığınma veya ikamet talebi reddedildiği halde kalmaya devam eden ya da doğrudan izinsiz giriş yapan yasadışı göçmenler bulunmaktadır (Coşkun, 2006:3). Geçiş göçleri dışında kalanlar sığınmacılar, mülteciler ve yasal ya da yasadışı işçi göçleridir. 2005 yılında Türkiye sınırları içerisinde 178.000 yabancı uyruklu göçmen tespit edilmiştir (İçduygu, 2005: 9). Bunların yaklaşık %24'ü yasadışı göçmen, %3'ü sığınmacı ve %73'ü ikamet tezkeresine sahip yasal göçmendir (İçduygu, 2005:9)

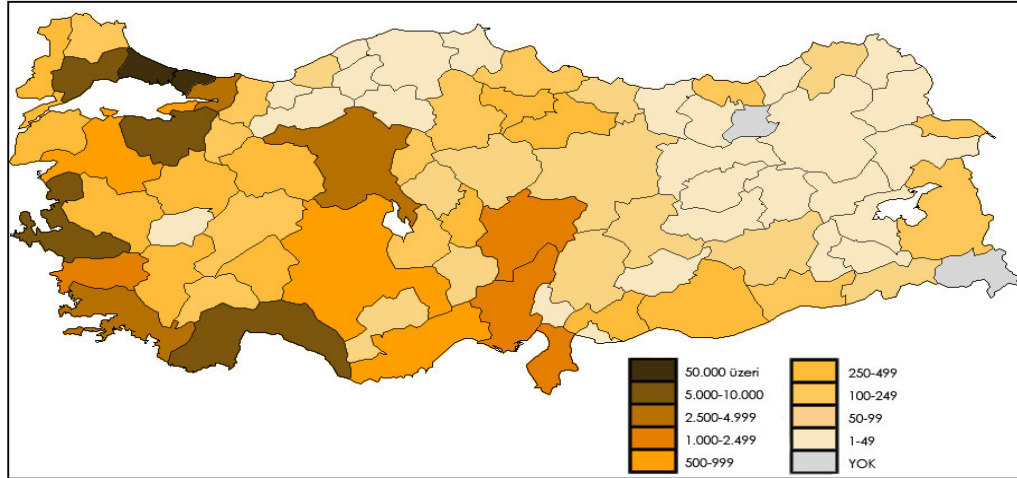
Türkiye'ye göç edenlerin büyük kısmını Türk etnisitesine sahip göçmenler oluşturmaktadır. Bu durum Türkiye'nin göçmen ve sığınmacı kabul şartlarının da bir yansımasıdır. 2005 yılı verilerine göre Türkiye'ye yönelik göçlerde 10 kaynak ülke Pakistan (25%), Irak (9%), Moldova (8%), Gürcistan (5%), Afganistan (5%), Bangladeş (4%), Ukrayna (4%), İran (3%), Romanya (3%), and Rusya (3%) şeklinde sıralanmaktadır (İçduygu, 2005:11).

1980 sonrası komşu ülkelerdeki sosyal ve siyasi gelişmeler, Türkiye'ye yönelik sığınma taleplerinin boyut ve kapsamını değiştirmiştir. İran'da rejim değişikliği, İran Irak savaşı, Körfez Savaşı gibi önemli dönüm noktalarının sonucu olarak bu ülkelerden yoğun biçimde Türkiye sınırına doğru hareketlilik oluşmuştur (İçduygu, 2005:8). Bu kapsamda Türkiye 1980'den sonra yüksek oranda sığınma talebiyle karşılaşan bir ülke haline gelmiştir. 1990 ile 2000 yılları arasında

Türkiye'nin yılda 5000 ile 6000 arasında sığınma talebiyle karşılaştığı tespit edilmiştir (İçduygu, 2005:9).

2000 yılında ise bu taleplere Afrika'dan gelenler de eklenmiştir. Örneğin 2003 yılında 183 Somali ve 64 Sudan vatandaşı resmi olarak sığınma talebinde bulunmuştur (İçduygu, 2005:10). Sığınma talepleri buz dağının görünen kısmı olarak kabul edilebilir. Bunun ötesinde yasadışı giriş yapanların sayısı da yüksektir ve büyük sosyal ve politik yansımaları olmaktadır. Yasadışı göçler Türkiye'yi uluslararası göçlerde önemli bir noktada konumlandıran ve çözümler üretmek zorunda bırakan bir olgu olarak tartışılmaktadır. Başta Avrupa olmak üzere kuzey ülkelerine göç etmek amacıyla Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullananlar, sığınma talebi reddedilmesine rağmen geri dönemeyenler ve bunun yanı sıra izinsiz olarak çalışmak amacıyla gelenler, yasadışı göçmen gruplarını oluşturmaktadır. Genellikle amaçları Avrupa ülkelerine ulaşmak için Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak kullanmak olan bu göçmenlerin birçoğu trajik durumlarla karşılaşırken Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkileri açısından da sorun teşkil etmektedir.

Şekil 2: Türkiye'de İkamet İzni Almış Yabancıların İllere Dağılımı, 2005

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 2005

Moldova, Romanya, Ukrayna gibi Doğu Avrupa ülkelerinden iş bulma umuduyla gelenler; İran, Irak, Afganistan gibi Ortadoğu ülkelerinden ve Pakistan, Bangladeş, Nijerya, Somali, Kongo gibi Afrika ve Asya ülkelerinden yasadışı göç

akımları Türkiye'nin göç politikasında acil çözümler üretmek zorunda olduğu konular olarak karşısına çıkmaktadır. Türkiye'nin mevcut göçmen ve sığınmacı politikasında yapacağı değişimlerin Türkiye için yaratacağı yüksek maliyet, gerçek bir çözüm için bu noktada Avrupa ile maliyet paylaşımına dayalı bir politika izlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (İçduygu, 2005:10)

3.2. Türkiye'ye Yönelik Avrupalı Emekli Göçü ve Gelişimi

Türkiye'nin uluslararası göçlerde göç alan yani varış ülkesi olma konumunu üstlendiği ve bu tez çalışmasının da konusu olan uluslararası emekli göçü, Türkiye için yeni bir deneyim alanıdır. Tartışmalar daha çok yabancıların taşınmaz edinimi etrafında şekillense de ekonomik ve sosyal etkileri dolayısıyla uluslararası emekli göçü, çok daha farklı boyutlarla ele alınması gereken bir olgudur.

Tez çalışmasının önceki bölümlerinde de açıklandığı üzere Türkiye'ye yönelik yabancı göçü ve Türkiye'nin göç alan ülke konumunu üstlenmesi yeni bir gelişme değildir. Avrupalı emeklilerin Türkiye'ye göçleri ise bu göç çeşitleri içerisinde hem tarihsel olarak yeni olması hem de içerdiği farklı özellikleri nedeniyle Türkiye'ye yönelik diğer yabancı göçlerinden farklılaşmaktadır.

Avrupa'da uluslararası emekli göçünde emekli göçmenlerce tercih edilebilecek birçok göç alan ülke bulunmaktadır. İtalya, İspanya, Fransa ve Portekiz geleneksel olarak en fazla tercih edilen ülkeleri oluşturmaktadır. Türkiye ile birlikte Yunanistan ve Hırvatistan, göç edilebilecek ülkeler listesine yakın zamanda eklenen seçeneklerdir. Bu ülkelerin hepsi ılıman iklim ve turistik güzellikler başta olmak üzere emekli göçü için temel unsurları içermektedirler. Bu durumda önemli bir soru bu kadar ülke arasından Türkiye'nin neden tercih edildiği ve özellikle 2000 yılı sonrasında tercih edilme oranında yaşanan artışın sebeplerinin ne olduğudur.

Avrupalı emekli göçünde Türkiye'ye yönelik ilginin temel nedenleri incelenirken yararlanılabilecek en somut dayanak noktaları yabancıların taşınmaz edinimi haklarına ilişkin düzenlemelerin ve Türkiye'de konutların diğer Avrupa

ülkelerine göre ucuz olmasının etkisidir. Türkiye'ye yönelik Avrupalı emekli göçünde 2003 yılında yabancıların taşınmaz edinimine yönelik düzenlemeler, dönüm noktası niteliğini taşımıştır. Türkiye'de taşınmaz edinme hakkına sahip olmaları ve bunu emekli göçü için tercih edilebilecekleri İspanya ve İtalya gibi diğer ülkelere göre daha ucuza gerçekleştirebilecek olmaları emekli göçmenler için Türkiye'yi göç kararında tercih listesine eklemelerine neden olan önemli bir unsurdur.

Bunun dışında iklim, yaşam şartlarının daha ucuz olması, doğasının turizmin ticari etkilerinden daha az zarar görmüş olması gibi unsurlar da etkilidir. Fakat bunların emeklilerin göç kararındaki ağırlığı ancak alan çalışmaları yoluyla saptanabilir niteliktedir.

Turizm ile uluslararası emekli göçü arasındaki bağlantıya daha önceki bölümlerde değinilmiştir. Bu ilişki Türkiye'ye yönelik emekli göçünde de mevcuttur ve emekli göçmenlerce en çok tercih edilen yerleşim yerleri Türkiye'nin batı ve güneydeki gelişmiş turizm merkezleridir. Özellikle Antalya ve Muğla illeri sınırları içerisinde Side, Alanya, Bodrum, Didim, Fethiye, Kuşadası, Bodrum gibi önemli turistik yerleşim yerleri ve bu yerlere bağlı beldelerde Avrupalı emekli göçmenler yoğun olarak bulunmaktadır. Türkiye'de Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşan yabancı emekli göçünün ilerleyen dönemde yayla turizminin de etkisiyle özellikle genç emekliler için Karadeniz bölgesini de kapsayacağı öngörülmektedir.

Uluslararası emekli göçünde veri edinimine ilişkin Avrupa'da yaşanan sıkıntılar Türkiye'de de mevcuttur. Göç eden Avrupalılar içerisinde emekli oranını belirten istatistiksel bir veri bulunmamaktadır. Bu kapsamda doğrudan tüm yerleşik yabancıları inceleyen ya da sadece emekli göçmenlere odaklı bölgesel bazı çalışmalar literatürde mevcuttur.

Örneğin İngilizlerin yoğunluklu olarak ikamet ettiği Didim, Turan ve Karakaya (2005) tarafından incelenmiştir. Çalışmanın yerleşik yabancıların büyük bölümünün 45 yaş ve üzerinde olduğu yani Avrupalı göçünün büyük bölümünü yabancı emeklilerin oluşturduğuna dair saptaması dikkat çekicidir. Çalışmada ayrıca

İngilizlerin satım alım gücünün Türkiye üzerinde olmasının bölgede emlak, inşaat ve eğlence sektörlerinde canlanmayı teşvik edeceği vurgulanmaktadır.

Yabancı emekliler için bir diğer önemli yerleşim yerleri olan Kaş, Kalkan ve Alanya ise Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) tarafından TÜBİTAK desteği ile yürütülen Türkiye'deki Yerleşik Yabancılar adlı proje kapsamında incelenmiştir. Tüm yabancı gruplarına odaklanan bu çalışma, Alanya'da yaklaşık 2412 Alman, 521 Hollandalı, 417 Norveçli, 405 İngiliz, 263 İsveçli, 203 Danimarkalı ve diğer İskandinav ülkelerinden de yabancı yerleşimcilerin bulunmakta olduğu tespit etmektedir. Kemerden Alanya'ya uzanan sahil boyunca 10.000 ile 12.000 arasında ikamet izni bulunan yabancıların yaşadığı belirtilmektedir. Aynı bölge Mutluer ve Südaş (2005) tarafından "Türkiye'ye Yönelik Göçler ve Türkiye'de Yaşayan Yabancılar: Alanya Örneği" adlı yüksek lisans tezi kapsamında da incelenmiştir.

Antalya yoğun biçimde Avrupa'dan emekli göçü alan diğer bir önemli yerleşim yeridir ve Türkiye'ye yönelik emekli göçüne dair en güncel kapsamlı alan çalışması bu bölgeye yöneliktir. Dokuz Eylül Üniversitesi AB Anabilim Dalı tarafından 2006 ile 2008 yılları arasında TÜBİTAK desteği ile yürütülen "Yabancı Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya ve Çevresi Ampirik Bir Çalışma" adlı proje, şimdiye kadar yapılan en kapsamlı çalışması olması yanında tüm yabancılara değil sadece emekli göçmenlere odaklanması açısından önem taşımaktadır. Proje sonuçlarına göre Almanya, İngiltere, Hollanda, Norveç, Danimarka, Belçika, İsveç, İrlanda vatandaşları Alanya ve çevresinde en fazla ikamet eden Avrupalı emeklileri teşkil etmektedir.

Türkiye'ye yönelik emekli göçü üzerine geniş bir literatürün mevcut olmaması ve yabancı yerleşik kayıtlarının sınırlı olması, konunun kapsamlı olarak ele alınmasını engelleyen bir unsurdur. Bu noktada bölgesel bazlı alan çalışmaları önemli bir işlev görmektedir. Bu nedenle bu tez çalışması kapsamında Muğla ili Dalyan beldesinde yaşayan Avrupalı emeklilere yönelik bir alan çalışması yürütülmüştür. Böylece bahsedilen veri eksikliğini gidermeye katkıda bulunmak ve

Türkiye'ye yerleşen emekliler, tercih sebepleri, göç süreçleri ve yaşam şekillerine ilişkin saptamalara ulaşmak amaçlanmıştır.

Fakat öncelikle Türkiye'ye yönelik emekli göçünü tetikleyen bir unsur olarak yabancıların taşınmaz satın alımına ilişkin gelişmeler ve düzenlemeler incelenecektir.

3.3. Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Edinimi ve Emekli Göçüne Etkisi

Türkiye'de yabancı uyruklu gerçek kişilerin taşınmaz edinim haklarına dair yapılan düzenlemeler, Türkiye'ye yönelik yabancı emekli göçünün hızını etkileyen bir unsur olarak bu çalışma açısından önem taşımaktadır. Ayrıca yabancıların taşınmaz edinimlerine dair veriler, o ülkeye göç eden yabancı emekli göçmen sayısının tahminine ilişkin en temel verilerin başında gelmesi dolayısıyla da önemlidir.

Türkiye'de yabancıların taşınmaz edinimine ilişkin gelişmeler 1980 sonrası dış sermayeye yönelik liberal politikaların yansıması olarak açıklansa da hukuksal olarak yabancıların taşınmaz edinimine dair kuralları esnekleştirme girişimlerine ilişkin süreç Avrupa Birliği uyumlaşma politikalarının etkisinde şekillenmiş ve hızlanmıştır.

Yabancıların taşınmaz edinimi, bu çerçevede son yıllarda yapılan yeni düzenlemeler kapsamında Türkiye'de çeşitli tartışmalara yol açan bir konudur. Eleştirilerin büyük çoğunluğu yabancıların taşınmaz ediniminin ulusal çıkarlara yönelik bir tehdit olduğu savı etrafında odaklanmaktadır.

Tarihsel sürece bakıldığında Türkiye'de yabancılara taşınmaz hakkı tanınması yeni bir gelişme değildir ve geçmişi Cumhuriyet döneminin de öncesine denk gelmektedir. “Uyruk-i Ecnebiyenin Emlaka Mutasarrıf Olmaları Hakkında Kanun” ile 8 Haziran 1868 tarihinde yabancılara sağlanan taşınmaz edinim hakkı.

1914 yılında başka bir kanunla Birinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle kanunun lav edilmesine kadar sürmüş ve savaşla birlikte yabancıların bu ayrıcalıkları geri alınmıştır (TC Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) Raporu, 2007)

Cumhuriyet sonrası dönemde yabancılara taşınmaz edinme hakkının tekrar verilmesinin genel çerçevesini ise Lozan Antlaşması çizmiştir. Antlaşma ekindeki sözleşmenin 3. maddesi uyarınca taraf devletler Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya uyruğundakiler Türkiye'de taşınmaz edinme hakkını kazanmışlardır. Fakat sözleşme 7 yıllık süresi dolunca yürürlükten kaldırılmıştır. 22 Aralık 1934 tarihli ve 2664 sayılı Tapu Kanunu ile yasal dayanak oluşturulmuştur. 2644 sayılı Yasa'nın 36. maddesine göre; yabancı gerçek kişiler, bir köye bağlı olmayan müstakil çiftliklere ve 30 hektar araziye sahip olabileceklerdir; ancak 30 hektardan fazlası için Bakanlar Kurulunun izni gerekecektir (TKGM, 2007).

1934 yılından 2003 yılına uzanan süreçte hükümet izni almak; köy, askeri yasak bölge, güvenlik bölgeleri ve stratejik alanlarda bulunmamak ve 30 hektarı geçmemek başta olmak üzere çeşitli sınırlamalar kapsamında yabancıların miras ve satın alma yolu ile taşınmaz edinme hakkı sürdürülmüştür. Bu süreç içerisinde yapılan önemli değişiklik girişimleri 1984 ve 1986 yıllarında karşılıklılık ilkesine Bakanlar Kurulu kararı ile istisna getirmeyi ve köyler dâhil her yerde yabancıların taşınmaz edinimini amaçlayan düzenlemeler olmuştur fakat Anayasa Mahkemesi her iki düzenleme hakkında da iptal kararı vermiştir (TKGM, 2007).

03.07.2003 tarihinde 4916 sayılı yasanın 35. maddesinde yapılan değişiklikler ve 2003–2005 arası dönemdeki gelişmeler ise günümüze uzanan süreçte Türkiye'de yabancıların taşınmaz ediniminde dönüm noktası niteliği taşımaktadır. 4916 sayılı kanunun değiştirilmesi ile birlikte karşılıklılık ilkesi ve kanuni sınırlamalar kapsamında gerçek kişilerin yanında tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlere de 30 hektara kadar (300 dönüm) taşınmaz edinme hakkı tanınmıştır.

Bu değişiklikler kapsamında “karşılıklılık” ilkesi; “*yabancı devletin taşınmaz ediniminde kendi vatandaşlarına veya yabancı ülkelerde kanunlar kapsamında kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketlerine tanıdığı hakları aynen tanınması*” olarak ifade edilmiştir. Miras yoluyla taşınmaz ediniminde ve ayrıca yararlanma hakkı, oturma hakkı, ipotek gibi sınırlı aynı hakların tesis edilmesinde karşılıklılık ilkesinin uygulanmaması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra 442 sayılı Köy kanununun 87. maddesi de yürürlükten kaldırılarak köy sınırları da yabancıların taşınmaz edinme hakkının olduğu alanlar içerisine dâhil edilmiştir. Askeri ve stratejik bölgelere ilişkin kısıtlamalar korunmuş, kamu güvenliği ve kamu yararı için kanunun uygulanmamasına yönelik karar yetkisi Bakanlar Kurulu’na bırakılmıştır. Yoğun tartışmalar sonrasında bu düzenleme, Anayasa mahkemesinin 14.3.2005 tarih ve 2003/70 E. ve 2005/14 K. Sayılı kararı ile oybirliği ile iptal edilmiştir (TKGM, 2007).

29.12.2005 tarihinde 5444 sayılı kanunda değişiklik yapılarak kanuni sınırlamalar kapsamında yabancı uyruklu gerçek kişilerin karşılıklılık ilkesi kapsamında sadece imar planı olan yerlerde ve sadece konut ya da işyeri olarak taşınmaz edinim hakkı tanınmış, bu hakkın üst sınırı 30 hektardan 2,5 hektara düşürülmüştür (TKGM, 2007). Tüzel kişilere ise özel kanunlar hükümleri çerçevesinde taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinim hakkı tanınmıştır. İllere ve il yüzölçümlerine göre binde beşi geçmeme kuralını ve kamu yararıyla güvenlik nedeniyle taşınmaz edinemeyecek alanları belirleme yetkisi Bakanlar Kurulu’na bırakılmıştır. Karşılıklılık olup olmadığı büyükelçiliklerce söz konusu ülkede fiili durum araştırıldıktan sonra Dışişleri Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü’nün 15.11.2007 tarihli verilerine göre Türkiye ile arasında karşılıklılık olan ülke sayısı 54’tür. İçişleri Bakanlığı izni ile edinebilen ülke sayısı 28 iken geçerli ikamet izni bulunması koşuluyla edinebilen ülke sayısı 14’tür.

2003 yılı ve sonrasındaki düzenlemelerin etkisi Tablo 3’te açıkça görülebilmektedir. 2003 yılında yabancıların Türkiye’de edindikleri toplam taşınmaz sayısı 3190 iken 2004’te 7467’ye yükselmiştir. 2005 yılında yabancıların Türkiye’de edindikleri toplam taşınmaz sayısı 5.610, bu taşınmazların toplam yüzölçümü ise

3.772.545 iken 2006 yılında toplam taşınmaz sayısı 11.957 yüzölçümü ise 6.632.880 olarak gözlemlenmektedir. Bu yabancıların satın aldıkları taşınmazların bir sene içerisinde neredeyse ikiye katlandığını göstermektedir.

Tablo 3:Yabancılar Satılan Taşınmaz Malların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Taşınmaz Sayısı	Yüzölçümü	Yıl	Taşınmaz Sayısı	Yüzölçümü
1934 ve öncesi	85	115.471	1971	20	4.999
1935	27	84.570	1972	26	2.398
1936	38	142.882	1973	60	18.574
1937	32	3.128	1974	49	295.913
1938	17	146.170	1975	73	10.830
1939	65	130.580	1976	177	53.318
1940	15	1.170	1977	299	82.587
1941	12	1.292	1978	333	78.541
1942	14	994	1979	203	85.260
1943	25	15.489	1980	127	44.423
1944	13	1.337	1981	221	55.353
1945	15	1.506	1982	431	61.255
1946	15	1.968	1983	336	115.628
1947	14	5.486	1984	310	158.548
1948	17	30.566	1985	227	110.282
1949	27	4.905	1986	390	187.417
1950	44	20.081	1987	507	290.578
1951	31	2.599	1988	735	471.024
1952	30	10.604	1989	853	432.862
1953	44	5.340	1990	1.024	282.449
1954	61	24.025	1991	1.055	289.905
1955	54	6.180	1992	858	397.562
1956	50	120.320	1993	806	447.185
1957	38	8.438	1994	935	403.286
1958	34	3.881	1995	865	447.063
1959	26	61.072	1996	1.045	332.452
1960	27	38.608	1997	953	478.900
1961	27	16.916	1998	1.134	452.261
1962	18	1.413	1999	1.437	1.009.084
1963	34	5.255	2000	1.239	873.188
1964	15	9.308	2001	1.706	1.671.678
1965	25	20.398	2002	2.233	1.321.403
1966	25	13.690	2003	3.190	2.267.487
1967	35	10.204	2004	7.467	4.193.590
1968	34	2.479	2005	5.610	3.772.545
1969	26	22.057	2006	11.957	6.632.880
1970	35	30.025	2007	8.497	7.092.432

Kaynak: TKGM, 2007

Tablo 4:Türkiye’de Yabancı Uyruklu Gerçek Kişilerin Taşınmaz Edinimi

	Arsa - Arazi Sayısı	Bağımsız Bölüm	Genel Toplam
Taşınmaz sayısı	19.703	38.829	58.532
Toplam alan (m2)	30.794.755	5.250.792	36.045.547

Kaynak: TKGM, 2007

Türkiye’de yabancıların taşınmaz edinimi halen tartışma yaratmaya devam etmektedir. Eleştiriler çeşitli noktalarda odaklanmaktadır. Özellikle Suriye, Yunanistan ve İsrail uyruklu yabancıların taşınmaz edinimi ile GAP bölgesinde yabancıların taşınmaz edinimine dair eleştiriler ve sorular kapsamında Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu 6 Şubat 2006 tarihinde yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye sınırları içerisinde taşınmaz edinimine dair uygulamalara yönelik bir inceleme raporu yayınlamıştır.²

Rapor taşınmaz edinimine ilişkin birçok eleştiriye içermektedir ve kamuoyunda bu konuya ilişkin tartışmalarda belirtilen eleştirilerin çoğunu da kapsamaktadır. Raporda karşılıklılık ilkesine göre serbestlik getirilirken ülkeler arası sosyo-ekonomik farka da bakılması gerektiği; vize uygulamaları ve satın alma gücündeki farklılıkların Türkiye vatandaşlarını dezavantajlı duruma düşürebileceği kaygısı özellikle vurgulanmaktadır.

Yabancı uyruklu gerçek kişilerin taşınmaz edinimine ilişkin raporda üzerinde durulan önemli noktalar; günümüze kadar yabancılara satılmış taşınmazlara ilişkin sağlıklı bir envanter sisteminin olmaması, yabancılara taşınmaz satışında yüzölçümüne ilişkin sınırlamaların ihlaline rastlanması ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü bünyesindeki Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı’nın ilgili hizmetlerin yürütümünde yetersiz kalmasıdır. Bu çerçevede rapor yabancıların taşınmaz edinimine il ölçeğinin yanı sıra ilçe ölçeğinin de getirilmesi, Türk vatandaşlarına yönelik yabancı ülkelerde karşılıklılık ilkesinin ne ölçüde işlediğinin araştırılması,

² “Yabancı Uyruklu Gerçek Kişiler ile Yabancı Ülkelerde Kurulan Tüzel Kişiliğe Sahip Ticaret Şirketlerinin Türkiye Cumhuriyeti Sınırları İçerisinde Taşınmaz Edinimleri Uygulamalarına İlişkin İnceleme Raporu” **Cumhurbaşkanlığı- Devlet Denetleme Kurulu-** SAYI: 2006/1 TARİH: 06.02.2006

yabancıların taşınmaz edinimine ilişkin sağlıklı bir envanter sistemi oluşturularak istatistiklerin ilgili kurumlara düzenli biçimde aktarılması önerilerini sunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun bu önerileri ve MİT'in uyarıları kapsamında Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü yabancıların taşınmaz edinimine ilişkin 18 Aralık 2006 tarihinde açıkladığı istatistikleri yenileme kararı almış ve güncellenmiş haliyle son istatistikleri 15.11.2007 tarihinde açıklamıştır.

İstatistiklere ilişkin tablolarda da görüldüğü üzere Türkiye'de en fazla taşınmaz alan ülkeler sırasıyla Almanya, İngiltere, Yunanistan, İrlanda, Danimarka, Hollanda, Avusturya, Norveç, Belçika ve ABD'dir.

Tablo 5: Türkiye Genelinde Vatandaşları En Çok Taşınmaz Edinen 10 Ülke

Almanya	15.319
İngiltere	12.962
Yunanistan	10.094
İrlanda	3.182
Danimarka	3.101
Hollanda	2.950
Avusturya	1.978
Norveç	1.866
Belçika	895
A.B.D.	833

Kaynak: TKGM, 2007

En fazla taşınmaz edinilen 10 il ise Antalya, Muğla, İstanbul, Aydın, Bursa, İzmir, Ankara, Mersin, Balıkesir, Hatay şeklinde sıralanmaktadır. Yabancıların kıyı bölgelerindeki popüler turizm merkezlerini daha çok tercih etmelerinin bir sonucu olarak en fazla taşınmaz edinilen ilk iki il Antalya ve Muğla olmuştur.

Tablo 6: Yabancıların En Çok Taşınmaz Edindiği 10 İl ve Taşınmaz Sayısı

Antalya	17.782
Muğla	8.332
İstanbul	7.632
Aydın	5.010
Bursa	4.899
İzmir	3.897
Ankara	1.022
Mersin	785
Balıkesir	742
Hatay	719

Kaynak: TKGM, 2007

Türkiye’de yabancılara taşınmaz satışına ilişkin en güncel gelişme illerin stratejik durumu, demografik yapısı, doğal ve kültürel zenginlikleri, imar planı gibi çeşitli özellikleri göz önüne alınarak yasada belirtilen binde 5 sınırı çerçevesinde oran tespit çalışması yapılmasıdır. Oluşturulan komisyon binde beşlik alanın kapsamını belirlerken sabit orana ilişkin son kararı Bakanlar Kurulu verecektir (İnternet Kaynağı 1).

Yabancıların taşınmaz edinimi Türkiye’de birçok çevre tarafından tartışılan ve sert eleştirilere maruz kalan bir konudur. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, “Neoliberalizmin Kıskaçında Türkiye” adı altında eleştiriler içeren bir rapor hazırlamıştır. 5444 sayılı kanunda tehlikeli görülen noktaları eleştiren raporda getirilen temel öneri, toprak satışının bilimsel kıstaslara bağlanmasıdır “Tapu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” un bazı maddelerinin ve binde 5 kuralının Bakanlar Kurulu kararına bırakılmasının hukuki boşluk yarattığı iddia edilmektedir. İl yüzölçümünün binde beşi oranındaki sınırlamanın yerine il imar planlarından kamuya ait alanlar, korunması gerekli tarım arazileri, su havzaları, vb. düşüldükten sonra kalan alanlar üzerinden binde beşi sınırlamasının getirilmesi yani binde beşlik oranındaki sınırlama il yüzölçümü üzerinden değil, imar planlarında tanımlanan konut ve ticaret alanı üzerinden yapılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra, otuz hektara kadar artışın yeni düzenlemelerde yer almaması ve yabancıların taşınmaz edinimine ilişkin yasada yer alan iki buçuk hektarın da aşağı çekilerek böylece her insana tanınması gereken konut hakkı düzeyine indirgenmesi, karşılıklılık ilkesinin sadece hukuksal değil fiilen denklik ilkesi boyutunda düzenlenip uygulanması raporda sunulan diğer temel önerilerdir.

Rapor savlarına dayanak olarak Muğla ilini örnek göstermiştir. Muğla ilinin yüzölçümü 1.271.600 hektardır (12.716.000 dönüm). 5444 sayılı kanundaki düzenlemeler kapsamında binde beş kuralı üzerinden hesaplama yapıldığında il yüzölçümünün binde beşi 6350 hektardır. Fakat Muğla ilinde imar planı yapılmış alan 1068 hektardır. Sonuç olarak yabancıların taşınmaz edinilebilecek toplam yüzölçümü, imar planına dâhil olan alanın yaklaşık altı katıdır ve sadece merkezi değil ilçeleri de kapsamaktadır.

Bu eleştiriler çerçevesinde yabancıların taşınmaz edinimine dair Avrupa ülkelerindeki düzenlemelerin de incelenmesi gerekir. İspanya'da, 1986 yılına kadar tüm yabancı uyruklular için geçerli kimi kısıtlamalar varken, Avrupa Birliği üyeliği sonrasında, Avrupa Topluluğu Sözleşmesi uyarınca, üye devlet vatandaşları için belirli bölgeler dışında bu kısıtlamalar kaldırılmıştır (Cumhurbaşkanlığı Raporu, 2006). Ama yabancıların mülkiyetinde bulunan toplam alanın, o bölgenin yüzölçümünün %15'ini aşmaması gerekmektedir.

İtalya'da, yabancıların taşınmaz edinimleri özel bir sınırlamaya tâbi tutulmamıştır. Bununla birlikte, kamu güvenliğinin gerektirdiği durumlarda, Hükümet tarafından bazı sınırlamalar konulabilmektedir.

Yunanistan'da, yabancı gerçek ve tüzel kişiler, sınır bölgeleri dışında taşınmaz edinebilmektedirler. 22.06.1927 tarihli Kararname ve daha sonra çıkarılan bazı kararnameler ile belirlenen bazı sınır bölgelerinde, tüm yabancıların taşınmaz edinimine çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Yabancılar, bazı bölgelerde ise 15 yıl boyunca sadece yerleştikleri bölgedeki tek taşınmazı edinebilmişlerdir. Bu yasal düzenlemenin, Avrupa Topluluğu Mahkemesinin 305/87 sayılı kararı ile Topluluğu kuran antlaşmanın bazı maddelerine aykırı bulunması üzerine Yunanistan, Avrupa Birliğine üye ülkelerin vatandaşları bakımından sınırlamaları kaldırmıştır (Cumhurbaşkanlığı Raporu, 2006).

Yabancıların taşınmaz edinimi ve sonuçları her ne kadar uluslararası emekli göçünün en önemli boyutlarından birini oluştursa da bu göç türünün kapsam ve etkilerini sadece taşınmaz edinimi çerçevesinde değerlendirmek yeterli değildir. Türkiye'ye yerleşen emekli göçmenlerin özellikle yerel ölçekte önemli sosyal ve ekonomik etkileri olmaktadır. Bu nedenle Türkiye'ye yönelik emekli göçü incelenirken sadece yabancıların taşınmaz edinimi-milli egemenlik ikilemi eksenine sınırlı kalınmadan bu etkiler de göz önüne alınarak stratejiler oluşturulması gerekmektedir.

Bu tez çalışmasının bir sonraki bölümünde yer verilen alan çalışmasının öncelikli amacı Türkiye'nin emekli göçünde tercih edilme nedenlerine dair çıkarımlara ulaşmaktır. Fakat bunun yanı sıra emekli göçünün yerel ölçekte ekonomik ve sosyal etkileri de gözlemlenip tespit edilmeye çalışılmıştır ve bu kapsamda elde edilen bulgu ve veriler de paylaşılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ALAN ÇALIŞMASI:
MUĞLA-DALYAN'DA YAŞAYAN AVRUPALI EMEKLİ GÖÇMENLER

Uluslararası emekli göçünün incelenmesinde veri eksikliğine ilişkin sorunlara tez çalışmasının önceki bölümlerinde değinilmişti. Türkiye'ye yönelik, ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerinden gerçekleşmekte olan uluslararası emekli göçü incelendiğinde konuya ilişkin verilerin daha çok yabancılara yönelik taşınmaz satış rakam ve istatistikleri etrafında şekillendiği görülmektedir. Fakat taşınmaz satışına ilişkin mevcut veriler, emekli göçüne ilişkin kesin ve detaylı bilgi vermediği gibi göç eden emeklilerin sosyal ve ekonomik etkileri hakkında çıkarımda bulunulmasına da yardımcı olmamaktadır.

Bu tez çalışmasının ana amaçları arasında Avrupa'da emekli göçleri rotasında Türkiye'nin konumuna ve tercih edilme sebeplerine ulaşmak da bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'nin emekli göçü ve yabancı yerleşimi için popüler varış noktaları arasında yer alan Muğla ilinin Ortaca ilçesine bağlı Dalyan beldesine yerleşmiş Avrupalı emeklilere yönelik alan çalışmasına yer verilmektedir. Bu alan çalışmasıyla söz konusu veri eksikliğini gidermek ve tez çalışmasının yanıt aradığı sorulara ilişkin temel saptamaları yapabilmek amaçlanmaktadır.

4.1. Yöntem

Yerleşik Avrupalı emeklilere dair alan çalışması 2006 ve 2007 yıllarının Eylül aylarında yürütülmüştür. Bu kapsamda, inceleme alanı olarak seçilen Dalyan Beldesi'nde yaşayan 50 yerleşik Avrupalı emekliye birebir anket uygulanmıştır. Anket karma tarzda 35 sorudan oluşmaktadır ve İngilizce olarak hazırlanmıştır. Anketler eşliğinde derinlemesine mülakatlar da gerçekleştirilerek göç karar süreçlerinden sosyal yaşamlarına uzanan çeşitli konularda yerleşik Avrupalı emeklilerin fikirleri alınmıştır. Anket ve mülakatlar için her bir katılımcıya yaklaşık olarak 1 saat süre ayrılmıştır. Yöntem ve kullanılan anketler için önceki yıllarda Avrupa'da emekli göçüne dair yapılan çalışmalarda kullanılan anketler model olarak

alınmıştır (Williams, A., King R., Warnes T., 1997; Rodríguez, 1998; Casado-Díaz, María Ángeles, 2001).

İnceleme alanı olarak Dalyan Beldesi'nin seçilmesinin temel nedenleri; beldeyi yerleşim alanı olarak seçen Avrupalılar içerisinde emekli nüfusun ağırlıklı olması ve belde nüfusunun az olması nedeniyle emekli göçmen grubunun yerel nüfus içerisindeki yoğunluğunun büyük olmasıdır. Bunun yanı sıra Dalyan yerleşik Avrupalı emeklilerin tercih ettikleri diğer yerleşim yerlerinin yanında daha yeni tanınmakta ve tercih edilmekte olan bir beldedir. Bu özelliği dolayısıyla emekli göçünün etkilerinin gelişim aşamasını gözleme olanağı tanıma potansiyeline sahip olması da bu çalışma kapsamında incelenmesinin önemli bir nedenidir.

Veri toplama aracı olarak anket ve derinlemesine mülakat teknikleri kullanılmıştır. Uygulamalar bölgede sezonluk turistlerin daha az, yerleşik Avrupalıların ise daha yoğun oranda bulunacağı tahmin edilen Eylül ayında gerçekleştirilmiştir. Türkçe bilen emekli göçmen sayısının az olması dolayısıyla anketler İngilizce hazırlanmış ve yüz yüze görüşmelerle birlikte İngilizce yürütülmüştür.

İnceleme alanı olarak seçilen Dalyan, sadece emekli Avrupalılar tarafından değil sezonluk ikamet için Avrupalı çalışanlarca da tercih edilen bir mekândır. Fakat bu tez çalışmasının amaçları kapsamında anketler sadece emekli yerleşiklere uygulanmıştır.

Çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği üzere emekli göçmenlerin temel nitelikleri, yerleşim şekilleri ve bölgede bulunma sürelerine dair kesin kıstaslar bulunmamaktadır ve literatürde farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bu alan çalışmasında anket yapılan yabancı yerleşikler için alınan temel ölçüt, altı ay ve daha fazla süre Dalyan'da ikamet etmeleri ve emekli olmuş olmalarıdır.

Yerleşik Avrupalı emeklilerin yanı sıra yerel halk ve esnafla yapılan görüşmeler, çalışma için önemli veriler sağladığı gibi, anket ve mülakatlar için

yerleşik Avrupalı emeklilere ulaşılmasına da yardımcı olmuştur. Dalyan'daki emlak sektörü çalışanları, beldedeki emekli göçmenlerin en önemli sosyalleşme alanları konumunda olan kafeterya, bar ve restoran sahipleri ile çalışanlarının yanı sıra yerel halktan diğer kişilerle de görüşülerek yerleşik Avrupalı emekliler ve etkileri hakkında fikirleri alınmıştır.

Yukarıda temel nitelikleri belirtilen örneklem grubuna uygulanan anket çalışması ve mülakatlarda yöneltilen sorular, bu tez çalışmasının amaçları çerçevesinde şu alanları kapsamıştır:

- Dalyan'a yerleşen yerleşik Avrupalı emeklilerin eğitim düzeyi, medeni durumu, meslekleri, gelirleri ve Türkçe bilme düzeylerine ilişkin profilleri
- Emeklilik ve Dalyan'a yerleşim yıllarına dair bilgiler
- İkamet şekilleri, Türkiye'deki yasal durumları
- Anavatanlarından ayrılma ve Dalyan'ı emeklilik sonrası yaşamları için seçme nedenleri
- Dalyan'da yaşadıkları sorunlar,
- Yerel halk ve yerel yönetimle ilişkileri
- Türkiye'de yaşamak ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik süreci konularına ilişkin fikirleri

4.2. İnceleme Alanı: Muğla İli Dalyan Beldesi

Bu tez çalışması kapsamında inceleme alanı olarak seçilen Dalyan beldesi, Türkiye'nin önemli turizm merkezlerini içeren ve Avrupalılar tarafından hem yerleşim hem de emlak edinimi açısından en çok tercih edilen illerinden olan Muğla ilinde yer almaktadır.

Muğla ili, sınırları içerisinde birçok kültürel ve turistik cazibe merkezini içermektedir. Türkiye'ye yönelik yabancı göçünde önemli bir konuma sahiptir.

Türkiye’de yüzölçümüne göre bakıldığında yabancıların en çok taşınmaz edindiği il olması bu niteliğini destekleyen verilerin başında gelmektedir (TKGM, 2007). Yabancılar tarafından satın alınan taşınmaz sayısı açısından bakıldığında ise Muğla’nın ikinci sırada olduğu görülmektedir (TKGM, 2007).

Bunun yanı sıra Türkiye’de en çok yabancı ikamet eden altıncı ildir. Muğla ilinde 3960 yabancı ikamet etmektedir. Yabancı nüfusun uyruklarına göre dağılımına bakıldığında 1982 İngiltere, 698 Almanya ve 154 Hollanda vatandaşı en yoğun ilk üç göçmen grubunu oluşturmaktadır (TÜİK; 2008).

Tablo 7: İllere Göre Türkiye’de İkamet Eden Yabancı Sayısı

İl	Sayı
İstanbul	42228
Bursa	11495
Ankara	7166
İzmir	6707
Antalya	6343
Muğla	3960
Tekirdağ	2592
Hatay	1852
Aydın	1700
Kocaeli	1243

Kaynak: TUIK, 2008

Tablo 8: Muğla’da İkamet Eden Yabancıların Sayısı ve Milliyeti (İlk Üç Ülke)

Ülke	Sayı
İngiltere	1982
Almanya	698
Hollanda	153

Kaynak: TUIK, 2008

Muğla ili sınırları içerisinde yer alan Dalyan beldesinin nüfusu 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 4648’dir (DİE, 2000). Dalyan, Türkiye’nin güney batıdaki turizm merkezleri Fethiye ve Marmaris’e oldukça yakındır. Dalaman havaalanına 30 dakika uzaklıktadır. Beldenin turizm açısından ünü; mükemmel doğası, kayalara kazılı Likya kral mezarları, milattan önce 3000 yılında kurulmuş Kaunos antik şehri ve çamur banyolarının yanı sıra caretta caretta kaplumbağalarına ev sahipliği yapan ve mavi bayrak sahibi İztuzu plajından gelmektedir. 1986 yılında

İztuzu sahiline turistik tesisler inşa edilmesine karşı kaplumbağaların yumurtlama mekânlarını kaybedeceği ve doğanın bozulacağı iddiasıyla başlatılan yerel kampanyalar kısa sürede uluslararası düzeye ulaşmıştır. Süreç sonunda turistik tesis planları iptal edilirken bölge koruma alanı olarak ilan edilmiştir. Bu kampanya sürecinin bir diğer etkisi ise Dalyan'ın dünya kamuoyuna duyurulması olmuştur.

Şekil 3: Dalyan Beldesi Haritası

Tüm bu özelliklerinin yanı sıra kış döneminde bile ortalama 14 derece olan ılıman iklimi, daha ucuz yaşam koşulları, çevredeki diğer turizm merkezlerine kıyasla sakin kasaba hayatı, gürültü ve nüfus yoğunluğunun azlığı ile Dalyan özellikle 2000 yılından bu yana artan bir yoğunlukla yerleşik Avrupalı emeklilerin yerleşim için tercih ettikleri bir yer olmaktadır.

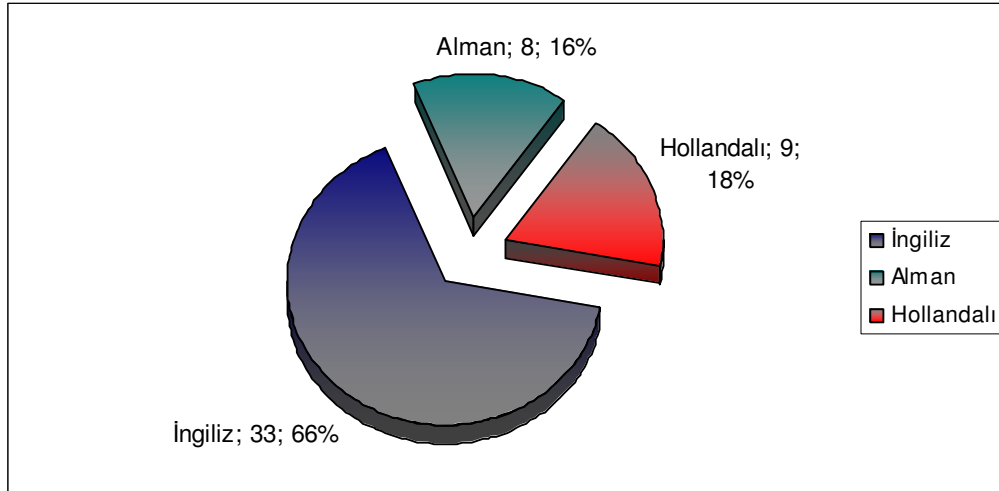
Dalyan'ın nüfusunun diğer birçok popüler varış noktasına göre daha az olması nedeniyle yabancı yerleşiklerin nüfus içerisindeki yoğunlukları daha fazla gözükmektedir. Bu durum uluslararası emekli göçünde Dalyan'ın inceleme alanı

olarak önemini arttırmaktadır. İngilizler, Hollandalılar ve Almanlar, Dalyan'ı tercih eden Avrupalı emekli grubunu oluşturmaktadırlar.³

4.3. Dalyan'da Yaşayan Avrupalı Emeklilerin Demografik Özellikleri

Mevcut verilere göre Dalyan beldesine yerleşen Avrupalı emeklilerin büyük çoğunluğunu İngiliz emekliler oluşturmaktadır. Son beş yılda ise giderek artan oranda Hollanda ve Almanya vatandaşı yerleşim için Dalyan'ı tercih etmektedir. Alan çalışması kapsamında anketler uygulanırken milliyet kriteri esas alınmamıştır. Fakat 50 yerleşik Avrupalı emekliden oluşan anket katılımcı grubunun anavatanlarına göre dağılımı beldedeki emekli göçmenlerin milliyet dağılımı hakkında belediye ve yerel halktan edinilen bilgilerle oransal olarak uyumluluk göstermektedir. Alan çalışması sonuçları kapsamında ankete katılanların % 66'sı İngiltere, %18'i Hollanda, %16'sı ise Almanya vatandaşıdır. Yerleşik Avrupalı emeklilerin örneklem grubunun uyruklarına göre dağılımı şöyle bir tablo oluşturmaktadır.

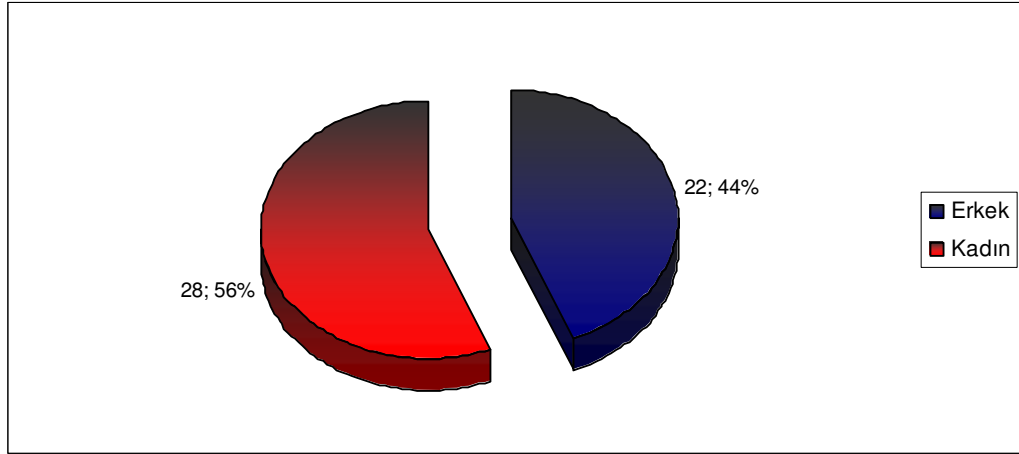
Şekil 4: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Milliyetlerine Göre Dağılımı

³Dalyan'a yerleşen ilk Avrupalı emekli olarak halk arasında Kaptan June olarak bilinen ve emekliliğini takiben 1984 yılında Dalyan'a yerleşen June Haimoff gösterilmektedir. İngiltere'den gelen Kaptan June (June Haimoff), Dalyan'ın özel koruma alanı ilan edilmesi yolundaki çalışmalarıyla Dünya çapında tanınan bir çevreci aktivist haline gelmiştir ve bu yöndeki çabalarını anlatan bir kitabı bulunmaktadır.

Şekil 4 incelendiğinde görülmektedir ki İngilizler %66 ile belde en yoğun olarak gözlemlenen emekli göçmen grubudur. Bunun en önemli sebeplerinden biri olarak Dalyan'a yakın mesafedeki Fethiye'nin İngilizler için popüler bir turizm merkezi ve göç için tercih edilen önemli bir yerleşim yeri olması gösterilebilir. Buraya gelen İngilizler, Dalyan hakkında da fikir sahibi olma olanağı bulabilmekte ve sonrasında beldeye yerleşmektedirler. Yerleşim sürecinde ve Dalyan'ın tanınmasında çevredeki daha popüler turistik yerlerin etkisi mülakatlarda örneklem kapsamındaki katılımcıların ifadelerinde de vurgulanmıştır.

Şekil 5: Avrupalı Emekli Göçmen Örneklem Grubunun Cinsiyet Dağılımı

Şekil 5'te görüldüğü üzere örneklem grubunun cinsiyet dağılımı 28 kadın 22 erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem grubunda kadın katılımcı sayısı fazla olsa da oransal olarak erkek ve kadın sayısı açısından büyük bir fark bulunmamaktadır. Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin profilleri ise Tablo 11'de sunulmuştur:

Tablo 9: Avrupalı Emekli Göçmen Örneklem Grubunun Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde %
Üniversite	26	52%
Lise	9	18%
Meslek Okulu	5	10%
Ortaokul	5	10%
İlkokul	2	4%
Cevapsız	3	6%
Toplam	50	100%

Sonuçlara göre katılımcıların eğitim düzeyi yüksektir. Üniversite mezunu olduğunu belirtenler tüm katılımcıların %52'sini oluşturmaktadır. Lise mezunları %18'lik, meslek okulu ve ortaokul mezunları ise %10'arlık paya sahiptir. İspanya'nın Costa Del Sol bölgesinde üniversite mezunu oranı %40, Torrevieja'da %20'ye yakın saptanmıştır (Casado-Díaz, 1994). Bu veriler ışığında bakıldığında Dalyan'daki yerleşik Avrupalı emeklilerin eğitim düzeyi yüksek gözükmektedir

Tablo 10: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Milliyet-Eğitim Karşılaştırması

Milliyet	Üniversite	Lise	Mesleki/Teknik Lise	Ortaokul	İlkokul	Yanıtsız	Toplam
İngiliz	18	6	4	3	0	2	33
Alman	1	2	0	2	2	1	8
Hollandalı	7	1	1	0	0	0	9
Toplam	26	9	5	5	2	3	50

Tablo 10'da görüldüğü üzere örneklem dâhilindeki İngiliz emekli göçmenlerin yarısından fazlası üniversite ve Hollandalı yerleşik emeklilerin tamamına yakını üniversite mezunudur. Alman yerleşik emekliler içerisinde ise üniversite mezunu sayısı düşüktür.

Medeni durum da emekli göçünde özellikle göç karar sürecine etkisi açısından dikkat edilmesi gereken bir veridir. Çünkü genellikle emekli göçmenlerin çocuklarını beraberlerinde getirmedikleri gözlemlenmiştir. Bu kapsamda emekli göçü için karar sürecinde en baskın aile ferdi eşler olmaktadır. Katılımcıların %66'sı evli, %22'si boşanmış, %10'u eşini kaybetmiş, %2'si ise bekârdır. Bu kapsamda örneklem dâhilindeki emekli göçmenlerin % 34'ünün eşi bulunmamaktadır.

Tablo 11: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Milliyet	Evli	Bekâr	Boşanmış	Eşi vefat etmiş	Toplam
İngiliz	20	1	10	2	33
Alman	6	0	0	2	8
Hollandalı	7	0	1	1	9
Toplam	33	1	11	5	50

Anket katılımcıları arasında Türk vatandaşı ile evli olan bulunmamaktadır. Evliliklerle kurulan bağlar sonrası göçlere Avrupalıların Türkiye'ye yönelik göçünde

sıkça rastlanmaktadır. Yabancı göçünde evlilik amaçlı kurulan bağların etkisi Dalyan'daki emekli göçmen grubunda gözlemlenmemiştir. Bu durum Dalyan'daki yerleşik Avrupalı emeklilerin yaş profilleriyle ilgili olabilir.

Dalyan'da yürütülen alan çalışması boyunca dikkat çeken en önemli noktaların başında yerleşik yabancı nüfusun çok azının genç emeklilerden oluştuğunun gözlemlenmesidir. Bunun yanı sıra çalışma amaçlı Dalyan'a gelen göçmenler de azınlıkta kalmaktadırlar. Dalyan bu açıdan yabancı yerleşiklerin genelinden çok emekli göçmenler için bir tercih yeri olarak tanımlanabilir.

Tablo 12: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Milliyet (Sayı)			Toplam(Sayı)	Toplam (%)
	İngiliz	Alman	Hollandalı		
40-45	2	0	0	2	4
46-50	2	0	0	2	4
51-55	5	0	0	5	10
56-60	7	0	3	10	20
61-65	11	1	5	17	34
66-70	4	5	1	10	20
71-80	0	2	0	2	4
80 üzeri	2	0	0	2	4
Toplam	33	8	9	50	100

Tablo 12'de görüldüğü üzere Avrupalı yerleşik emeklilerin %34 gibi baskın oranı 61 ile 65 yaş arasındadır. 56 ile 60 yaş arası ve 66 ile 70 yaş arası %20 ile ikinci büyük grubu oluştururken 40 ile 45 yaş arasındakilerin oranı sadece %4'tür. 70 yaş üzeri katılımcılar ise tüm örneklem grubunun sadece %8'ini oluşturmaktadır.

Emekli göçünün geçmişinin daha eski olduğu, İspanya'nın önemli turizm merkezlerini içeren ve ayrıca Avrupalı uluslararası emekli göçmenler için popüler varış noktaları arasında yer alan Costa Del Sol bölgesinde yapılan çalışmalar 75 yaş üstü emekli göçmenlerin tüm göçmen grubunun %17.65'ini oluşturduğunu ortaya koymuştur (Rodríguez vd., 1998: 187). Bunun yanı sıra 65 yaş altı emekli göçmen oranı ise %42,6'dır.

Dalyan'da alan çalışması göstermiştir ki 70 yaş üzeri yerleşik Avrupalı emekli oranı düşüktür. Yerleşik Avrupalı emeklilerin çoğunu çok yaşlılar veya erken emekliler değil 60 ile 70 yaş arası emekliler oluşturmaktadır.

Dalyan'daki emekli göçmenlerin yaş profilinde erken emeklilerin daha az oranda olması, beldenin genel özellikleri itibariyle genç emeklilerden çok yaşlılara hitap etmesinden kaynaklanmaktadır. Akdeniz bölgesindeki Antalya, Alanya gibi seçenekler ya da Dalyan'a oldukça yakın olan Marmaris, Fethiye gibi yerleşim yerleri daha hareketli sosyal yaşamları ve bunun yanı sıra daha hareketli ve kalabalık olmaları nedeniyle genç emeklileri daha çok çekme potansiyeline sahiptir. İleri yaşlardaki emekliler daha sakin olan Dalyan'a yönelmektedir.

Dalyan'da görüşülen emekli göçmenlerin de ifadeleri bu savı destekler niteliktedir. Aralarında Marmaris'e ya da Fethiye'ye turistik amaçla gelip bölgeyi çok beğenen, fakat daha sakin ve huzurlu buldukları için Dalyan'a yerleşmeye karar vermiş olduklarını belirtenlerin sayısı oldukça yüksektir. Alan çalışması da göstermektedir ki erken emeklilik ya da iş yaşamından ayrılma yoluyla Dalyan'a yerleşen emekli göçmen sayısı düşüktür.

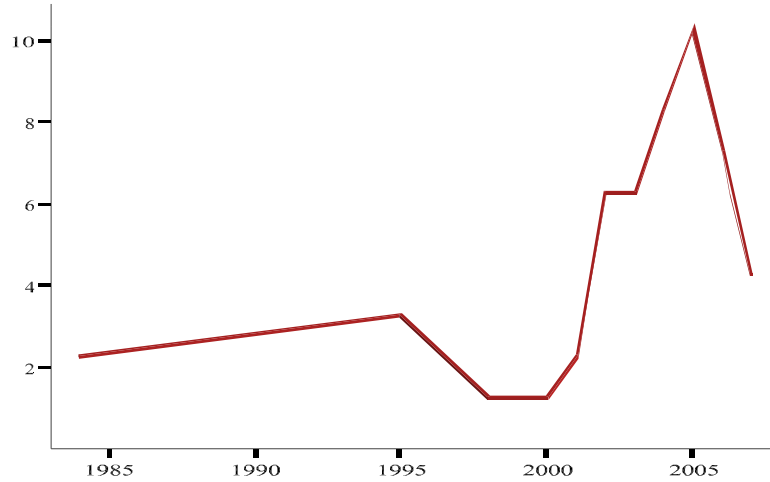
Dalyan'a göç eden emekli göçmen örneklem grubunun yaş ortalaması 61,7'dir Avrupa'da emekli göçünde popüler yerleşim yerlerinden İspanya Torrevieja'da 64,7, İspanya Costa Del Sol'da 66,4, İtalya Toskana'da 69,1, Portekiz Algarve'da 65,6 olarak tespit edilmiştir (King, 2000:73; Casado-Díaz,1994:6). Dolayısıyla Dalyan'da emekli yaş ortalaması Avrupa'da emekli göçü için tercih edilen diğer popüler yerlere göre düşük gözükmektedir. Emekli göçmenlerin yaş ortalamasının yüksek olup olmaması bölgenin tercih edilmeye başlanmasının ne kadar önce gerçekleştiğiyle de ilgili olabilir. 1980'lerde yoğun biçimde emekli göçmen almaya başlamış bir bölgede 2000'li yıllara gelindiğinde Costa Del Sol örneğinde görüldüğü gibi daha yaşlı bir emekli göçmen profili gözlemlenebilmektedir. Bugün Dalyan'da dâhil olmak üzere Türkiye'nin kıyılarına yerleşmiş olan emekli göçmenlerin geri dönüş kararı almamaları halinde Türkiye'deki emekli göçmenlerin yaş ortalaması da ilerleyen yıllarda yükselecektir.

Dalyan beldesinin daha çok ileri yaş grubuna hitap eden sosyal yapısı düşünüldüğünde emekli göçmen profilinin yaş ortalamasının ilerleyen yıllarda artacağı çıkarımında bulunulabilir.

4.4. Dalyan'daki Avrupalı Emekli Göçmenlerin Mülk Edinimi

Yerel halkla ve emlak büroları sahipleriyle yapılan görüşmeler, 1980'lerin sonundan itibaren Dalyan'ı yerleşim için seçen Avrupalıların bulunduğunu ortaya koymuştur. Fakat daha önceki bölümlerde de açıklandığı üzere Türkiye'nin yabancıların taşınmaz edinimine dair düzenlemelerde yaptığı değişikliklerle birlikte esas büyük artış 2003 yılı ve sonrasında gerçekleşmiştir. Dalyan'da yapılan alan çalışması sonuçları da bu verilerle uyumludur.

Şekil 6: Avrupalı Emekli Göçmen Sayısının Yıllara Göre Göç Dağılımı

Dalyan'a göç etme tarihlerine dair dağılıma bakıldığında şekil 6'da de görülebileceği üzere 2000 yılından sonra bölgeye emekli göçü büyük bir ivme kazanmıştır. Esas dönüm noktası olarak yabancıların taşınmaz satın alımına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı 2003 yılından sonrası gösterilebilir. Katılımcı gruptaki yerleşik Avrupalı emeklilerin %16'sı 2004 yılında, %20'si 2005 yılında, %14'ü 2006 yılında, %8'i ise 2007 yılında Dalyan'a göç ettiklerini ifade etmiştir. 2006 ve 2007

yılındaki düşüş, yabancıların taşınmaz satın alımına ilişkin düzenlemelerde iptal davalarına bağlı yaşanan belirsizliğin bir sonucu olarak görülebilir.

Tablo 13'te görüldüğü üzere 2002 yılı ve sonrasında yerleşen Avrupalı emeklilerin tüm katılımcı grubun içerisindeki toplam payı %82'dir. Bu tarihler Türkiye'de yabancılara taşınmaz edinim hakkının verildiği sürece denk gelmektedir. En yüksek oran ise % 20 ile 2005 yılında gözlemlenmektedir. Örneklem dâhilindeki emekli göçmenlerin %76'sı 2003 yılı ve sonrasında Dalyan'a göç etmişlerdir. 1990 yılına uzanan süreçte sadece İngiliz emekli göçmenler gözlemlenirken 1990 sonrası önce Almanlar, 2000 yılı sonrasında ise Hollandalılar beldeye ilgi göstermeye başlamışlardır.

Tablo 13: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Dalyan'a Göç Yıllarına Göre Dağılımı

Göç Yılı	İngiliz	Alman	Hollandalı	Toplam Sayı-Yüzde
1980-1990	2	0	0	2 - %4
1991-1995	0	3	0	3 - %6
1996-2000	0	1	1	2 - %4
2001	1	0	1	2 - %4
2002	6	0	0	6 - %12
2003	6	0	0	6 - %12
2004	7	0	1	8 - %16
2005	6	3	1	10 - %20
2006	4	1	2	7 - %14
2007	1	0	3	4 - %8
Toplam	33	8	9	50- %100

Bunun yanı sıra anket sonuçları kapsamında katılımcıların %80'inin 2000 yılı ve sonrasında emekli oldukları tespit edilmiştir. Bu veri bölgeye yerleşen emeklilerin iş yaşamından ayrılmaları ile göç kararı verme süreçleri arasında çok uzun bir zaman dilimi bulunmadığını göstermektedir. Bu durum emekli göçünün öznesi olan yaşlıların göç süreçlerinde önlerindeki zamanı dolu dolu değerlendirme düşüncesiyle hızlı bir karar alma süreci geçirdiklerine dair çıkarımda bulunmamızı sağlayabilir.

Dalyan'a yönelik emekli göçünün en fazla etkilediği alan emlak sektörü olmuştur. Her sene turist sayısının da fazlalaşması, beraberinde yabancılar tarafından yerleşim için tercih edilme oranını ve yapılaşmayı da arttırmış, beldede emlak sektöründe 2000 yılından sonra büyük bir canlanma yaşanmıştır. Dalyan'da 502yi aşkın emlak bürosu mevcuttur. Mevcut emlak bürolarının ortalama olarak satışlarının %84'ünü yabancılara yaptığı tespit edilmiştir (Erdoğan, Güzey ve Tamer, 2006:9).

Yabancıların yerleşim amaçlı ilgisi, Dalyan'da emlak sektörünü turizmle birlikte en önemli gelir kaynağı haline getirmiştir. Emlak sektörü turizmle birlikte Dalyan ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Dalyan'da 2003'ten bu yana açılan işletmelerin %47,6'sının emlak bürosu olduğu tespiti emlak sektörünün Dalyan ekonomisi için önemini ve potansiyelini vurgulamaktadır (Erdoğan, Güzel ve Tamer, 2006:9).

Özel Çevre Koruma Alanı ilan edilmiş olması nedeniyle beldede yapılaşma belirli kurallar çerçevesinde gerçekleşmektedir. İmar izni belirli sınırlamalara tabiidir ve çok katlı apartmanlar bulunmamaktadır. Dalyan Belediyesi'nin 2000–2004 arası dönemde imar izni verdiği yapıların %59'unu iki katlı evlerin oluşturduğu saptanmıştır.(Erdoğan, Güzel ve Tamer, 2006:12).

Yabancı yerleşikler genellikle bahçe, yüzme havuzu ve terasa sahip iki katlı evleri tercih etmektedir. Dalyan'da yabancıların tercih ettikleri konutların fiyatları 150 bin Avro ile 300 bin Avro arasında değişmektedir. Satışlarda artış 2003 yılında Türkiye'de yabancılara taşınmaz satışına yönelik yasada yapılan değişiklikler ile birlikte yaşanmış, sonrasında konut fiyatları yükselişe geçmiştir.

Dalyan örneğinde katılımcı emekli göçmenlerin %36'sı kirada, %64'ü ise kendi evlerinde oturduklarını belirtmişlerdir. Yabancıların taşınmaz edinimine yönelik düzenlemelerde 2005 sonrası oluşan belirsizlik dönemi birçok emekli göçmeni kira veya bir Türk vatandaşı aracılığıyla ev satın almaya yöneltse de kendi evlerinde oturanların oranı yüksek görünmektedir.

Tablo 14: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Ev Mülkiyet Durumları

	Milliyet (Sayı)			Toplam (Sayı)	Toplam (Yüzde %)
	İngiliz	Alman	Hollandalı		
Kira	22	6	4	32	64
Kendi evi	11	2	5	18	36
Toplam	33	8	9	50	100

Tablo 14’te yerleşik yabancıların milliyetlerine göre ev mülkiyet durumlarına bakıldığında İngilizlerin üçte ikisinin ve Hollandalıların yarısından fazlasının kendi evlerinde oturdukları, Alman emekliler arasında ev satın alınımının daha düşük oranda kaldığı gözlemlenmektedir.

4.5. Avrupalı Emekli Göçmenlerin İkamet Durumları

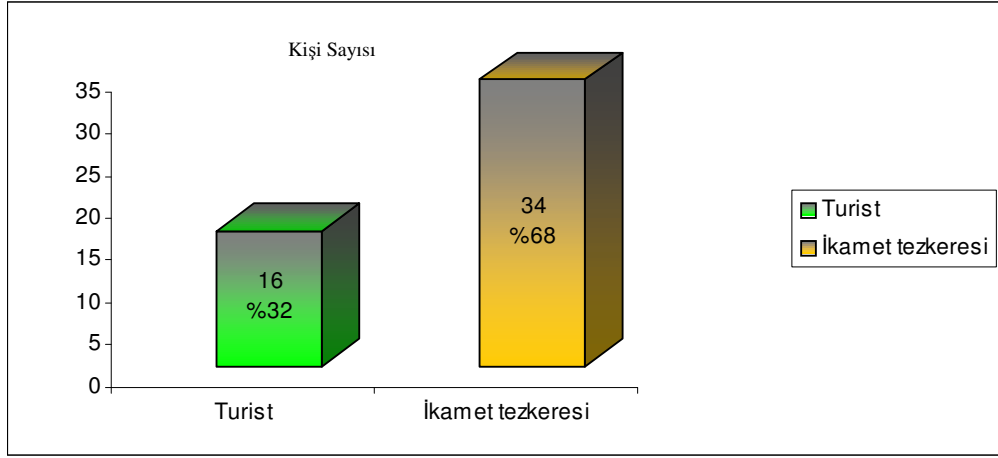
Yabancıların Türkiye’ye giriş ve ikamet şartları 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir (İnternet Kaynağı 2). Bu düzenlemelere göre AB ve OECD üyesi devletlerin vatandaşlarına başlangıçta üç daha sonra ise beş senelik olmak üzere uzun süreli ikamet izni verilmektedir.

Mevcut yasalara göre bir aydan fazla Türkiye’de ikamet edenlerin ikamet izni için başvuruda bulunması gerekmektedir ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Yeni Zelanda ve Yunanistan dışındaki ülkelerin vatandaşları vizelerinin bitiminde yurtdışına çıkış yapmak zorundadırlar. Fakat yukarıda sıralanan ülkelerin vatandaşlarına vizelerinin bitiminde talepleri halinde üç ay daha turistik amaçlı ikamet izni verilmektedir. Vizelerini yenilemek için Dalyan ve çevresindeki yerleşik yabancılara özel hizmet veren bazı şirketler kurulmuştur. Bu şirketler turlar düzenleyerek bölgedeki yabancıların vizelerini en kısa ve ucuz şekilde yenileme olanağı tanımaktadır. Yabancılar Dalyan’a yaklaşık 1 saat uzaklıkta bulunan Marmaris’ten yaklaşık 50 dakikalık bir deniz yolculuğuyla Yunanistan’a ait

dolayısıyla AB içerisinde yer alan Rodos'a ulaştırılmakta ve burada göçmenlerin vize yenileme işlemlerine yardımcı olunmaktadır.

Alan çalışması kapsamında yapılan görüşmelerde ikamet tezkeresine ilişkin süreç ve ödenen harç bedellerinden şikâyetçi olan emekli göçmenlere rastlanmıştır. Özellikle İngiliz emekli göçmenler Almanya vatandaşlarından daha az harç alınmasını eleştirmektedir. Bu noktada harçların belirlenmesinde karşılıklılık prensibinin temel alındığı ve bu şekilde harç oranlarının belirlendiği mülakat kapsamındaki emekli göçmenlerle paylaşılmıştır.

Şekil 7: Avrupalı Emekli Göçmenlerin İkamet Şekillerine Göre Dağılımı

Şekil 7'de de görüldüğü üzere örneklem dâhilindeki emekli göçmenlerin %68'i yasal olarak ikamet tezkeresine sahip olduklarını belirtmişlerdir. %32'si ise turist statüsünde bulunmakta olduklarını ve senede birkaç kez giriş çıkış yaparak vizelerini yenilediklerini ifade etmişlerdir.

Milliyetlere göre ikamet şekilleri incelendiğinde İngiliz ve Alman emekli göçmenlerin ağırlıklı olarak ikamet tezkeresi edinme yolunu seçtikleri Hollandalıların ise turist statüsünde buldukları gözlemlenmiştir (Bkz Tablo15).

Tablo 15: Avrupalı Emekli Göçmenlerin İkamet Şekli-Milliyet Karşılaştırması

Milliyet	Turist	İkamet Tezkeresi	Toplam
İngiliz	6	27	33
Alman	1	7	8
Hollandalı	9	0	9
Toplam	16	34	50

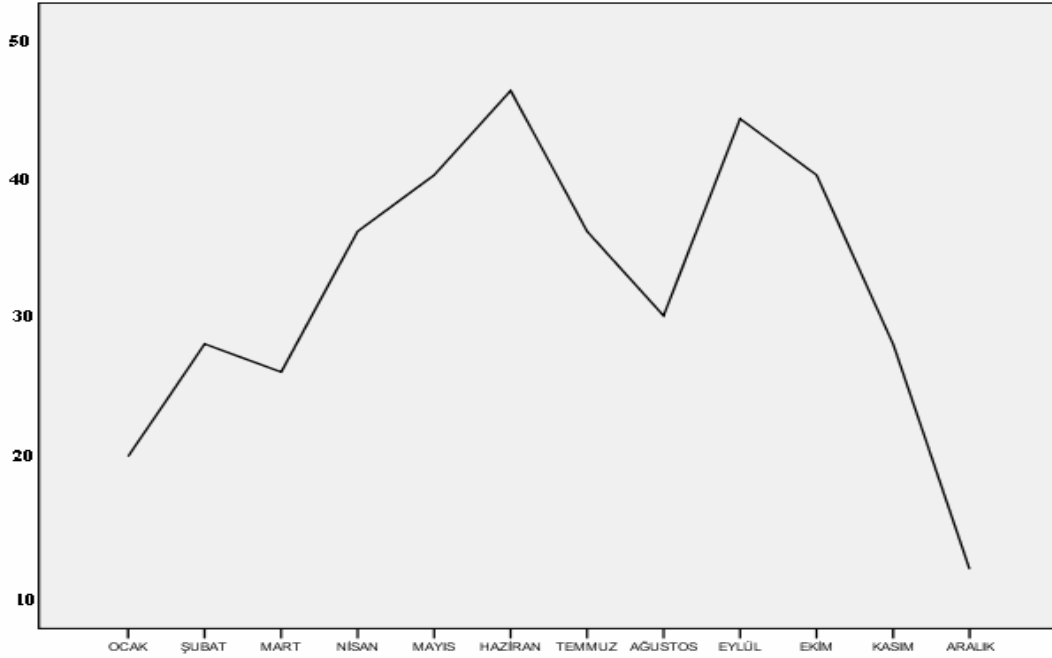
Beldede İngiliz ve Alman emekliler Hollandalılardan önce beldeye yerleşmeye başlamışlardır. Dolayısıyla Hollandalıların ikamet tezkeresi edinmemelerinin nedeni olarak henüz deneme sürecinde olmaları gösterilebilir. Bunun yanı sıra ikamet tezkeresi almaları durumunda Hollanda yasalarına göre Hollanda vatandaşları sağlık bakım ihtiyaçlarını yerleşim yaptıkları yerden karşılamak zorunluluğuyla karşılaşmaktadır. Sağlık bakım haklarını kaybetmemek istememeleri de Hollandalıların ikamet tezkeresi almadan turist vizelerini yenileme yoluyla ikamet sürdürmelerinin bir nedeni olarak belirtilebilir.

Yerleşik Avrupalı emekliler arasında tüm seneyi Türkiye’de geçirenler olduğu gibi çeşitli sebeplerle senenin belirli dönemlerini Türkiye dışında geçirenler de bulunmaktadır.

Çalışmanın başında alan çalışmasına dâhil edilen göçmenler için temel ölçütlerin emekli olmaları ve senede 6 ay ve daha uzun süreyi Dalyan’da geçiriyor olmaları olduğu belirtilmiştir. Emekli göçmenlerin sene içerisinde Türkiye’deki ikamet sürelerine ilişkin verdikleri bilgiler ışığında %36’sının yılın tamamını Türkiye’de geçirdiği ortaya çıkmıştır. %18’i ise yılın en az ortalama 7 ayını Türkiye’de geçirdiğini ifade etmiştir.

Şekil 8: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Dalyan'da Aylık İkamet Yoğunluğu

Kişi sayısı

Yerleşik Avrupalı emekliler Şekil 8’de de görülebileceği üzere bahar ve yaz aylarında Türkiye’de bulunmayı tercih ederken, Ağustos ayında Türkiye dışında ikamet etmeyi tercih etmektedirler. Bu tercihin en önemli nedeni Ağustos ayının yıllık sıcaklıkların bölgede en fazla olduğu ay olması ve ayrıca turizmin en canlı döneminin yaşanması dolayısıyla belde nüfusunun ve gürültünün artmasıdır. Emekli göçmenlerin büyük çoğunluğu yaşları ve sağlık durumları dolayısıyla kendilerini olumsuz etkileme olasılığı olan bu dönemi genellikle anavatanlarında geçirmeyi tercih etmektedirler.

Türkiye’de bulunma oranında büyük bir düşüşün yaşandığı ikinci ay ise Aralık ayı olarak gözükmektedir. Christmas tatili ve yeni yılı aileleriyle karşılama isteğiyle birçok emekli göçmenin anavatanlarını ziyaret etmeleri, bu dönemde belde ikamet düşüşünün temel sebebidir. Antalya ve çevresine yerleşen Avrupalı emeklilere dair yapılan alan çalışması sonucunda da benzer şekilde Mayıs ayı en fazla sayıda emekli göçmenin bölgede ikamet ettiği, Aralık ve Ocak ayları ise en az

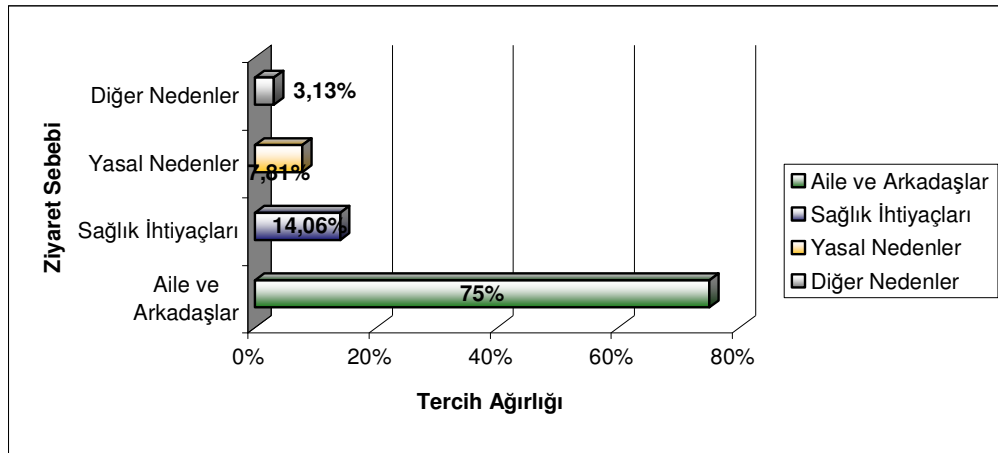
sayıda emekli göçmenin bölgede ikamet ettiği aylar olarak tespit edilmiştir (Balkır, Toprak ve Kırkulak, 2007).

Tablo 16: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Anavatanlarını Ziyaret Sıklığı

Ziyaret Sıklığı (1 yıl içinde)	Milliyet			Toplam (Sayı)	Toplam (Yüzde %)
	İngiliz	Alman	Hollandalı		
1 kez	14	1	3	18	36
2-4 kez	15	7	4	26	52
4'ten fazla	0	0	2	2	4
Ziyaret etmem	2	0	0	2	4
Bilmiyorum	2	0	0	2	4
Toplam	33	8	9	50	100

Tabloda görüldüğü üzere emekli göçmenlerin %52'si yılda 2 ile 4 kez ülkelerini ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Yılda 1 kez anavatanlarını ziyaret ettiklerini belirtenlerin oranı %36, hiç ziyaret etmiyorum diyenlerin oranı ise sadece %4'tür. Bu noktada emekli göçmenlerin yılın belirli aylarını Dalyan dışında anavatanlarında geçirmelerine neden olan unsurlara da bakılabilir. Emekli göçmenlerin anavatanlarını ziyaret etmelerinin farklı nedenleri bulunmaktadır.

Şekil 9: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Anavatanlarını Ziyaret Sebepleri

Şekil 9'da görüldüğü gibi ziyaret sebeplerini başında %75'lik bir ağırlıkla aile ve arkadaşlar gelmektedir. Hayatlarının büyük bölümünü yaşadıkları ülkelerdeki

dostlarını ve geride bıraktıkları ailelerini görmek istemeleri en önemli neden olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra sağlık nedenleriyle, kontrol ve tedavi için yılm belirlir bir bölümünü anavatanlarında geçirenler de bulunmaktadır ve bu neden ziyaret nedenleri içerisinde %14.6lık bir ağırlığa sahiptir. Yasal zorunluluklar nedeniyle anavatani ziyaret üçüncü sırada yer almaktadır. Tüm bu nedenlerin yanı sıra sadece ülkelerini özledikleri için veya iş bağlantıları dolayısıyla anavatanlarını ziyaret etmekte olan emekli göçmenler de mevcuttur.

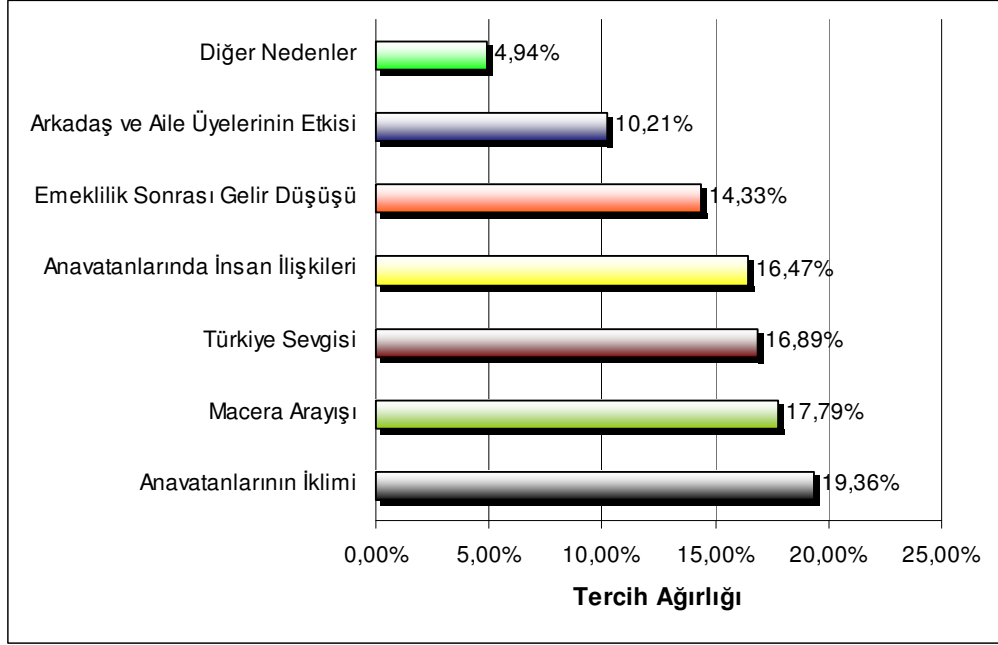
4.6. Avrupalı Emekli Göçmenlerin Göç Kararında Etkili Olan Unsurlar

Bu tez çalışmasının birinci bölümünde uluslararası göç teorileri kapsamında incelenen ve ulusal ya da uluslararası göç hareketlerinin nedenlerini açıklayan önemli yaklaşımlar incelenmişti. Bu yaklaşımlardan olan itici ve çekici unsurlar yaklaşımı (Lee, 1966), göçleri hem orijin ülkenin hem de varış ülkesinin temel bazı özelliklerine dayalı olarak incelemektedir. Bu kapsamda göçe neden olan ve genellikle orijin ülkeye ait özellikler itici unsurlar, varış bölgesine ait özellikler ise çekici unsurlar olarak nitelendirilmektedir.

Bu yaklaşım, uluslararası emekli göçlerinin nedenlerinin incelenmesine de uyarlanabilir niteliktedir ve uluslararası emekli göçü üzerine yapılan birçok çalışmada yararlanılmıştır. Bu yaklaşımdan yola çıkarak, Dalyan'a yerleşen Avrupalı emeklilerden kendi ülkelerini terk etmelerine neden olan unsurları ve başka bir ülkeye göç etmelerine neden olan Dalyan'a özgü çekici unsurları sıralamaları istenmiştir.

Anket sonuçları kapsamında bu unsurların ağırlıkları Şekil 10'da görülebilecek sırlamayı oluşturmuştur.

Şekil 10: Avrupalı Emeklilerin Anavatanlarından Ayrılma Nedenleri

Alan çalışmasının sonuçlarına göre emekli göçmenlerin anavatanlarının iklimi, ülkelerinden göç etmelerinde en önemli unsur olarak ortaya çıkmıştır. İklimin itici unsur olarak payı %19.36'dır. Bu çıkarım, şimdiye kadar uluslararası emekli göç ile ilgili olarak farklı ülkelerde farklı emekli göçmen grupları üzerinde yapılan çalışmalarla da uyumluluk göstermektedir (Rodríguez, 2001; King, Warnes ve Williams, 1998; Todisco, 2006)

Uluslararası emekli göçünün temel nedenlerinin ele alındığı çalışmanın birinci bölümünde de belirtildiği üzere, iklim emekli göçlerinde karar sürecinde baskın bir unsurdur. Ilıman iklim yaşlıların günlük alışveriş, sağlık kontrolü, açık havada gerçekleşen yürüyüş, spor gibi hobilerini daha rahat gerçekleştirmelerine imkân tanımaktadır

Dalyadaki emekli göçmenlerin anavatanları olan ülkelerin yıllık ortalama sıcaklığına bakıldığında Dalyan'a göre çok sert bir iklime sahip olduğu görülmektedir. İngiltere'de kış sıcaklıkları ortalaması 4,4 derece yaz sıcaklıkları ortalaması 15,6 derecedir (İnternet Kaynağı 3). Hollanda'da kış sıcaklıkları ortalaması 4 derece, yaz sıcaklıkları ortalaması 22 derecedir. Almanya'da ise kış

sıcaklıkları ortalaması 1,5 derece yaz ortalaması 18 derecedir. Dalyan'ın kış döneminde ortalama sıcaklığı 14 derecedir ki bu emekli göçmenlerin geldikleri ülkelerin yaz sıcaklık ortalamalarına bile yakın bir değerdir. Bunun yanı sıra Dalyan'da kış aylarında bile günlük güneşli zaman dilimi 5-6 saat olarak hesaplanmaktadır (İnternet Kaynağı 4).

Macera arayışı %17.79 ağırlıkla emekli göçmenlerin ülkelerinden ayrılmalarının ikinci önemli nedeni olarak saptanmıştır. Macera arayışı ve yeni bir yaşam kurma isteğinin emekli göçmenlerin göç karar sürecinde temel bir motivasyon özelliği taşıdığına tez çalışmasının önceki bölümünde değinilmiştir. Alan çalışması kapsamında elde edilen veriler de bu yargı ile uyumluluk göstermektedir.

Macera arayışı ile ifade edilen, emekli göçmenlerin birçoğu için yeni bir ülkede sıfırdan başlayarak yeni bir yaşam kurmaktır. Bunun yanı sıra Dalyan; rafting, yürüyüş, kano gibi birçok sporun, kuş gözlemleme gibi birçok farklı hobinin gerçekleştirilmesine olanak tanıyan bir doğaya sahiptir. Bu yönleriyle Dalyan emekli göçmenlerin bu tarz macera arayışlarına da cevap vermektedir.

Türkiye sevgisi ve Türkiye'deki yaşam tarzına duyulan merak, %16.89'luk pay ile emekli göçmenlerin ülkelerinden ayrılmalarının en önemli üçüncü nedeni olarak belirlenmiştir. Bu neden emekli göçmenlerin anavatanlarına özgü bir unsur değildir, doğrudan varış ülkesine duyulan hayranlığı ifade etmektedir. Bu yanıtı ilk tercih olarak veren emekli göçmenler, göç kararlarını verirken önce Türkiye'ye yerleşmeye kararını aldıklarını daha sonraki süreçte yerleşim yeri olarak Dalyan'ı seçtiklerini belirtmiştir. Emekli göçmenlerin Türkiye yönelik ilgilerinin nedenlerine ve emekli göçünde neden popüler diğer Akdeniz ülkelerini değil de Türkiye'yi seçtikleri sorusuna dair yanıtlara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

Emekli göçmenlerin anavatanlarındaki sosyal yapı ve insan ilişkilerinden memnun olmamaları göç kararı almalarında %16.47'lik ağırlıkla dördüncü sırada önem teşkil etmektedir. Birçok emekli göçmen bu cevaplarında ülkelerindeki

yaşlılara yönelik yaklaşımdan ve insanlar arasındaki mesafeli ilişkilerden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.

Emeklilik sonrası gelir düşüşü, emeklilerin kendi ülkelerinden ayrılmalarının en önemli beşinci nedeni olarak tespit edilmiştir. Emekli göçmenlerin kendi ülkelerinden aldıkları emekli maaşları anavatanlarında genellikle ortalama bir yaşam standardı sürdürmelerini sağlarken Türkiye’de ortalamanın üzerinde bir yaşam standardı sürdürmeleri için yeterli olmaktadır.

Tablo 17: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Aylık Gelirlerine Göre Dağılımları

Aylık Gelir	Milliyet			Toplam (Sayı)	Toplam (%)
	İngiliz	Alman	Hollandalı		
0-1000 Avro	4	1	1	6	12
1000-2000 Avro	17	2	3	22	44
2000-3000 Avro	6	2	3	11	22
3000-4000 Avro	3	0	2	5	10
4000-5000 Avro	0	0	0	0	0
5000 üzeri	2	0	0	2	4
Cevapsız Genel Toplam	1	3	0	4	8
	33	8	9	50	100

Anket soruları içerisinde emekli göçmenlere aylık gelirleri hakkında da sorular yöneltilmiştir. Birçok emekli göçmenin bu soruya çekimser yaklaşmış ve cevaplamamıştır. Tablo 17’de görüldüğü üzere katılımcıların %12’sinin aylık geliri 1000 Avro ve altındadır. %44’ü 1000 Avro ile 2000 Avro arası aylık gelire sahiptir. %22’si 2000 ile 3000 Avro arası gelire sahip iken 3000 ile 4000 Avro arası aylık geliri olduğunu belirtenlerin oranı %10’dur. 5000 Avro ve üzerinde aylık geliri olduğunu ifade eden katılımcı bulunmamaktadır.

Tablo 18: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Aylık Harcama Oranları

Aylık Gelirinizin Ne Kadarını Dalyan'da Harcıyorsunuz? (Yüzde %)	Milliyet			Toplam (Sayı)	Toplam (%)
	İngiliz	Alman	Hollandalı		
0-25	1	0	2	3	6
26-50	6	0	4	10	20
51-75	3	5	1	9	18
76-99	10	3	2	15	30
100	13	0	0	13	26
Toplam	33	8	9	50	100

Tablo 18'de görüldüğü üzere emekli göçmenlerin %26'sı emekli aylıklarının %100'ünü Dalyan'da harcadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte emekli göçmenlerin %26'sı emekli aylıklarının %50'den azıyla Dalyan'daki hayatlarını devam ettirebilmektedirler. Örneklem kapsamındaki hiçbir Alman ve Hollanda vatandaşı emekli gelirin %100'ünü Dalyan'da harcadığını belirtmezken, İngilizlerin %26'sı emekli gelirin tümünü Dalyan'da harcadığını ifade etmiştir.

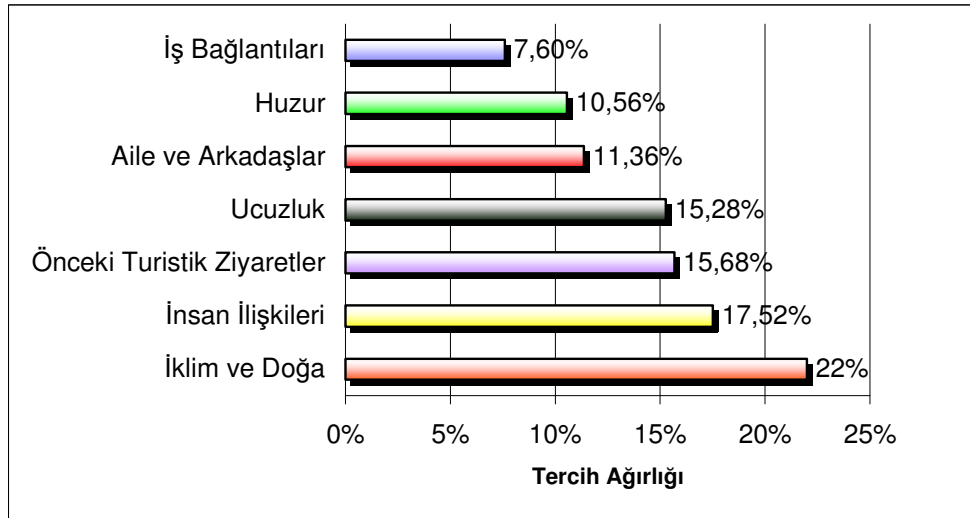
Yapılan mülakatlar ve görüşmelerde özellikle İngiliz emeklilerin birçoğunun emeklilikleri sonrası düşen gelirleri ve birikim elde etme istekleri dolayısıyla anavatanlarındaki evlerini sattıkları, gelen paranın bir kısmıyla Türkiye'den yaşamak için bir ev aldıkları tespit edilmiştir. Geriye kalan parayla ise Mortgage sistemi ile İngiltere'de yeni bir ev satın alma yoluna gitmektedirler. Türkiye'de ki daha ucuz yaşam standartları sayesinde emekli maaşlarından daha fazla miktarda para arttırabilmekte ve artan bu parayı da Mortgage ödemeleri için kullanmaktadırlar. Bu kapsamda emekli göçmenler, hem hayatlarının geri kalan kısımlarında yeni bir yaşam kurma hayallerini gerçekleştirirken hem de yatırım yapmış olmaktadır. Mülakatlarda bu sistemin birçok emekli göçmen tarafından tercih edildiği tespit edilmiştir.

Bütün bu nedenlerin yanı sıra ülkelerinde ödedikleri vergileri yüksek buldukları için, farklı kültürler tanımayı sevdikleri ve istedikleri için veya sadece eşleri istediği için ülkelerinden ayrıldıklarını belirten emekli göçmenler de mevcuttur.

4.7. Avrupalı Emeklilerin Dalyan'ı Tercih Etme Nedenleri

Emekli göçmenlerin ülkelerini terk etme kararlarının nedenlerinin yanı sıra bu karar sonrasında neden Dalyan'ı seçtikleri de önemli bir sorudur. Alan çalışması kapsamında emekli göçmenlerden bazı temel unsurları önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre ortaya çıkan tablo aşağıdadır:

Şekil 11: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Dalyan'ı Tercih Etme Nedenleri

İklim ve doğa, Dalyan'ın tercih edilme nedenleri içerisinde %22'lik bir pay ile en önemli neden olarak gözlemlenmektedir. Ilıman iklimin emekli göçmenlerin karar süreçlerindeki önemine önceki bölümlerde de birçok kez değinilmişti. İklimin güzelliği, koruma alanı olarak ilan edilen sakin doğası ile birlikte düşünüldüğünde Dalyan göç kararında emekli göçmenler için önemli bir seçenek haline gelmektedir.

İnsan ilişkileri %17.52 ile Dalyan'ın tercih edilmesinde ikinci en önemli unsurdur. Birçok emekli göçmen genel olarak Türkiye'deki insan ilişkilerinin

farklılığının kendileri için çekici bir unsur olduğunu belirtmektedir. Fakat bir artı unsur olarak Dalyan, halen Türk kasaba hayatının birçok yansımasını içeren ve şehir hayatının olumsuz etkilerinden uzak bir yapıya sahiptir. Bu yapıya nüfusunun fazla kalabalık olmamasının da etkisi eklenince, insanların birçoğunun birbirini tanıdığı, şehir hayatında rastlanmayan insan ilişkileri modelleri ortaya çıkmakta ve sürdürülebilmektedir. Böyle bir ortamda sıcak insan ilişkileri emekli göçmenlerin yeni yaşam alanlarında kendilerini güvende hissetmelerine neden olmaktadır. Dalyan'ın turistik bir belde olması nedeniyle yerel halkının farklı ülkeden gelen kişilerle yaşamaya alışkın durumda olması da diğer bir artı unsur olarak emekli göçmenlerin karar süreçlerinde rol oynamaktadır.

Emekli göçmenlerin daha önceki turistik ziyaretleri dolayısıyla Dalyan'ı tanıma fırsatı bulmuş olmaları, Dalyan'ı tercih etmelerinde en önemli üçüncü neden olarak saptanmıştır. Emekli göçünün nedenlerinin incelendiği bölümde turizmin emekli göçleri için önemli olduğu ortaya konmuştu. Anket çalışması kapsamında ortaya çıkan bu sonuç da turizmin oynadığı rolü destekler niteliktedir.

Dalyan'ın tercih edilme nedenleri arasında yaşam koşullarının daha ucuz olması % 15.28'lik bir paya sahip olarak dördüncü sıradadır. Yapılan mülakatlar daha ucuz yaşam koşullarının daha üst önceliğe sahip bir etken olduğunu gösterir niteliktedir. Özellikle farklı Akdeniz ülkelerinin kıyılarındaki popüler turistik yerlerin veya Türkiye'de Antalya, Bodrum gibi daha popüler yerleşim alanlarının tercih edilmemesinin nedenlerinin başında turistik yapının aşırı gelişmiş olması nedeniyle bu yerleşim yerlerinde yaşamın daha pahalı olması gelmektedir. Fakat emekli göçmenlerin genelinin bunu öncelikli bir neden olarak belirtmekten çekindikleri gözlemlenmiştir. Göçe ilişkin teorilerin hemen hemen hepsi, göç kararında ekonomik unsurların yoğun etkisine değinmektedir. Her ne kadar bilinen ve alışılmış göç türlerinden farklılık gösterse de, uluslararası emekli göçlerinde de ekonomik kaygıların karar sürecindeki önemi yadsınamaz.

Emekli göçmenlerin Dalyan'ı tercih etme nedenleri arasında aile ve arkadaşların etkisi %11.36'lık payla beşinci sırada yer almaktadır. Daha önceden

Dalyan'a göç etmiş olan aile fertleri veya arkadaşlarının Dalyan'a ilişkin olumlu yorumları, emekli göçmenlerin göç kararını etkilemektedir. Bunun yanı sıra Dalyan'da aile fertlerinin ya da arkadaşlarının bulunmuş olması, emekli göçmenlere güven vermekte ve onların bulunduğu yerleşim alanını emekli göçü için tercih etmelerine neden olmaktadır. Bu noktada “arkadaşlar” başlığıyla belirtilenlerin sadece kendi uyruklarından olan arkadaşlar olmadıklarının da altını çizmek gerekmektedir. Özellikle Almanya ve Hollanda'dan gelen emekli göçmenlerin göç tercihlerinde, orada çalışmakta olan Türk arkadaşlarının etkisi de gözlemlenmiştir.

Emekli göçmenlerin Dalyan'da aradıkları huzuru bulacaklarına inanmaları da Dalyan'ı tercih etmelerinde önemli rol oynamaktadır ve diğer nedenler arasında %10.56'lık bir paya sahiptir. Dalyan sakin yaşam şartları ve koruma altındaki doğasıyla birçok emekli göçmen tarafından “yeryüzündeki cennet” olarak tanımlanmaktadır. Huzur arayışı, emekli göçmenler için en az macera arayışı kadar etkin bir unsurdur. Burada huzur kavramıyla anlatılmak istenen sadece sakin bir ortam değildir. Emekli göçmenlerin güvenli bir ortamda istedikleri faaliyetleri gerçekleştirmesine olanak tanıyan bir yaşam alanı huzur kavramı içerisinde değerlendirilebilir.

İş bağlantıları dolayısıyla Dalyan'ı tanıma fırsatı bulan ve ardından emeklilik sonrası yaşamları için tercih eden emekli göçmenler mevcuttur ve bunlar %7,6 ağırlıkla diğer nedenler arasında düşük bir orana sahiptir.

Dalyan'ın emekli göçlerinde tercih edilmesinden bahsedilirken özellikle belirtilmesi gereken bir nokta, Dalyan'ın yüzölçümü ve özel koruma alanı kapsamında olması nedeniyle imara açılacak alanların sınırlılığı dolayısıyla kısa sürede emekli göçmenleri ağırlama açısından doyma noktasına ulaşabilme olasılığıdır. Dalyan'ın kendine özgü bu yapısı, beldenin sunduğu doğa güzelliği ve sakin yaşamı muhafaza etmesini de sağlayabilecek bir koruma mekanizması yaratabilir. Bu ise özellikle ileri yaş gruplarındaki emekli göçmenlerin en çok aradığı özellikleri muhafaza etmesi anlamına gelmektedir ve böylece Dalyan'a yönelik emekli göçmenlerin ilgisi süreklilik kazanabilecektir. 2005 yılından sonra daha da

artan ilginin aynı boyutlarda devam etmesi ve bölgede eko-turizm olarak adlandırılan sürdürülebilir ve doğaya uyumlu turizm uygulamalarının tesis edilmesi halinde Dalyan yakın gelecekte tamamen bir emekli beldesi haline gelme potansiyeline sahiptir.

4.8. Avrupalı Emeklilerin Türkiye'yi Tercih Nedenleri ve Türkiye Algısı

Bu tez çalışmasının cevap aradığı en önemli soruların başında Türkiye'nin Avrupalı emekli göçmenlerce tercih edilme sebeplerinin neler olduğudur. Dalyan'daki yabancı emekli göçmenlere yönelik alan çalışmasının önceki bölümlerinde göçmenleri anavatanlarında emekli olduktan sonra ayrılmaya iten nedenler ve Dalyan'ı seçmelerinde etkili olan çekici nedenler ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu nedenler Dalyan'a yönelik emekli göçünün temel itici ve çekici unsurlarını açıklamaktadır. Fakat Türkiye'ye yönelik emekli göçünde önemli bir soru da, göç etmeye karar veren emeklilerin bu karar sonrasında neden İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan gibi diğer Akdeniz ülkelerini değil de Türkiye'yi seçtiğidir.

Emekli göçünün genele uyarlanabilecek temel nedenlerinden farklı olarak bu sorunun yanıtında daha bireysel unsurlarla karşılaşma olasılığı düşünüldüğü için anket çalışmasında bu sorunun yanıtı herhangi bir kategori oluşturmadan tamamen emekli göçmenlerin yorumuna açık bırakılmıştır. Fakat verilen yanıtlar emekli göçünde Türkiye'nin tercih edilmesine dair bazı ortak noktalar bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın bu bölümünde tespit edilen bu ortak noktalar incelenecektir.

Alan çalışmasından elde edilen verilere göre yabancı emeklilerin Türkiye'yi tercih etmelerinin en önemli nedeni Türkiye'nin kendine has yapısı ve kültürünün farklılığına duyulan özel ilgidir. Avrupa'da yabancı emekli göçünde senelerdir en popüler varış noktası olma özelliğini koruyan ülkelerin yanında Türkiye'nin kültür yapısının Avrupa kültüründen daha farklı olarak görülmesi ve bu yapının insan ilişkilerine yansımaya duyulan ilgi, emekli göçmenler için en önemli tercih nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin halen kendine has bir kültürünün olduğunun düşünülmesi, bu kültür kapsamında insan ilişkileri, yaşam tarzı, yemekleri ve geleneklerine duyulan hayranlık önemli bir neden olarak tespit edilmiştir.

Emekli göçmenler yanıtlarında Türkiye'nin kendine özgü bir kimliği olduğunu, bunu burada yaşarken hissedebildiklerini ve bunun kendileri için önemli olduğunu özellikle vurgulamışlardır. Tercih edilebilecek diğer ülkelere de daha önce ziyaretler yaptıklarını belirten ve karşılaştırma olanağı bulmuş olan göçmenler ise insan ilişkileri ve Türk kültüründeki misafirperverliğin kendilerini Türkiye'ye çeken bir unsur olduğunu belirtmişlerdir.

Bunun yansısı çok sayıda emekli göçmen Türk kültüründe yaşlılara karşı gösterilen yaklaşım ve saygının, bunun yanı sıra aile kavramının ve değerlerin önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir.

Birçok emekli göçmen yanıtlarında Türkiye'nin Avrupalılaşmamış olmasını tercihleri için önemli bir neden olarak belirtmiştir. Bu noktada oryantalist bakış açısının Avrupalı emekliler için Türkiye'ye göç kararında baskın bir unsur olduğu söylenilebilir. Avrupalıların hayalindeki Türkiye imajı emekli göçünde doğru ya da yanlış yönleriyle itici değil çekici bir unsurdur. Türkiye, diğer Avrupa ülkelerine göre sıkı kurallardan uzak, hayatın daha "rahat" bir şekilde ilerlediği bir ülke olarak algılanmaktadır.

Bunun yanı sıra emekli göçünün en önemli temel nedeninin emeklilerin hayatlarının bu evresinde yeni bir yaşama başlama isteği olduğuna değinilmişti. Bu açıdan bakıldığında bazı emekli göçmenlerin de belirttiği üzere Türkiye gelenekleri, yaşam şekli, alışkanlıkları ve sosyal yapısı ile emekli göçmenler için daha önce görüp denemedikleri yeni bir yer imajını yaratabilmektedir. Göçleri için en önemli motivasyonlar arasında macera arayışını belirten göçmenler, Türkiye'nin mevcut farklılıklarının bu macera beklentisini karşıladığını belirtmişlerdir. Türkiye'de yaşamak, alışık olmadıkları bir yaşam tarzına alışmak dolayısıyla yeni kurdukları hayatlarında mücadele ve macera anlamına gelmektedir.

Göçmenlerin bu konudaki yaklaşımı Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin görüşlerinde de belirleyici rol oynamaktadır. Bu konuya çalışmanın ilgili bölümünde değinilecektir.

Anket yanıtlarında vurgulana bir diğler neden ise Türkiye'nin emekliler için yerleşim yeri olabilecek bölgelerinin doğasının emekli göçünde seçilebilecek diğler ülkelere göre daha iyi muhafaza edilebilmiş olmasıdır. Emekli göçündeki diğler seçenek konumundaki ülkelerde aşırı yapılaşma ve yoğun nüfusun emekli göçmenlerin karar sürecinde olumsuz etki yarattığı gözlemlenmiştir.

Şehirden uzaklaşma akımının (counter urbanization) emekli göçünün en önemli güdülerinden bir olduğuna çalışmanın önceki bölümlerinde değinilmişti. Dalyan'da yaşayan emekli göçmenlerin yanıtları da bu yargıyı destekler niteliktedir. Dalyan'ın halen kırsal özelliklerini koruyan bir belde olması, yerleşim amaçlı seçilmesi için en önemli unsurlardan birisi olarak gözükmektedir. Dalyan'daki Avrupalı emeklilerin ulaşım ve birçok sosyal olanağın daha fazla olduğu ve Dalyan'a oldukça yakın olan Marmaris'i değil de Dalyan'ı seçmelerinin ardında da bu neden önem teşkil etmektedir. Yerleşim için seçtikleri yerlerin turistik olmasına rağmen aşırı ticarileşmemiş olması, önemli bir tercih nedeni olarak belirtilmiştir.

Anketlerde çok sık vurgulanan bir diğler unsur ise Avrupalı emeklilerin Türkiye'yi emekli göçünde seçilebilecek diğler ülkelere göre daha güvenli bulmalarındır. Birçok göçmen cevaplarında bu unsura yer vermiş ve bu konuda güvenlerinin tam olduğunu mülakatlarda da belirtmiştir. Özellikle İspanya birçok emekli göçmen tarafından güvenli olarak görülmemektedir.

Bunun yanı sıra bireysel veya belirli ülkelere özgü nedenler de mevcuttur. Örneğin birçok Alman için Türkiye'de çok fazla Alman emeklinin bulunması Türkiye'yi tercih etmelerinin nedeni olarak gösterilmiştir.

Emekli göçmenlerin cevaplarında vurgulana bir diğler önemli neden ise iş bağlantıları veya turistik amaçlı ziyaretlerin ve kendi ülkelerindeki Türk göçmen arkadaşları veya önceden Türkiye'ye göç eden arkadaşlarının etkisidir. Bu kapsamda emekli göçü için diğler seçenekleri değil de Türkiye'yi daha yakından tanıma fırsatını bulmakta ve bu yüzden daha iyi bildiklerini düşündükleri Türkiye'yi seçmektedirler.

4.8.1. Avrupalı Emekli Göçmenlere Göre Türkiye’de Yaşamak

Anket çalışması kapsamında emekli göçmenlerden anavatanlarında ve Türkiye’de yaşamayı avantajları ve dezavantajları açısından karşılaştırmaları istenmiştir.

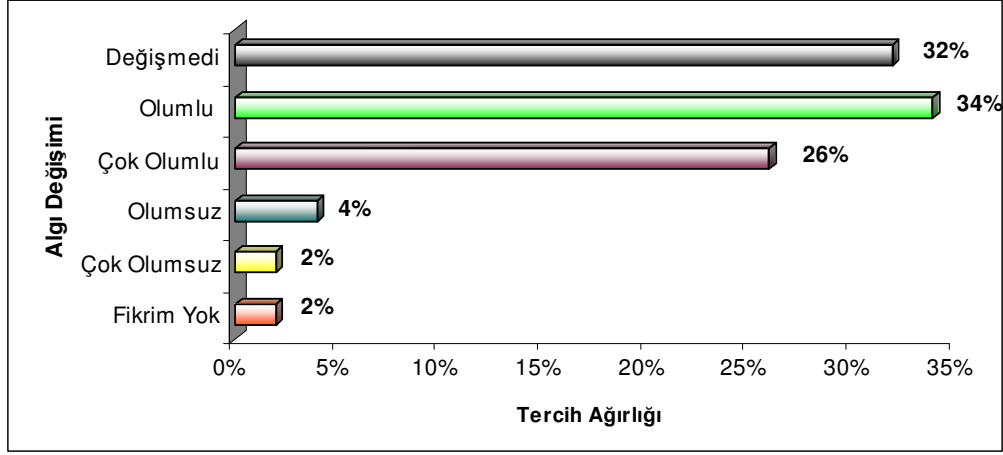
Emekli göçmenler şehirlerdeki kalabalığı ve stresi, suç oranını, yağışlı iklimi, aşırı göçü, vergilerin fazlalığını ve aşırı rekabetin sosyal ilişkilere olumsuz yansımaları ülkelerinin dezavantajlı yönleri olarak belirtmişlerdir. Sosyalleşme araçlarının ve boş zaman aktivitelerinin fazlalığını, ücretsiz olarak birçok sağlık ve bakım hizmetine ulaşabilmelerini, sosyal refah ve düzeni ise anavatanlarının avantajlı yönleri olarak belirtilmiştir.

İklim ve doğa güzelliği, yemekler, insanların cana yakınlığı, daha ucuz yaşam koşulları ve hayatın daha az stresli olması emekli göçmenlere göre Türkiye’nin avantajlı yönleridir. Diğer tarafta; sosyal aktivitelerin azlığı, sağlık masrafları, bürokrasi, ticaret ve alışverişte güvensizlik, kadınlara karşı yaklaşım, hukuk kurallarının anlaşılır olmaması, posta ve diğer hizmetlerin yetersiz kalması ve yazın yüksek sıcaklıklar emekli göçmenlerce Türkiye’nin dezavantajlı yönleri olarak nitelendirilmiştir.

4.8.2. Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye Algılarındaki Değişim

Türkiye’ye yerleşen Avrupalı emeklilerin göç kararı öncesinde Türkiye hakkında çeşitli kaynaklardan edindikleri bilgileri bulunmaktadır. Fakat bu bilgilerin içerisine önyargılar ve kalıplaşmış düşünceler de dahildir. Dolayısıyla göç ettikten sonra Türkiye’ye dair bildikleri ve bu çerçevede Türkiye algıları da değişebilmektedir. Emekli göçmenlere Türkiye’ye yerleştikten sonra Türkiye’ye yönelik algılarının ne yönde değiştiği sorulmuştur. Verilen cevaplar kapsamında şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Şekil 12: Avrupalı Emeklilerin Göç Sonrası Türkiye Algılarındaki Değişim

Ankete katılan emekli göçmenlerin %34'ü Türkiye'ye yönelik algılarının olumlu yönde değiştiğini belirtmiştir. %32'si ise herhangi bir değişim olmadığını belirtmektedir. Katılımcı grubun zaten Türkiye'yi sevmeleri dolayısıyla göç için tercih ettikleri düşünüldüğünde herhangi bir değişim olmamasının da olumlu anlama geldiği söylenebilir. %26'sı ise Türkiye algılarının göç ettikten sonra çok olumlu biçimde değiştiğini belirtmiştir. Olumsuz bir değişim olduğunu belirtenlerin oranı sadece %4 iken çok olumsuz bir değişim olduğunu belirtenler katılımcı grubun %2'sini oluşturmaktadır. Genel olarak bakıldığında emekli göçmenlerin %60'ının Türkiye algısı farklı derecelerde de olsa olumlu biçimde değişmişken sadece %6'sının olumsuz yönde değişmiştir.

Bu değişime sebebiyet veren unsurların başında emekli göçmenlerin Dalyan'daki yeni hayatlarında karşılaştıkları sorunlar yer almaktadır. Tez çalışmasının bir sonraki bölümünde alan çalışmasında emekli göçmenlerin vermiş olduğu yanıtlar çerçevesinde bu sorunlara odaklanılacaktır.

4.9. Avrupalı Emekli Göçmenlerin Sorunları

Hangi yaşta olursa olsun, bir bireyin yaşamaya alışık olduğu yeri terk ederek yeni bir yerde yeni bir hayat kurma kararı, beraberinde birçok sorunu da getirme potansiyeline sahiptir. Bu sorunların boyutu, sürekliliği ve kapsamı; bireyin kişisel

özellikleri, göç edilen yerleşim yerinin halkı ve yerel yönetim başta olmak üzere birçok unsura bağlıdır.

Uluslararası emekli göçünün öznesi olan emekliler, özellikle içinde buldukları yaş grupları nedeniyle sorunlara karşı hassas bir grupturlar. Bu hassasiyetlerinden doğan ihtiyaç ve taleplerinin karşılanamaması dolayısıyla köklü bağlarının bulunduğu anavatanlarına geri dönme ihtimalleri her zaman mevcuttur.

Ankete katılan emekli göçmenlerin %34'ü Dalyan'daki yaşamlarını sonlandırıp ülkelerine dönmelerine neden olabilecek bazı problemlerin olduğunu düşünmektedir.

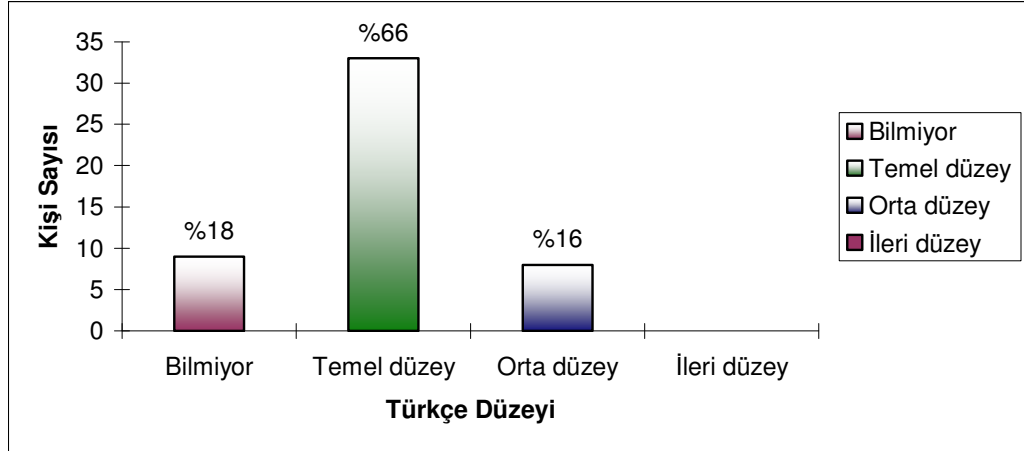
Sağlık ve bakım ihtiyaçları, Dalyan'da yaşayan yabancı emeklileri anavatanlarına geri dönmek zorunda bırakabilecek en önemli unsur olarak tespit edilmiştir. Genel olarak emekli göçmenler sağlık ihtiyaçlarını özel sağlık kuruluşları ve özel sağlık sigortaları kapsamında karşılama yolunu seçmektedirler. Özel sağlık sigortası acil durumlar için tercih edilirken sağlığa yönelik ihtiyaçları daha fazla olanlar bu ihtiyaçlarını karşılamak için yılın belirli zamanlarında kendi ülkelerini ziyaret etmektedirler. Acil sağlık ihtiyaçlarını nasıl üstlenecekleri sorulduğunda bazı emekli göçmenler özel sağlık seçenekleri dışında Dalyan'a yakın mesafede bulunan ve Yunanistan'ın üyeliği kapsamında AB üyesi sayılan Rodos adasında sağlık ihtiyaçlarını karşılayabileceklerini belirtmişlerdir.

Emekli göçmenleri kaygılandıran ve Türkiye'den ileri yıllarda ayrılmak zorunda bırakabilecek unsur ise acil sağlık ihtiyaçlarından ziyade ileri yaşlara yönelik bakım hizmetleri olarak gözükmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği üzere İngiltere ve İskandinav ülkelerinde yaşlı bakımı gelişmiş bir sektördür. Fakat Türkiye'ye yerleşen bir emeklinin bakıma muhtaç hale gelmesi halinde önünde özel sağlık kuruluşlarından ücret karşılığı bu ihtiyacını karşılamak ya da kendi ülkesine dönmek gibi iki seçenek bulunmaktadır. Dalyan'da yabancılara yönelik emlak, temizlik ve bakım hizmetleri sunan işletmeler mevcuttur. Fakat bu hizmeti anavatanlarında ücret ödmeden ve istedikleri kalitede alabilecek olmaları

yabancı emeklilerin geri dönüşüne neden olabilme potansiyeline sahip bir unsur olarak mülakat ve anketlerde belirtilmiştir.

Emekli göçmenleri Türkiye’de kurdukları yeni yaşamlarında rahatsız eden ve anavatanlarına geri dönme fikrini uyandıran bir diğer önemli unsur ise günlük hayatta ve alışverişte karşılaştıkları farklı fiyat uygulaması ve dolandırılma korkusudur. Birçok emekli göçmen Türkiye’de yaptıkları alışverişlerinde turist sanılıp daha yüksek miktarda farklı fiyat uygulamasıyla karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Yabancı emeklilere yönelik belirtilmesi gereken genel bir gözlem, birçok emekli göçmenin karşılaştıkları resmi ya da gayri resmi para taleplerine kuşkuyla bakmalarıdır. Yabancı emekliler yerel halk ve yönetim tarafından kendilerinin para kaynağı olarak algılandığı, bunun bir noktadan sonra rahatsız edici hale geldiğini vurgulamışlardır.

Şekil 13: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkçe Düzeyleri

Tespit edilen bir diğer problem ise yabancı emeklilerin Türkçe bilme düzeyleridir. Şekil 13’te de görüldüğü üzere yabancı emeklilerin %18’i hiç Türkçe bilmediklerini ifade ederken % 66’sı ise temel düzeyde Türkçe bildiklerini belirtmişlerdir. Orta düzeyde Türkçe bilenlerin oranı %16’dır. İleri düzeyde Türkçe bildiğini ifade eden katılımcı bulunmamaktadır.

Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta temel düzeyde Türkçe bildiğini belirten birçok emekli göçmenin Türkçe bilgilerinin belirli temel kelimelerle sınırlı olduğunu, kendilerini eksiksiz ifade etmek konusunda zayıf oldukları ve yerel halk ya da yönetimle iletişimde zorluk yaşadıklarını belirtmiş olmalarıdır. Dalyan'ın turistik bir belde olması ve yerel halkın büyük oranda turizm sektöründe hizmet vermesi dolayısıyla yerel halk içerisinde yabancı dil bilenlerin oranı Türkiye'nin turistik olmayan herhangi bir yerine göre yüksektir. Fakat yabancı emekliler yerel yönetimle ve hizmet sağlayıcı diğer kurumlarla ilişkilerinde dil problemi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu problemi çözebilmek için yerel halktan kendi dillerini bilen arkadaşlarının yardımını alma yolunu seçmektedirler. Bu çözüm yolu ise her zaman işe yaramamaktadır ve özellikle yerel yönetimde kendi dillerini bilen aracı kişilerin bulunması yönünde talepleri vardır. Emekli göçmenler yaşları dolayısıyla yeni bir dil öğrenmenin çok zorlayıcı olduklarını ifade etmişlerdir. Dil konusunda altını çizdikleri bir diğer sıkıntısı ise beldede dil öğrenebilecekleri herhangi bir kursun bulunmaması, özel derslerin Türkçe'yi öğrenebilmek için tek seçenek olması fakat özel dersler için kendilerinden çok yüksek ücretler talep edilmesidir.

Bürokrasi ve yasal sürece ilişkin sorunlar, Dalyan'da yaşayan emekli göçmenlerin bir diğer ortak sıkıntısı olarak tespit edilmiştir. Devlet dairelerindeki işlerinde çok uzun bir bekleme süreciyle karşılaştıklarını ve bunun yaşları ve sağlık koşulları dolayısıyla kendileri için zorlayıcı hale geldiğini belirtmişlerdir. Özellikle ikamet izinlerine yönelik süreçte zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Aynı bekleme süreciyle hukuksal işlemlerinde de karşılaştıklarını belirten yabancı emeklilerin çoğu yasal prosedürün yavaş işlemlerini de Türkiye'de karşılaştıkları problemler içerisinde yer vermişlerdir.

Bahsedilen mevcut sorunların yanında anavatanlarına geri dönmelerine sebep olabilecek iki unsur olarak ülkelerine duydukları özlemin ilerleyen yıllarda çok fazla artması olasılığını ve Türkiye'deki siyasi yapının kendilerini rahatsız edecek bir değişime uğraması olarak belirtmişlerdir.

Alan çalışması kapsamında saptanan bu temel sorunlar çerçevesinde düşünüldüğünde, Dalyan'da Avrupalı emekli göçünün ilerleyeceği çizginin altyapı ve sosyal olanakların geliştirilmesi yönünde hangi adımlar atılacağına bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu adımlar için birincil düzeyde sorumluluk sahibi ise yerel yönetimler olmaktadır. Yerel yönetimin yanı sıra bireysel olarak yapılan girişimler hem Dalyan'da yaşayan yabancı göçmenlerin taleplerini karşılarken hem de Dalyan'a yönelik ilgiyi arttırmanın bir aracı olabilir. Örneğin son olarak Dalyan için iki girişimci tarafından "Dalyan'a Dünya Mezarlığı" projesi gündeme getirilmiş, Dalyan'ın ünlü Kayra Kral Kaya Mezarlıklarına atıfta bulunularak "Kralların yattığı yerde ebediyete kadar uyuyun" sloganı ile gayrimüslimlere yönelik mezarlık projesi çalışmalarına başlanmıştır(Hürriyet Gazetesi, 01.03.2008).

4.10. Avrupalı Emekli Göçmenler ve Yerel Yönetim

Farklı bir ülkede yeni bir yaşama başlayan emekliler için en fazla öneme sahip olan unsurların başında yerel yönetimler gelmektedir. Yerel yönetimler yetki alanları içerisinde yaşayan vatandaşların olduğu kadar yabancı yerleşiklerin de talep ve ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdürler.

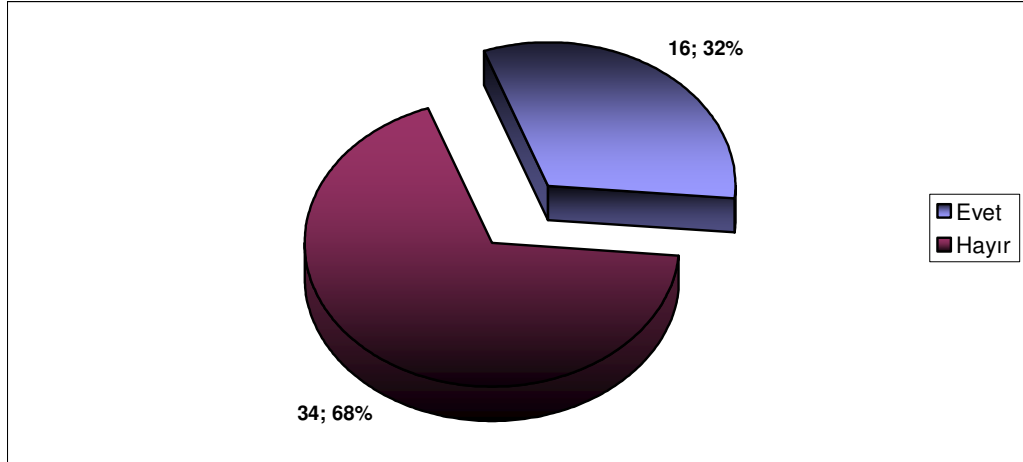
Yabancı yerleşiklerin ihtiyaçları öncelikli olarak bilgi edinim ve yardım talepleri çevresinde şekillenmektedir. Yerel yönetimin bu talepleri karşılama yönünden zayıf kaldığı durumlarda ise yabancıların yerel halktan kişilerin yardımını aldıkları gözlemlenmektedir. Fakat bu her zaman için sağlıklı sonuçlar yaratan bir yöntem değildir ve alan çalışması kapsamında yapılan görüşmelerde bu tarz yardım süreçlerinde dolandırıldıklarından şikâyetçi olan emekli göçmenlere de rastlanmıştır. Dolayısıyla yerel yönetimin yabancı yerleşikler için bu hizmetleri sağlayabilmesi her şeyden önemlisi bir güvenlik meselesi olarak görülebilir.

Türkiye'nin emekli göçmenler de dâhil olmak üzere en fazla yabancı yerleşik içeren ilçelerinden Antalya ilinin Alanya ilçesinde 2004 yılı Ekim ayında yabancı yerleşiklerle belediye arasında köprü kurmak amacıyla bir yabancılar komitesi kurulmuştur. Temel amacı yabancıların sorunlarını iletebilmesine ve gerekli yardıma

ulaşabilmesine olanak tanıma olan bu tarz bir yapılanma henüz Dalyan Belediyesi'nde mevcut değildir. Emekli göçmenlerle yapılan görüşmede yakın zamanda kuruluş işlemlerini tamamlayacak oldukları çevre koruma odaklı derneklerinin aynı zamanda bu işlevi de görmesini umduklarını belirtmişlerdir. Fakat yerel yönetimle yabancıların ilişkilerinin daha sağlıklı temellere oturtulması için bazı aracı kurumlara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Toplam nüfusu içerisinde yabancı yerleşik oranı giderek artan bir belde olarak Dalyan'ın da belediye bünyesinde Alanya'dakine benzer bir yapılanmaya ihtiyacı bulunmaktadır.

Alan çalışması kapsamında Dalyan'da yaşayan yabancı emeklilere yerel yönetimin beklentilerini karşılayıp karşılamadığı ve ihtiyaç ve taleplerini yerel düzeyde iletebildiklerini düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur.

Şekil 14: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Yerel Yönetimden Memnuniyet Düzeyi: “Yerel Yönetim İhtiyaç ve Taleplerinizi Karşılıyor mu?”

Şekil 14'te görüldüğü üzere ankete katılan emekli göçmenlerin %32'si yerel yönetimin beklentilerini karşıladığını düşünürken %68'i karşılayamadığı görüşündedir.

Alan çalışması sonuçlarına göre olumsuz yanıt verenlerin en önemli gerekçesi yerel yönetimle yabancı yerleşikler arasında iletişimin zayıf olmasıdır. Avrupalı emekli göçmenler bu iletişim kopukluğu dolayısıyla sorunlarını aktarmak için

dillerini bilen doğru kişiyi bulmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yoğun bürokrasi de yerel yönetimle zaten zayıf olan bağlarında engelleyici bir unsur olarak gösterilmiştir.

Bunun yanı sıra birçok emekli göçmen yerel yönetimle ilişkilerinin temel bağının sadece para olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Emekli göçmenler arasında yabancıların yerel yönetim tarafından sadece para kaynağı olarak algılandığı görüşü genel olarak gözlemlenmektedir. Bu durum yerel yönetimle yabancı yerleşikler arasında bir güven problemi oluşturur niteliktedir.

Ayrıca imar ve çevresel düzenlemeler dolayısıyla da yerel yönetimin beklentilerini karşılayamadığını düşünen emekli göçmenler mevcuttur.

Emekli göçmenlere anket uygulaması kapsamında yöneltilen diğer bir soru ise ihtiyaç ve taleplerinin yerel düzeyde temsil edip edemediklerine ilişkindir. Bu soruya yanıt veren katılımcıların %59,1'i yeterli düzeyde temsil edebildiklerini düşünürken %40,9'u olumsuz yanıt vermiştir.

Olumlu yanıt verenler genel görüş olarak Türkiye'de misafir konumunda olduklarını, bu yüzden şu anda sahip oldukları kadarının yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

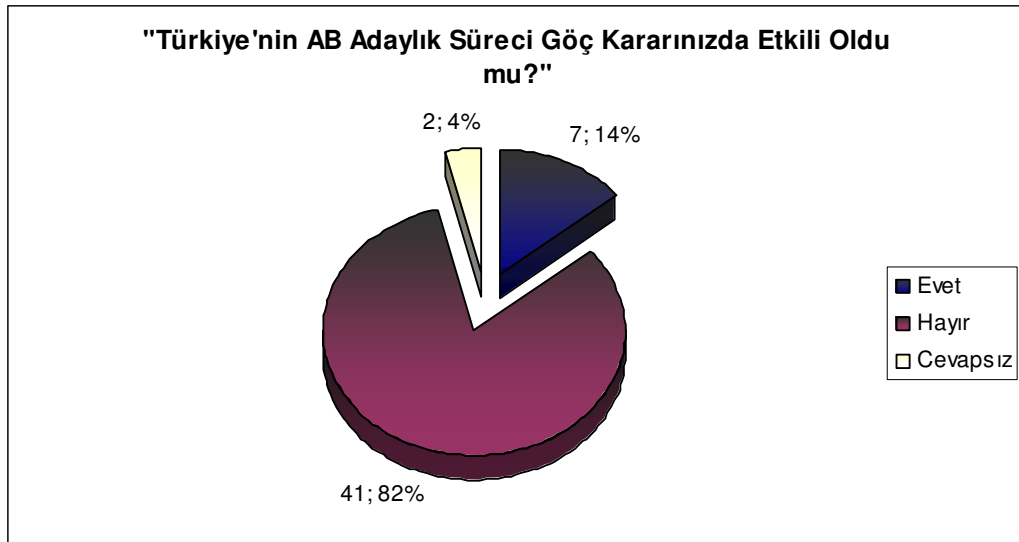
Olumsuz yanıtların ise farklı nedenleri bulunmaktadır. Yerel yönetimde kendi sorunlarını dinleyecek kimseyi bulamamaları, ihtiyaçlarını aktaramamalarının en önemli sebebi olarak belirtilmiştir. Yerel düzeyde temsil edilmelerini sağlayacak bir sistemin sadece taleplerini ulaştırmalarına değil, beldeye yönelik yeni fikirler oluşmasına da katkıda bulunacağını düşünen emekli göçmenler mevcuttur.

Bu çerçevede Dalyan'da yaşayan emekli göçmenlerin seslerini duyurmalarına yönelik en önemli araçlar İngilizce olarak basılan yerel gazetelerdir. Beldenin Dalyan Times ve Evet Dalyan olmak üzere iki önemli yerel gazetesi bulunmaktadır. Bu gazetelerin yazarlarının büyük bir kısmını yabancı yerleşikler oluşturmaktadır.

4.11. Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyelik Sürecine Dair Görüşleri

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine yönelik adaylık sürecinin emekli göçmenlerin karar sürecindeki etkisi ve bu çerçevede Türkiye'de yaşam deneyimine sahip Avrupalılar olarak Türkiye'nin AB üyelik adaylığına yönelik fikirleri bu tez çalışması açısından önemlidir. Bu kapsamda alan çalışması içerisinde emekli göçmenlere Türkiye'nin AB adaylık süreci ve uyumlaşma sürecinin Türkiye'ye göç etme kararlarında etkili olup olmadığı ve Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik yaklaşımları sorulmuştur.

Şekil 15: Türkiye'nin AB Adaylık Sürecinin Yerleşik Avrupalıların Göç Kararına Etkisi

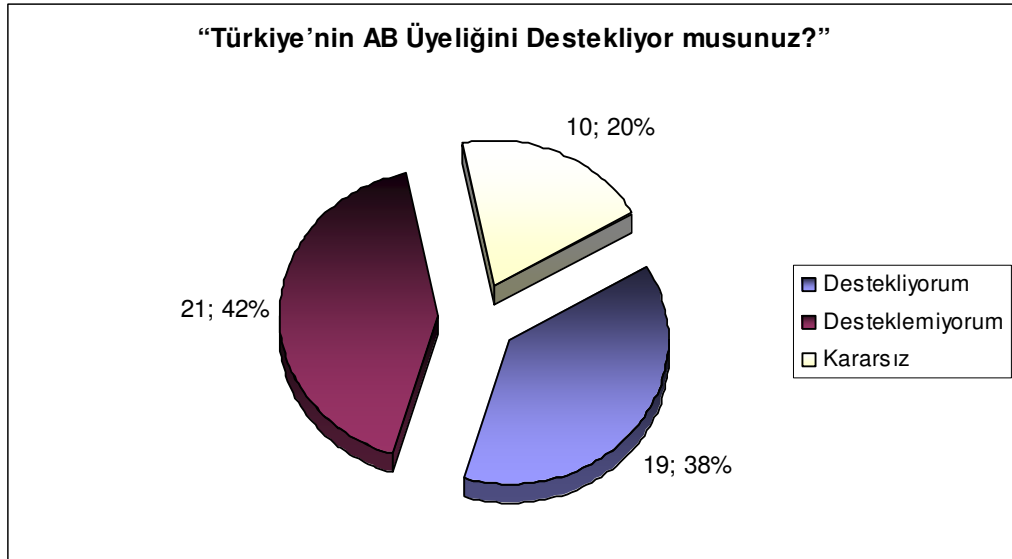

Şekil 15'te de görüldüğü üzere Türkiye'nin AB üyelik süreci ve bu kapsamdaki uyum çalışmalarının göç kararlarında etkin olup olmadığı sorusuna ankete katılan göçmenlerin %82'si hayır yanıtını vermiştir. Emekli göçmenler için Türkiye'nin AB uyum sürecinin göç kararı verirken kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlayacak teşvik edici bir unsur olarak etkin rol oynayabileceği düşünülebilir. Fakat emekli göçmenlerin çok yüksek oranda bu soruya olumsuz yanıt vermelerinin nedenlerine, göç kararına ilişkin diğer veriler incelendiğinde

ulaşılabilir. Önceki bölümde belirtildiği üzere Türkiye'ye yerleşen birçok Avrupalı emekli İspanya, Yunanistan ve İtalya gibi AB üyesi ülkeleri değil de Türkiye'yi tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden birisi olarak Türkiye'nin Avrupalılaşmamış olmasını ve bu kapsamda kendine has farklı bir yaşam tarzı ve kültürünün olmasını göstermişlerdir. Dolayısıyla Türkiye'nin AB üyelik sürecinde olup olmaması emekli göçmenler için karar sürecini etkileyen önemli bir unsur olarak gözlemlenmektedir.

Ankete katılan emekli göçmenlerin Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik yaklaşımları da bu kanıyı destekler niteliktedir.

şekil 16: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışı

şekil 16'da görüldüğü üzere alan çalışmasına göre emekli göçmenlerin %42'si Türkiye'nin AB üyeliğine karşı iken %38'i desteklemektedir. Karşı çıkanlarla olumlu yaklaşanların oranı birbirine çok yakın görünse de ayrıca katılımcıların içerisinde %20 oranında AB üyeliği konusunda kararsız kalan bir kesim bulunmaktadır. Genel olarak bakıldığında kararsız kalan kesimin temel görüşü üyeliğin ekonomik açıdan yararlı olacağı fakat Türkiye'nin kendine has kültür ve kimliğini kaybetmesine yol açacağı yönündedir.

Bu noktada emekli göçmenlerin yaklaşımının ilginç bir sonuç ortaya çıkardığı söylenebilir. Çünkü Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalar Avrupa halklarının Türkiye'nin üyeliğine karşı olmalarının nedeni olarak Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve dinsel yönden farklı olması ekseninde şekillenen ve Türkiye'nin yetersizliklerine odaklanan argümanları göstermektedir.

Araştırma kapsamında bu soruya olumsuz yanıt veren Avrupalı emekli göçmenlerin neredeyse tamamı ise AB üyeliğini Türkiye için olumlu görmemeleri nedeniyle karşı çıkmaktadırlar. En önemli karşı çıkış nedeni Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi halinde kendi kimliğini kaybedeceği endişesidir. Bunun yanı sıra birçok emekli göçmen Türkiye'nin kendi kaynaklarıyla kendine yetebileceğini, AB üyeliğinin fiyat artışı gibi olumsuz etkileriyle yarardan çok bireyler için ekonomik yönden zararlı olabileceğini savunmuşlardır.

Ayrıca AB üyeliğinin getirdiği sıkı kural ve yasal düzenlemelerin Türkiye'nin kendine özgü yapısına ve yaşam tarzına zarar vereceği düşünülmektedir. Üyeliğe karşı olan emekli göçmenler bu dönüşümün kırsal temelli Türk kültürünü yok edeceği kaygısını taşımaktadırlar.

Emeklilerin anavatanlarına göre yanıtlarının dağılımına baktığımızda ise ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Alman ve Hollandalı emekliler ayrı ayrı ele alındıklarında sırasıyla %62,5 ve % 55.56 oranlarıyla Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu yaklaşmaktadırlar ve dolayısıyla her bir grup içerisinde olumlu yaklaşanlar baskın konumdadır. Fakat İngiliz emeklilerin %51.52'sinin Türkiye'nin AB üyeliği hakkındaki fikri olumsuzdur.

Sonuçlar, İngilizlerin Avrupa Birliği'ne ilişkin yaklaşımıyla da uyumludur. Genel olarak yapılan araştırmalar İngilizlerin AB üyeliğini olumlu görmediklerini göstermektedir. Bu alan çalışmasında da İngilizlerin Türkiye'nin üyeliğine yaklaşımında AB'ye genel olarak yaklaşımlarının etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 19: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye'nin AB Üyeliğine Yaklaşımları ve Milliyetlerine Göre Dağılım

Milliyet	Kararsız	Destekliyor	Desteklemiyor	Toplam
İngiliz	7	9	17	33
Alman	1	5	2	8
Hollandalı	2	5	2	9
Toplam	10	19	21	50

Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen kesimin ana nedenleri ise büyük oranda ekonomik temellere dayanmaktadır. Üyeliğin yeni yatırımları çekeceği, bunun daha çok istihdam yaratacağı bunun yanı sıra Türkiye'nin genç nüfusu ve geniş bir pazar konumuyla AB için yararlı olacağı düşüncesi ile Türkiye'nin AB üyeliği desteklenmektedir. Destekleyen emekli göçmenler ayrıca bu sürecin Türkiye'yi modernleştireceği ve yapısal problemlere çare olacağı düşüncesindedirler.

Tüm bu nedenlerin yanında Türkiye'nin radikal İslam'a karşı bir kale olarak İslam dünyası ile Hıristiyan dünyası arasında köprü vazifesi görebileceği ve bu yüzden Avrupa tarafından dışlanmaması gerektiği kanısıyla da AB üyeliğine olumlu yaklaşımlarını gerekçelendiren emekli göçmenler bulunmaktadır.

AB üyeliğini destekleyenler içerisinde desteklemelerinin nedeni olarak Türkiye'nin de Avrupa'nın bir parçası olduğu ve özellikleriyle üyeliği hak ettiğini belirtenler mevcuttur. Fakat genel olarak bakıldığında emekli göçmenlerin büyük çoğunluğu desteklesin ya da karşı çıksın, AB üyeliğini Türkiye'nin yeterliliği açısından bakarak değil Türkiye için kar-zarar karşılaştırması yaparak karar vermiş gözükmektedirler. Bu açıdan konuya Dalyan'daki Avrupalı emekli göçmenlerin yaklaşımı Avrupa'daki genel yaklaşımlardan farklıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde bireylerin emeklilik ve yaşlılık dönemlerine bakışlarındaki değişim, iş yaşamından ayrılışları sonrasında uygun yerleşim yerlerini bulduklarında ve koşulları elverdiğinde onları yeni bir yaşam için göç etme kararına yöneltebilmektedir. Bu kapsamda şekillenen emeklilerin hareketliliği, özellikle Avrupa ve Amerika’da gözlemlenen ve akademik olarak tartışılan bir konudur. Göç alan bölgenin ekonomisine katkıda bulunduğu gibi bireylerin hayatlarının bu döneminde yaşam kalitesine pozitif etkisi de olduğu kabul edilen bir olgu haline dönüşmektedir.

Emekli göçü, yerel düzeyde başlayıp 1960’lar sonrasında uluslararası bir hal almıştır. Amerika, Avustralya, Avrupa ve bazı Uzakdoğu ülkelerinde yoğunlaşarak devam etmektedir. Her göç hareketi gibi uluslararası emekli göçleri de hem göç veren ve göç alan ülkelere hem de göç eden kişiye farklı sorumluluklar yükleyen değişimler yaratmaktadır. Bahsedilen her üç aktörün bu sorumluluklara karşı yaklaşımları, bu göç akımının ilerleyişini ve geleceğini etkileme potansiyeline sahiptir.

Bu kapsamda bu tez çalışması boyunca emekli göçleri kavramsal olarak ele alınarak dünyadaki gelişimine bakılmış ayrıca bir alan çalışması aracılığıyla Türkiye odaklı olarak incelenerek bu göç türünde Türkiye’nin geleceğine dair çıkarım ve önerilerde bulunmaya çalışılmıştır.

Emekli göçlerinin Avrupa boyutu, hızla ilerlemeye devam etmektedir. İspanya, İtalya, Portekiz gibi ülkeler en fazla tercih edilen ülkeler iken tercihler arasına Türkiye’nin yanında Yunanistan, Bulgaristan ve Hırvatistan gibi ülkelerin de eklenmesi rekabet ortamı oluşturmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’nin bu rekabet ortamında payını koruyup arttırabilmesi için bazı önemli sorulara ilişkin çözüm stratejisini belirlemesi gerekmektedir.

Genel olarak uluslararası göçler tez çalışmasının önceki bölümlerinde de açıklandığı üzere Türkiye için hem göç alan hem göç veren hem de göç geçiş ülkesi olarak çözümler üretmesini gerektiren bir takım sorunlar oluşturmaktadır. Üzerinde daha çok durulan klasik göç türleri, güvenlik ve maliyet yükü temelinde sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu tez çalışmasının konusu olan uluslararası emekli göçü ise Türkiye için yeni bir göç türü olarak farklı konular ve sorunlar üzerinden tartışılan bir olgudur. Bu tartışma konuları, kıyı bölgelerinin çevresel korumasından başlayarak ülke toprakları üzerinde milli egemenlik anlayışına kadar uzanan bir kapsama yayılmaktadır. Dolayısıyla uluslararası emekli göçünde Türkiye için sunulacak öngörüler ve oluşturulacak stratejilerde bu konuların hepsini dikkate alma zorunluluğu doğmaktadır.

Emekli göçüne ilişkin ele alınması gereken sorunların başında emekli göçlerinin hızlanmasında büyük payı olan yabancıların taşınmaz edinimine dair nasıl bir yol izleneceği gelmektedir. Bir diğer sorun ise Türkiye'ye yerleşen emeklilere yaklaşıma yöneliktir. Bu tez çalışması kapsamındaki alan çalışması da göstermiştir ki Türkiye'ye yerleşen emeklilerin özellikle yerel yönetimden kaynaklanan bir takım problemleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, bu problemlerin çözümüne yönelik nasıl bir strateji izleneceği Türkiye'ye yönelik emekli göçünün geleceğini belirleyecek önemli bir sorundur.

Tez çalışması kapsamında ulaşılan veriler ve ilgili kaynaklar incelendiğinde Türkiye'de yabancıların taşınmaz edinimine ilişkin düzenlemelerin emekli göçünün gelişiminde belirleyici rolü sürdürmeye devam edeceği söylenebilir. Çalışma boyunca yabancıların gayrimenkul edinimine dair sunulmuş olan ulusal istatistiklerin yanı sıra alan çalışmasında yer verilen ve göç yıllarına göre dağılımı veren istatistikler de göstermiştir ki taşınmaz edinim hakkına dair düzenlemeler Türkiye'ye yönelik yabancı emekli göçünde hızlandırıcı bir unsurdur. Bu nedenle konunun gelecek perspektifini sunarken bu konudaki düzenleme ve değişikliklerin göç akımının gelişimini doğrudan etkileme potansiyeline sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Hem Avrupa Birliği süreci içerisinde hem de ekonomik getirileri açısından ele alındığında yabancılara taşınmaz satışı konusunda bilinçli bir strateji izlenmesi gerektiği görölmektedir. Özellikle kıyı bölgelerinde sağlıklı bir yapılaşma ve gayrimenkullerin pazarlanmasında oluşturulacak stratejiler için halen ikinci veya dönemsel mülk ediniminde en çok tercih edilen Avrupa'nın İtalya ve İspanya gibi ülkeleri, yapılması ve yapılmaması gerekenler açısından örnek alınabilir.

Bu kapsamda İspanya'nın yabancılara mülk satışına ilişkin uyguladığı strateji başlı başına "İspanya Modeli" adı altında özgün bir model teşkil etmektedir. Sahil kesiminde inşa edilen sitelerin daha proje aşamasında Hollanda, Almanya, İngiltere, Fransa gibi ülkelerde maketleri sergilenerek yabancılara satılması şeklinde oluşturulan model kapsamında yapılan satışlarla son on yılda 350 milyar Avro yabancı sermaye çektiği ve yaklaşık 1 milyon konut sattığı belirtilmektedir (İnternet Kaynağı 5). Bu modelde projenin satışını ve sitelerde gerekli alt yapıların kurulmasını doğrudan satışı üstlenen firma yürütmektedir.

Bunun yanı sıra alternatif modeller de mevcuttur. Norveç modeli bu tez çalışmasının ana öznesi olan emekli göçmenler için yapılandırılmış bir stratejiyi içermektedir. Norveç modeli kapsamında yaşlıların huzurevi, hastane ve benzeri ihtiyaçları düşünülerek turizm köyleri yapılandırılmakta ve bu yapılandırma bizzat Norveç Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından sağlık giderleri ve benzeri yükleri azaltmak için desteklenmektedir. İzmir-Reisdere'de bu model kapsamında yapılan bir emekli köyü projesi sürdürölmektedir (İnternet Kaynağı 6).

Emekli göçlerini sadece taşınmaz edinimi konusuna bağlamak ve egemenlik bağlantısı kapsamında değerlendirmek doğru değildir. Düzgün kurulmuş bir kayıt ve kontrol sistemi, egemenlik ve güvenlik kaynaklı kaygıların giderilmesine yardımcı olabilir. Öte yandan ikamete dayalı denetim sistemlerinin oluşturulması, kayıt sisteminin düzgün temellere oturtulmasını sağladığı gibi evlerin sezonluk turistler için kira amaçlı kullanılmasının önüne geçmek üzere de yardımcı olabilir.

Türkiye’de yabancıların taşınmaz edinimine dair tartışmalar, milli egemenlik ve ülke topraklarının aidiyeti konusunda şekillense de konunun ekonomik boyutu da göz ardı edilemeyecek derecede önemlidir. Uluslararası emekli göçü, ekonomik olarak yerleşim yerine doğrudan etki eden bir göç türüdür. Merkez Bankası verilerine göre 2005 yılında yabancılar emlak piyasasına 1,8 milyar dolar yatırım yapmıştır (Tonge, 2006). Fakat bu rakamın düşük değer belirtme ya da bir Türk vatandaşı üzerinden satın almalar düşünüldüğünde gerçekte iki katına eşdeğer olduğu hesaplanmaktadır.

Bunun yanı sıra yerel ekonomide de gözle görülür biçimde etkileri olmaktadır. Yabancıların taşınmaz satın alımının ilk etkisi, emlak fiyatlarındaki yükselmedir. Özellikle kıyı bölgelerinde yüzde iki yüz- üç yüz arası fiyat değişimi gözlemlenmektedir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye 2007 yılında yabancıların mülk alımlarından 1,3 milyar dolar gelir elde etmiştir (İnternet Kaynağı 7).

Ayrıca Türkiye’ye yönelik turizm, siyasi ve güncel gelişmelerden doğrudan etkilenebilmektedir. Örneğin terör olayları, kuş gribi gibi beklenmedik salgın hastalıklar ve benzeri politik ve güncel gelişmeler dolayısıyla turizm geliri her an düşme potansiyeline sahiptir. Fakat yerleşim yoluyla yabancıların kurduğu bağlar ekonomik getirileri daha sağlam ve sürekliliği olan temellere bağlayabilir ve böylece turizmin değişkenliği dolayısıyla seneden seneye oluşacak maddi kayıpların telafi edilmesine yardımcı olabilir.

Emekli göçünün ilerleyen yıllarda yerel yönetimler ve merkezi yönetim tarafından daha ciddi ele alınmasını gerektirecek bir unsur da yabancı emeklilik fonlarının ülke ekonomisine yapacağı katkıdır. Türkiye’ye yerleşen Avrupalı emekli sayısının artışıyla birlikte emekli fonlarının Türkiye’de yatırıma dönüşmesi de hızlanacaktır. Sadece 100 bin yabancı emekliden 7 milyar dolar gelir elde edilebileceği hesaplanmaktadır (Star Gazetesi, 14.01.2007).

Bununla birlikte yabancıların taşınmaz ediniminin gayrimenkul sektöründe yarattığı patlamanın yerel düzeyde hem olumlu hem olumsuz etkiler yaratma olasılığı mevcuttur. Çoğunluğu turistik ve kırsal özelliklere sahip yerleşim yerlerinde altyapıların yenilenmesi gereği doğmaktadır. Bunun planlı ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi hem bu yerleşim yerlerinin altyapılarının geliştirilmesini hızlandıracak hem de modernize edecektir. Fakat yapılaşmanın belirli bir plan dâhilinde ilerlememesi ise çevrenin ve ekosistemin zarar görmesine, yerleşim yerlerinin yabancıların ilgisini çeken geleneksel kimliğini kaybetmesine ve görsel kirliliğe yol açabilir. Böyle bir gelişme hem çevresel yıkıma hem de ekonomik getirilerinin kısa sürede daha büyük kayıplara dönüşmesine neden olabilir.

Açıklandığı üzere emekli göçmenler için yapılan taşınmazların çevresel tahribata yol açma olasılığı büyüktür. Öte yandan alan çalışmasında ortaya çıkan ilginç bir nokta emekli göçmenlerin bölgenin çevresel korunmasına karşı gösterdiği duyarlılıktır. Çevre ve doğal güzelliklerin en önemli tercih unsurlarından biri olduğu çalışma boyunca birçok kez vurgulanmıştır. Emekli göçmenler bu unsurun korunması için çalışmalarda bulunmaktadır. Öyle ki Dalyan’da yabancıların şu dönem için en önemli sosyal buluşma noktası çevre koruma üzerine kurdukları dernektir.

Türkiye’ye yönelik yabancı emekli göçünün geleceği ulusal gelişmelerden olduğu kadar uluslararası boyuttaki gelişme ve değişimlerden de etkilenebilir. Bu noktada Türkiye’nin bu alandaki rekabet gücü ve bu gücünü koruyup geliştirebilmesi, yabancı emeklilerin de ilgisinin boyutunu şekillendirecektir. İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan gibi emekli göçünde deneyimi daha fazla olan ülkelerle karşılaştırıldığında “ucuzluk” Türkiye için en büyük rekabet unsurunu oluşturmaktadır. Bu unsurun ağırlığı alan çalışmasında da açıkça gözlemlenmiştir. Türkiye’de yaşam şartları ve gayrimenkul fiyatları, göç eden Avrupalı emeklilerin anavatanlarından ucuz olduğu gibi ayrıca emekli göçündeki rakiplerinden de ucuzdur. Fakat bu resme son yıllarda eklenen Bulgaristan ve Hırvatistan rekabet alanını genişletmektedir.

Hırvatistan da Türkiye ile benzer şekilde yabancılara mülk satışıyla birlikte gayrimenkul fiyatları yükselmekte olan bir ülkedir. Öyle ki Adriyatik kıyısındaki popüler yerleşim yeri Dubrovnik'te gayrimenkul fiyatların sadece bir senede %20 ile %30 arasında artışı tespit edilmiştir (Alliance ve Leicester, 2003). Fakat halen İspanya gibi emekli göçündeki diğer tercihlere göre oldukça düşüktür.

Bulgaristan ise turistik güzelliklerinin ötesinde AB üyeliği dolayısıyla avantajlı konuma geçebilir. Emekli göçü ile birlikte aldıkları evlerini bir nevi yatırım olarak gören Avrupalı emekliler için Bulgaristan kısa dönemde getirisi büyük olacak bir seçenek gibi görünmektedir. Çünkü Bulgaristan'da gayrimenkul alan Avrupalılarda, İspanya'nın ve İrlanda'nın AB üyeliği sonrası gayrimenkul piyasasında yaşadığı patlamanın ve fiyat artışının benzerinin Bulgaristan'da da yaşanabileceği beklentisi mevcuttur.

Öte yandan Türkiye'deki Avrupalı emeklilerin günlük hayattaki ihtiyaç ve taleplerinin karşılanma düzeyi de bu göç türünün gelişimini etkileyecek ve bu alanda Türkiye'nin rekabet gücünü etkileyecektir. Uluslararası emekli göçü sadece emeklilerin değil onların ihtiyaç ve taleplerinin de hareketini kapsamaktadır. Bu nedenle genellikle birçok göç türünde varış ülkesi için en büyük problemlerin başında göçmenlerin hayatlarını idame ettirebilmesi için istihdam edilmesi sorunu yer alırken, emekli göçünde bu taleplerin karşılanması yer almaktadır. Emeklilerin ait olduğu yaş grubu kapsamında bu talepler öncelikli olarak sağlık ve bakım hizmetlerine odaklanmaktadır. Türkiye emekliler için bir yerleşim yeri olabildiği gibi bir geriatri (yaşlılık hekimliği) merkezi de olabilir. Türkiye'nin medikal turizm olarak adlandırılan bu alanda giderek artan bir ünü oluşmaktadır. Sağlık turizmi ve emekli göçü birlikte ele alınarak birbirlerini destekleyen şekilde kullanılabilir.

Emekli göçmenlerin sağlık ve bakım dışında yerel yönetimle ilgili de sorunları bulunmaktadır. Alan çalışması, yerel yönetimde temsil edilmenin emekli göçmenler için öncelikli bir sorun olmadığını ortaya çıkarmıştır. Emekli göçmenlerin çoğu yerel yönetimde temsil edilmekten çok kendileri odak alınarak yapılan uygulamaları talep etmektedirler. Talep ve ihtiyaçları Türkiye'de yaşayan diğer

bireylerden sadece milliyetleri değil yaş grupları dolayısıyla da farklı olabilen emekli göçmenlere yönelik yerel yönetimlerin ihtiyaç analizine dayalı politikalar üretmesi ihtiyacı vardır. Bu noktada bu tez çalışması kapsamında da yer verilen tarzda alan çalışmaları önemli bir işlev görme potansiyeline sahiptir ve dolayısıyla yerel yönetimlerin yararlanmasına açık bulgular içermektedir.

Özellikle emekli göçmenler arasında Türkçe bilme düzeyinin düşüklüğü nedeniyle yerel yönetimde aracı birim ve kişilere ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Bu aracı birim eksikliğinin yerel halktan yetkisiz kişilerce karşılanması emekli göçmenlerin haklarını zedeleyen olaylarla sonuçlanabildiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle yerel yönetimle iletişim eksikliği oluşabilmekte, memnuniyet düzeyi düşmektedir. Yabancılarla iletişime açık yapılanmaların kurulması yeni yerleşen yabancılara yönelik kitapçıklar ve iletişim rehberi hazırlanması yabancıların bölgeye adaptasyonun kolaylaştırdığı gibi bu tarz sorunları da azaltacaktır.

Ayrıca emekli göçmenlerin bulunduğu yerlerin genellikle yaz turizmine yönelik yerleşim birimleri olması dolayısıyla kış aylarında sosyal faaliyet olanakları azalabilmektedir. Sosyal faaliyet olanaklarının artırılması, emekli göçmenlerin yaşam kalitesini arttırmanın yanında yerleşim yeri halkına turizmin canlılığını kaybettiği kış aylarında da istihdam olanakları sunabilir.

Bununla birlikte yerel yönetim ve ilgili mercilerin yabancılardan para taleplerini açıklamada sıkıntı yaşadığı tespit edilmiştir. İlişkilerin güven temeline oturtulabilmesi için bu tarz taleplerin dayanakları olabildiğince şeffaf ve açıklayıcı bir biçimde sunulması gerekmektedir.

Avrupalı emekli göçmenlerin ekonomik ve sosyal boyutunun yanı sıra başka etkileri de olabilir. Alan çalışması kapsamında görüşülen Avrupalı emeklilerden Türkiye algılarının olumlu veya çok olumlu değiştiğini söyleyenlerin toplam oranı %60'tır. Türkiye'ye yerleşen Avrupalı emeklilerin kafalarındaki Türkiye imajının olumlu yönde değişmesi uzun dönemde Avrupa'daki Türkiye imajının da olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunabilir. Her şey dâhil sistemi içerisinde Türkiye'ye

otellere gelen turistler sınırlı bir mekân içerisinde Türkiye'yi kısıtlı biçimde tanırken, yaşam deneyimi olan Avrupalılar olarak emekli göçmenler sağlıklı yorumlarda bulunabilirler. Bu yorumlar üye ülke halklarının olumlu oylarıyla şekillenecek AB üyelik sürecine de yansıma potansiyeline sahiptir.

Genel olarak bakıldığında rakip sayısının giderek arttığı böyle bir ortamda Türkiye'nin rekabet gücünü arttırabilmesinin yabancıların mülk edinimine dair düzenlemelerin açık ve tutarlı bir hale getirilmesine; konut kalitelerinin arttırılması ve pazarlama stratejilerinin geliştirilmesine; hem yerel hem uluslararası ulaşım imkânlarının arttırılmasına ve yerel yönetimlerin yabancı nüfusu dikkate alan politikalar geliştirmesine doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu politikalarsa ancak yerel yönetim, yerel halk ve emekli göçmenlerin ortak çalışmasıyla şekillendirilebilir niteliktedir.

KAYNAKLAR

Acma, B. (2008). Economic Consequences of International Migration: Case Study Turkey. *ISA (International Studies Association) 4. Toplantısı*, Hilton San Francisco USA

<http://www.mmo.gr/pdf/library/Balkans/Turkey%20+economic%20effect%20of%20%20emign.pdf> (05.09.2006)

Agrela, B. Spain as s recent country of immigration: How Immigration Became a Symbolic, Political and Cultural Problem in the New Spain. *The Center for Comparative Immigration Studies*, University of California, Working Paper 57, Ağustos 2002

<http://www.ccis-ucsd.org/publications/wrkg57.PDF> (05.09.2006)

Alanya Ticaret ve Sanayi Odası. 09.08.2007 Toplantı Notları. Yabancılar Mülk Satışı Konusunda Yaşanan ve Yaşanabilecek Problemler ve Çözüm Önerileri. *ALTSO 5. Meslek Komitesi*.

www.altso.org.tr/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=235
(09.11.2008)

Allience Leicester International. (2004). The Future of British Retirees Abroad. *Centre for Future Studies*

www.futurestudies.co.uk (10.04.2006)

Andersson J., Retirement Migration: Motives for Migration to Warmer Climate and Housing Needs A study of Scandinavians in Costa Blanca, Göteborg, Sweden, 2002

<http://cmb.vsect.chalmers.se/sidor/program/exarbeten/Retirement%20Migration.pdf> (07.09.2006)

Aranoff J., Retirees Power a New Boom: Older Adults are a New Catalyst for Economies in the Region. *Charlotte Observer* (06.10.2006)
(<http://www.charlotte.com/mld/charlotte/business/15691567.htm>)

Avrupa Komisyonu. (2000). New Paradigm in Ageing Policy. *Directorate General for Education and Culture. European Employment and Social Policy.*
http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/ageing/news/paradigm_en.htm

Betty C., Cahill M. Social and health problems of older British expatriates on the Costa del Sol. Social Policy Association Conference. Convergence or Diversity? *Social Policy in Europe*. 1996

Bijak J. (2006). Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods, CEFMR *Central European Forum for Migration Research Working Paper 4/2006*

Bijak, J., Kupiszewski, M., Kicingier, A. (2004). International Migration Scenarios For 27 European Countries. *Central European Forum For Migration Research Working Paper*
www.cefmr.pan.pl (10.04.2008)

Bijak, J. (2006) Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods. *Central European Forum For Migration Research Working Paper*
(www.cefmr.pan.pl) (10.04.2008)

Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal Konsey. (29 May 2006). Seminar on Population and Housing Censuses, Session 1: Counting Immigrants and Expatriates in OECD Countries: a new perspective.

Bocker, A., Guild, E. ve Toyota, M. (2006). Pensioners on the move: social security and trans-border retirement migration in Asia and Europe. *ASEF-Alliance Workshop*. 5-7 Ocak 2006, Singapore

http://www.ias.nl/nl/40/IIAS_NL40_30.pdf (08.09.2006)

Casado-Díaz, María Ángeles (2001). From tourists to residents: international retirement migration to Spain. *Spanish State Secretary for Tourism, Industry and SME's*.

Casey, B., Oxley H., Whitehouse E., Antolin P., Duval R., Lebfriz W. (2003). Policies for an Ageing Society: Recent Measures and Areas for Further Reform. *OECD Economics Department Working Papers*. n:369

Coşkun Y., (2006). Analyzing the Aspects of International Migration in Turkey by Using 2000 Census Results, *KOÇ University Migration Research Program*
home.ku.edu.tr/~mirekoc/reports/2005_2006_yadigar_coskun.pdf (03.07.2007)

European Communities. Panorama of the European Union. Work and Health in the EU: A statistical portrait. 2004, ISBN 92-894-7006-2, Cat no: KS-57-04-807—EN-N

Eurostat News Release. (2005). *Social Protection in the EU in 2002*, 33/2005
<http://europa.eu.int/comm/eurostat/> (20 Ekim 2005)

Guild, E. (2006). More or Less Migrants: The Legal Regulation of Migration and Age in Europe, *ASEF Workshop on Pensioners on the Move: Social Security and Trans-border Retirement Migration in Asia and Europe*. 5-7 Ocak 2006, Singapur

Hardill I., Spradbery J., Boakes J. ve Marrugat M. (2004). Retirement Migration: The other study. Issues Facing English Speaking Migrants Who Retire to Spain. *Paper Presented at RSA Conference. Europe at the Margins: EU Regional Policy, Peripherality and Rurality*
www.regional-studies-assoc.ac.uk/events/presentations04/hardill.pdf
(01.10.2006)

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayınları. (Eylül 2006). *Yabancılara Toprak Satışı: Neo-Liberalizmin Kıskaçında Türkiye Toprakları*. ISBN: 975-89-175-4

Hirschman, C. (1999). Theories of International Migration and Immigration: A Preliminary Reconnaissance of Ideal Types. *International Migration and Remaking of America*, s.120-126, Russel Sage Foundation Publications

Hürriyet Gazetesi. (13.06.2006). Hatay'da 20 Yıldır Yabancıya Satış Yok.
http://www.kenthaber.com/Arsiv/Haberler/2006/Haziran/13/Haber_144552.aspx
(20.07.2007)

İçduygu, A. Türkiye Avrupa Birliği Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları, *Tüsiad Basın Bülteni*, 16.01.2007

İçduygu, A. (2005) Transit Migration in Turkey: Trends, Patterns and Issues, European University Institute Publications , *CARIM (Euro-Mediterranean Consortium for Applied Research on International Migration)* Research Report 2005

İçduygu, A. (2006) Turkey and International Migration 2005. *Continuous Reporting System on Migration (SOPEMI)*

Illes, S. (2005). Elderly Immigration to Hungary. *Migration Letter Journal*.Volume 2. Number 2. 2005. s:164-169

Kart, E. (22 Nisan 2007). Settled Foreigners: Turkey's European Minority Outgrows Tourist Policies. *Sunday Zaman*

<http://www.turkishweekly.net/news.php?id=44410> (30.08.2007)

King, R. (2002). Towards a New Map of European Migration. *International Journal of Population Geography*. 8, 89-106, 2002

King, R., Warnes, A. ve Williams, A. (1998). International Retirement Migration in Europe. *International Journal of Population Geography*, 4(2), 140-180

King, R., Thomson M., Fielding T., Warnes T. (2004). Gender, Age and Generations. *State of the art report Cluster C8, SCMR-Sussex Centre for Migration and Population Studies*

Kirişçi K. Asylum, Immigration, Irregular Migration and Internally Displacement in Turkey: Institutions and Policies *CARIM (Euro-Mediterranean Consortium for Applied Research on International Migration)*. Research Report,2004

Laferrere, A. (2005) Old Age and Housing: dissaving, adjusting, consumption, and the role of children. *Centre for Research on Economics and Statistics*.

<http://www.crest.fr/ckfinder/userfiles/files/Pageperso/laferrere/DissavingHousing%20prov.pdf> (11.04.2008)

Leal, J., Multiple Residential Practices and Second Homes in Southern Europe: The Spanish Case, *Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia, International Conference 2-5 July 2006*, Slovenia, Ljubljana

Leo, D., Hickey, P, Neulinger, K., Cantor, C. (2004). Ageing and Suicide. Australian Institute for Suicide Research and Prevention. Basım no: 2912

[http://www.sport.gov.au/internet/main/publishing.nsf/Content/F5B8C66A112B4165CA2571EA00212A8A/\\$File/agecov.pdf](http://www.sport.gov.au/internet/main/publishing.nsf/Content/F5B8C66A112B4165CA2571EA00212A8A/$File/agecov.pdf) (10.09.2007)

Longino, C.F., Perzynski,T. ve Stoller, E.P. (2002). Pandora'a Briefcase: Unpacking the Retirement Migration Decision, *Research Ageing*,V:24 N:1: 29-49

Marshall, N., Murphy, P, Burnley, I ve Hugo, G., (2005) Australian Intrastate Migration: The Story of Age Pensioners, Avustralya Hükümeti Aile ve Toplum Hizmetleri Birimi Raporu

http://www.facs.gov.au/research/austsocpolicy_2005/article3.htm (17.05.2008)

Massey, D.S. (2003). Patterns and Processes of International Migration in the 21st Century, *University of Pennsylvania, Conference on African Migration in Comperative Perspective*

Moro, D. (2006). International Retirement Migration: Legal Framework in European Union, *Warwick University*

<http://www3.unicatt.it/unicattolica/dipartimenti/DISES/allegati/DMoro40.pdf>

(05.10.2008)

Office for Official Publications of the European Communities. Mobility in Europe, 2006. ISBN 92-897-0955-3. Analysis of the 2005 Eurobarometer Survey. *European Foundation for the Improvment of Living and Working Condations.*

Osborne, H. (31 Ağustos 2007) Spain and UK Lead Euro Property Boom, *Guardian*

<http://money.guardian.co.uk/houseprices/story/0,,2159922,00.html> (10.10.2008)

Radikal Gazetesi. (29.07.2006) Sınır Aşıldı Önlem Alınmalı.

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=194255>

Rodríguez, V., Fernández-Mayoralas, G. ve Rojo, F. (1998) . European retirees on the Costa del Sol: a cross-national comparison. *International Journal of Population Geography*, 4 (2): 183-200.

Rodríguez, V. (2001). Tourism as a recruiting post for retirement migration. *Tourism Geographies*, 3 (1): 52-63.

Russell, K., Tony, W. ve Allan, W. Sunset Lives: British Retirement Migration to the Mediterranean. *Annals of Tourism Research*, Volume 29, Number 2, April 2002 , sf 579-580(2)

Salt, J. (2001). Current Trends in International Migration in Europe. *Council of Europe*. CDMG(2001)33

Sieveling, K., (2006). ECJ Rulings on Health Care Services and their Effects on the Freedom of Cross-Border Patient Mobility in the EU. *European Journal of Migration and Law*, V: 9, Sayı 1, 2007 , sf. 25-51
http://www.zerp.uni-bremen.de/english/pdf/dp3_2006.pdf (02.10.2008)

Skelley B., Retiree Attraction Policies: Challenges for Local Governance in Rural Regions, James Madison University, *Public Administration and Management: An interactive Journal*. 9(3) 2004, sf 212-223

Soğangöz, M. (2006). Alanya Raporu. *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Stratejik Gündem*
<http://www.stratejigundem.com/makale.php?id=190> (10.05.2007)

Star Gazetesi. (14.01.2007). Papa Turizmine Start Verildi.
<http://www.stargazete.com.tr/gazetearsiv/index.asp?haberID=109373&gun=14&ay=1&yil=2007> (15.10.2008)

Südaş, İ. (2005). *Türkiye'ye Yönelik Göçler ve Türkiye'de Yaşayan Yabancılar: Alanya Örneği*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tamer Görer, N., Erdoğanaras F., Güzey Ö., Yüksel Ü. (2006). Social, Economic and Physical Effects of Second Home Development Based On Foreign Retirement Migration in Turkey: Alanya and Dalyan. Effects of Second Home Development by Foreign Retirement Migration in Turkey. *42nd ISoCaRP Congress*

Todisco, E. Ageing: theories and measurement. Elders on the move: migration of retired people. Some notes from Italy. *ASEF-Alliance Workshop*, 5-7 Ocak 2006, Singapore

Turan, A.H., Karakaya, E. (2005). Türkiye'de Yabancı Emekli Göçü: Didim Örneği, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*. Pamukkale Üniversitesi

TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Yabancı Uyruklu Gerçek Kişiler ile Yabancı Ülkelerde Kurulan Tüzel Kişiliğe Sahip Ticaret Şirketlerinin Türkiye Cumhuriyeti Sınırları İçerisinde Taşınmaz Edinmeleri Uygulamalarına İlişkin İnceleme Raporu. Sayı 2006/1, 06.02.2006

Warnes, A. ve Patterson, G. (1998). British retirees in Malta: components of the cross-national relationship. *International Journal of Population Geography*, 4(2): 113-134.

Warnes, A. (2002). The challenge of intra-Union and in-migration to social Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 28, No. 1: 135-152 Ocak 2002

Williams, A., King R. ve Warnes A. (2004). British second homes in Southern Europe: Shifting nodes in the scapes and flows of migration and tourism. *Tourism, Mobility and Second Homes: Between Elite Landscape and Common Ground*, Clevedon: *Channel View Publications*, sf . 97-112

Williams, A., Patterson G. (1998). An Empire Lost but a Province Gained : A Cohort Analysis of British International Retirement in Algarve, *International Journal of Population Geography*, 4, 135-155

Williams, A., King, R., Warnes, A. M. ve Patterson, G. (2000), Tourism and international retirement migration: new forms of an old relationship in southern Europe. *Tourism Geographies: an International Journal of Tourism Space, Place and the Environment* 2(1): 28-49.

Williams, A., King R., Warnes T., (1997). A Place In the Sun: International Retirement Migration from Northern to Southern Europe. *European Urban and Regional Studies* 4(2):115-134

Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2004) International Migration Law: Glossary on Migration. *IOM Publications*

Uzun, B., Yomralıoğlu, T. Türkiye’de Yabancıların Taşınmaz Edinimi: Arazi Yönetimi Bağlamında Bir İnceleme, *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 2-6 Nisan 2007, Ankara

Vestal, C. (4 Mart 2006). Retirees Boosting States’ Rural Economies, <http://www.stateline.org/live/ViewPage.action?siteNodeId=136&languageId=1&contentId=93345> (10.08.2008)

İnternet Kaynakları

İnternet Kaynağı 1: <http://www.ntvmsnbc.com/news/399578.asp>

İnternet Kaynağı 2: www.egm.gov.tr

İnternet Kaynağı 3: www.eurometeo.com

İnternet Kaynağı 4: www.meteoroloji.gov.tr

İnternet Kaynağı 5: <http://www.ntvmsnbc.com/news/385329.asp>

İnternet Kaynağı 6: <http://www.ntvmsnbc.com/news/385329.asp>

İnternet Kaynağı 7: <http://www.ntv.com.tr/news/334747.asp>

Ek 1: İngilizce Anket Formu

**İZMİR DOKUZ EYLÜL UNIVERSITY
RESEARCH QUESTIONNAIRE ON INTERNATIONAL RETIREMENT
MIGRATION TO DALYAN FROM EUROPEAN COUNTRIES**

This questionnaire was prepared for my graduate programme thesis at DOKUZ EYLÜL UNIVERSITY, Institute of Social Sciences European Union Graduate Programme. It doesn't include any personal questions such as name, address and phone number. The main purpose is to reach a general profile of the European retired migrant population in Dalyan. Besides being part of an academic study, the general results of the questionnaire will be shared with the local government and the other institutions to help them understand the needs and demands of the retired migrant population.

Thank you taking part in our survey and helping me with my studies.

1. GENDER : FEMALE MALE

2. NATIONALITY :

3. YEAR OF BIRTH:

4. MARITAL STATUS:

MARRIED ___ SINGLE ___ DIVORCED ___ OTHER _____

5. EDUCATION:

6. YOUR MAIN PROFESSION :

7. YEAR OF RETIREMENT:

8. COUNTRY THAT YOU RETIRED IN:

9. WHICH COUNTRY'S SOCIAL SECURITY SYSTEM DO YOU BENEFIT FROM

10. COULD YOU PLEASE WRITE DOWN THE COUNTRIES AND CITIES THAT YOU HAVE LIVED IN BEFORE COMING TO TURKEY-DALYAN

YEAR	COUNTRY	CITY

11. YOUR APPROXIMATE MONTHLY INCOME?

	0-1000 EURO
	1001-2000 EURO
	2001-3000 EURO
	3001-4000 EURO
	4001-5000 EURO
	MORE THAN 5000 EURO

12. WHAT PERCENTAGE OF YOUR INCOME DO YOU SPEND IN DALYAN?

	% 0 - %25
	% 26 - %50
	% 51 - % 75
	% 76 - %99
	% 100

13. IN WHICH YEAR DID YOU DECIDE TO MOVE TO DALYAN?

14. WHEN DID YOU MOVE TO DALYAN?

15. WHAT IS THE STATUS OF YOUR HOUSE IN DALYAN?

MY OWN PROPERTY	
RENTAL	
OTHER(PLEASE EXPLAIN).....	

16. WHAT IS YOUR LEGAL STATUS IN TURKEY?

TOURIST RESIDENCE PERMIT

OTHER (PLEASE EXPLAIN) _____

17. THE DEGREE OF YOUR TURKISH LANGUAGE SKILL :

☐	I DON'T KNOW TURKISH
☐	BASIC
☐	INTERMEDIATE
☐	FLUENT

18. WHAT WERE THE SOURCES OF YOUR KNOWLEDGE ABOUT DALYAN AND TURKEY BEFORE YOU ARRIVED HERE?

☐	MY PRIOR TOURISTIC VISITS	☐
☐	FAMILY AND FRIENDS	☐
☐	MEDIA	☐
☐	BUSINESS TRIPS	☐
☐	OTHER(PLEASE EXPLAIN).....	☐

19. COULD YOU PLEASE TICK THE MONTHS THAT YOU STAY IN DALYAN?

☐	DECEMBER	☐	MARCH	☐	JUNE	☐	SEPTEMBER
☐	JANUARY	☐	APRIL	☐	JULY	☐	OCTOBER
☐	FEBRUARY	☐	MAY	☐	AUGUST	☐	NOVEMBER

20. HOW MANY TIMES DO YOU VISIT YOUR HOMELAND ?

☐	ONCE IN A YEAR
☐	2 TO 4 TIMES IN A YEAR
☐	MORE THAN 4 TIMES IN A YEAR
☐	I NEVER VISIT
☐	OTHER

21. IF YOU VISIT YOUR HOMELAND, PLASE STATE THE REASONS...

FAMILY AND FRIEND NETWORKS	
HEALTH NEEDS	
LEGAL PROCEDURES	
OTHER REASONS(PLEASE EXPLAIN)	

22. COULD YOU PLEASE RATE THE MOTIVATIONS FOR YOUR DEPARTURE FROM YOUR HOMELAND ACCORDING TO THEIR PRIORITY?(PLEASE RANK THEM FROM TOP TO LEAST IMPORTANT - FROM 1 TO 7)

NUMBER OF IMPORTANCE	REASONS
	CLIMATE OF MY COUNTRY
	DECREASE IN INCOME BECAUSE OF RETIREMENT
	SOCIAL STRUCTURE - HUMAN RELATIONS IN MY COUNTRY
	SEARCH FOR ADVENTURE AND A NEW LIFE AFTER RETIREMENT
	INFLUENCE OF MIGRATED FRIENDS OR FAMILY MEMBERS
	YOU LIKE TURKEY
	OTHER REASONS (PLEASE EXPLAIN)

23. COULD YOU PLEASE RATE YOUR REASONS TO CHOOSE DALYAN FOR YOUR POST-RETIREMENT LIFE ACCORDING TO THEIR PRIORITY?(PLEASE RANK THEM FROM TOP TO LEAST IMPORTANT-FROM 1 TO 8)

NUMBER OF IMPORTANCE	REASONS
	CLIMATE AND NATURAL BEAUTY
	CHEAPER LIFE CONDITIONS
	HUMAN RELATIONS
	INFLUENCE OF MY PRIOR TOURISTIC VISITS TO TURKEY
	WORK CONNECTIONS
	FAMILY AND FRIEND NETWORKS
	AMENITY
	OTHER(PLEASE EXPLAIN)

24. WHY DID YOU CHOOSE TURKEY FOR YOUR POST RETIREMENT LIFE RATHER THAN OTHER SOUTHERN COUNTRIES SUCH AS SPAIN, PORTUGAL ETC...

25. COULD YOU PLEASE COMPARE TURKEY AND YOUR HOMETLAND IN THE SENSE OF ADVANTAGES AND DISADVANTAGES?

	ADVANTAGES	DISADVANTAGES
TURKEY		
HOMELAND		

26. HOW DO YOU SPEND YOUR TIME IN DALYAN?

MAKING PLEASURE TRIPS, VISITS ...	
HOBBY(SPORT,GARDENING ETC...)	
WORKING IN CHARITIES	
POST RETIRED JOB	
OTHER(PLEASE EXPLAIN)...	

27. ARE THERE ANY PROBLEMS HERE WHICH CAN MAKE YOU CONSIDER RETURNING TO YOUR HOMELAND. IF YOUR ANSWER IS YES, PLEASE EXPLAIN?

NO	
YES	PROBLEMS:

28. HAVE YOU MET ANY PROBLEMS OF INTEGRATION AND HARMONIZATION AFTER SETTLING IN DALYAN(PLEASE EXPLAIN)?

YES, BECAUSE.....	NO, BECAUSE.....

29. WHAT ARE THE FACTORS THAT CREATE PROBLEM FOR YOUR POST RETIREMENT LIFE IN DALYAN ? PLEASE MARK AND STATE YOUR REASONS.

FACTORS	REASONS
LANGUAGE	
LOCAL COMMUNITY	
WORSHIP	
LOCAL GOVERNMENT	
LEGAL RIGHTS	
LIVING IN A TOURISTIC PLACE	
MEDICAL FACILITIES	
TRANSPORTATION	
SOCIAL ACTIVITIES	
SECURITY	
OTHER	

30. AFTER YOUR SETTLEMENT HERE, HOW DID YOUR IMAGE OF TURKEY CHANGE?

IT DIDN'T CHANGE
CHANGED POSITIVELY
CHANGED VERY POSITIVELY
CHANGED NEGATIVELY
CHANGED VERY NEGATIVELY
I DON'T HAVE AN IDEA

31. DID TURKEY’S EUROPEAN UNION HARMONIZATION PROCESS AND RELATED DEVELOPMENTS AFFECT YOUR DECISION TO SETTLE HERE? WHY?

YES	
NO	

32. AS A EUROPEAN WITH A LIFE EXPERIENCE IN TURKEY ,COULD YOU PLEASE STATE YOUR OPINION AND REASONS ABOUT TURKEY’S POTENTIAL EU MEMBERSHIP ?

MY OPINION	REASONS
I SUPPORT	
I DON’T SUPPORT	

33. DO YOU THINK THAT LOCAL GOVERNMENT MEETS YOUR EXPECTATIONS? IF YOUR ANSWER IS NO, PLEASE STATE YOUR REASONS?

	REASONS
YES	
NO	

34. DO YOU THINK THAT YOU CAN REPRESENT YOUR NEEDS AND DEMANDS IN LOCAL LEVEL? PLEASE STATE WITH YOUR REASONS

YES	
NO	

35. HAVE YOU ANY OTHER COMMENTS?

.....

Ek 2: Türkçe Anket Formu

İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

***DALYAN'DA YAŞAYAN AVRUPALI EMEKLİ GÖÇMENLER ÜZERİNE
ARAŞTIRMA ANKETİ***

Bu anket formu DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ , Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı altında yürütmekte olduğum yüksek lisans tezi için hazırlanmıştır. Anket, isim, adres ve telefon gibi herhangi bir özel soru içermemektedir ve Dalyan'da yaşayan Avrupalı emekli göçmen topluluğun genel bir profilini çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu anketler sonucu ulaşılabacak veriler bir akademik çalışmaya kaynaklık etmenin yanı sıra, ulaşılan sonuçlar yerel yönetimle ve kuruluşlarla da paylaşılarak emekli göçmenlerin ihtiyaç ve talepleri hakkında genel bir bilgilendirme sağlanması amacıyla da kullanılacaktır.

Ankete katılımınız için teşekkür ederim.

**MEHMET GÖKAY ÖZERİM
İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
AB ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ**

1. CİNSİYETİNİZ : KADIN ERKEK

2. MİLLİYETİNİZ :

3. DOĞUM YILINIZ:

4. MEDENİ DURUMUNUZ:

EVLİ ___ BEKAR ___ BOŞANMIŞ ___ DİĞER _____

5. EĞİTİM DURUMUNUZ:

6. MESLEĞİNİZ :

7. EMEKLİLİK YILINIZ:

8. EMEKLİ OLDUĞUNUZ ÜLKE:

9. HANGİ ÜLKENİN SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDEN YARARLANIYORSUNUZ?

10. DALYAN'A GELMEDEN ÖNCE YAŞADIĞINIZ ÜLKE VE ŞEHİRLERİ YAZAR MISINIZ?

YIL	ÜLKE	ŞEHİR

11. YAKLAŞIK AYLIK GELİRİNİZ?

	0-1000 EURO
	1001-2000 EURO
	2001-3000 EURO
	3001-4000 EURO
	4001-5000 EURO
	5000 EURO'DAN FAZLA

12. GELİRİNİZİN YÜZDE KAÇINI DALYAN'DA HARCİYORSUNUZ?

	% 0 - %25
	% 26 - %50
	% 51 - % 75
	% 76 - %99
	% 100

13. DALYAN'A GÖÇ ETMEYE HANGİ YIL KARAR VERDİNİZ?

14. DALYAN'A HANGİ YIL GÖÇ ETTİNİZ?

15. DALYAN'DA YAŞADIĞINIZ EVİN MÜLKİYET DURUMU NEDİR?

BANA AİT	
KİRA	
DİĞER(LÜTFEN AÇIKLAYIN).....	

16. TÜRKİYE'DEKİ İKAMET DURUMUNUZ NEDİR?

TURİST

İKAMET TEZKERESİ

DİĞER (LÜTFEN AÇIKLAYIN)_____

17. TÜRKÇE DÜZEYİNİZ :

	TÜRKÇE BİLMİYORUM
	TEMEL
	ORTA
	İLERİ

18. GÖÇ ETMEDEN ÖNCE TÜRKİYE VE DALYAN HAKKINDAKİ BİLGİLERİNİZİN KAYNAKLARI NELERDİR?

ÖNCEKİ TURİSTİK ZİYARETLERİM	
AİLE VE ARKADAŞLAR	
MEDYA	
İŞ GEZİLERİ	
DİĞER(LÜTFEN AÇIKLAYIN).....	

19. LÜTFEN DALYAN2DA İKAMET ETTİĞİNİZ AYLARI İŞARETLEYİN?

ARALIK		MART		HAZİRAN		EYLÜL
OCAK		NİSAN		TEMMUZ		EKİM
ŞUBAT		MAYIS		AĞUSTOS		KASIM

20. ANAVATANINIZI ZİYARET SIKLIĞINIZ NEDİR?

	YILDA BİR KEZ
	YILDA İKİ İLE 4 KEZ ARASI
	YILDA 4 KEZDEN FAZLA
	HİÇ ZİYARET ETMİYORUM
DİĞER	

21. ANAVATANINIZI ZİYARET EDİYORSANIZ LÜTFEN SEBEPLERİNİ BELİRTİNİZ...

AİLE VE ARKADAŞLAR	
SAĞLIK İHTİYAÇLARI	
YASAL İŞLEMLER	
DİĞER NEDENLER(LÜTFEN AÇIKLAYIN)	

22. LÜTFEN ANAVATANINIZI TERK ETME NEDENLERİNİZİ ÖNCELİK SIRASINA GÖRE 1'DEN 7'YE DOĞRU SIRALAYINIZ(1 EN ÖNEMLİ)

ÖNEM SIRASI	NEDENLER
	ANAVATANIMIN İKLİMİ
	EMEKLİLİKLE BİRLİKTE GELİR DÜŞÜŞÜ
	ANAVATANIMDAKİ SOSYAL YAPI VE İNSAN İLİŞKİLERİ
	EMEKLİLİK SONRASI YENİ BİR YAŞAM VE MACERA ARAYIŞI
	ÖNCEDEN GÖÇ ETMİŞ AİLE ÜYELERİ VE ARKADAŞLARIN ETKİSİ
	TÜRKİYE SEVGİSİ
	DİĞER NEDENLER (LÜTFEN AÇIKLAYINIZ)

23. EMEKLİLİK SONRASI DALYAN'I SEÇME NEDENLERİNİZİ LÜTFEN ÖNCELİK SIRASININA GÖRE 1'DEN 8'E DOĞRU SIRALAYINIZ(1 EN ÖNEMLİ)

ÖNEM SIRASI	NEDENLER
	İKLİM VE DOĞAL GÜZELLİK
	DAHA UCUZ HAYAT ŞARTLARI
	İNSAN İLİŞKİLERİ
	TÜRKİYE'YE ÖNCEKİ TURİSTİK ZİYARETLERİM
	İŞ BAĞLANTILARI
	AİLE VE ARKADAŞ BAĞLANTILARI
	HUZUR
	DİĞER(LÜTFEN AÇIKLAYINIZ)

24. EMEKLİLİK SONRASI YAŞAMINIZ İÇİN PORTEKİZ, İSPANYA GİBİ DİĞER GÜNEY AKDENİZ ÜLKELERİ YERİNE NEDEN TÜRKİYE'Yİ SEÇTİNİZ?

25. LÜTFEN ANAVATANINIZI VE TÜRKİYE'Yİ AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRINIZ

	AVANTAJLARI	DEZAVANTAJLARI
TÜRKİYE		
ANAVATANIM		

26. DALYAN'DA ZAMANINIZI NASIL GEÇİRİYORSUNUZ?

SEYAHETLER VE GEZİLER ...	
HOBİLER(SPOR, BAHÇE İŞLERİ VS...)	
YARDIM KURULUŞLARINDA ÇALIŞARAK	
İŞ	
DİĞER(LÜTFEN AÇIKLAYIN)...	

27. DALYAN'DAN ANAVATANINIZA DÖNMENİZE YOL AÇABİLECEK HER HANGİ BİR PROBLEMİNİZ VAR MI? CEVABINIZ EVET İSE LÜTFEN NEDENLERİNİ AÇIKLAYINIZ.

HAYIR	
EVET	PROBLEMLER:

28. DALYAN'A YERLEŞMENİZ SONRASINDA HERHANGİ BİR UYUM PROBLEMİ YAŞADINIZ MI(LÜTFEN AÇIKLAYIN)?

EVET, ÇÜNKÜ.....	HAYIR, ÇÜNKÜ.....

29. DALYAN'DAKİ YAŞAMINIZDA SORUN YARATAN UNSURLAR NELERDİR?LÜTFEN İŞARETLEYİN VE NEDENLERİNİ AÇIKLAYIN.

UNSURLAR	NEDENLER
DİL	
YEREL TOPLUM	
İBADET	
YEREL YÖNETİM	
KANUNİ HAKLAR	
TURİSTİK BİR YERDE YAŞAMAK	
TIBBİ İMKANLAR	
ULAŞIM	
SOSYAL FAALİYETLER	
GÜVENLİK	
DİĞER	

30. DALYAN'A YERLEŞİMİNİZ SONRASINDA KAFANIZDAKİ TÜRKİYE İMAJI NE YÖNDE DEĞİŞTİ?

DEĞİŞMEDİ
OLUMLU YÖNDE DEĞİŞTİ
ÇOK OLUMLU YÖNDE DEĞİŞTİ
OLUMSUZ YÖNDE DEĞİŞTİ
ÇOK OLUMSUZ YÖNDE DEĞİŞTİ
BİR FİKRİM YOK

31. TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİ VE İLGİLİ GELİŞMELER BURAYA YERLEŞİM KARARINIZDA ETKİLİ OLDU MU? NİÇİN?

EVET	
HAYIR	

32. TÜRKİYE’DE YAŞAM DENEYİMİ OLAN BİR AVRUPALI OLARAK TÜRKİYE’NİN AB ÜYELİĞİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCENİZİ VE NEDENLERİNİ BELİRTİR MİSİNİZ?

DÜŞÜNCEM	NEDENLER
DESTEKLİYORUM	
DESTEKLEMİYORUM	

33. YEREL YÖNETİMİN BEKLENTİLERİNİZİ KARŞILADIĞINI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ? YANITINIZ HAYIR İSE LÜTFEN NEDENLERİNİ AÇIKLAYINIZ

	NEDENLER
EVET	
HAYIR	

34. YEREL DÜZEYDE TALEP VE İHTİYAÇLARINIZI SUNABİLDİĞİNİZİ DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ? LÜTFEN NEDENLERİYLE AÇIKLAYINIZ

EVET	
HAYIR	

35. EKLEMELER İSTEDİKLERİNİZ VE/VEYA YORUMLARINIZ?

.....
.....